

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Tatavla'dan Kurtuluş'a

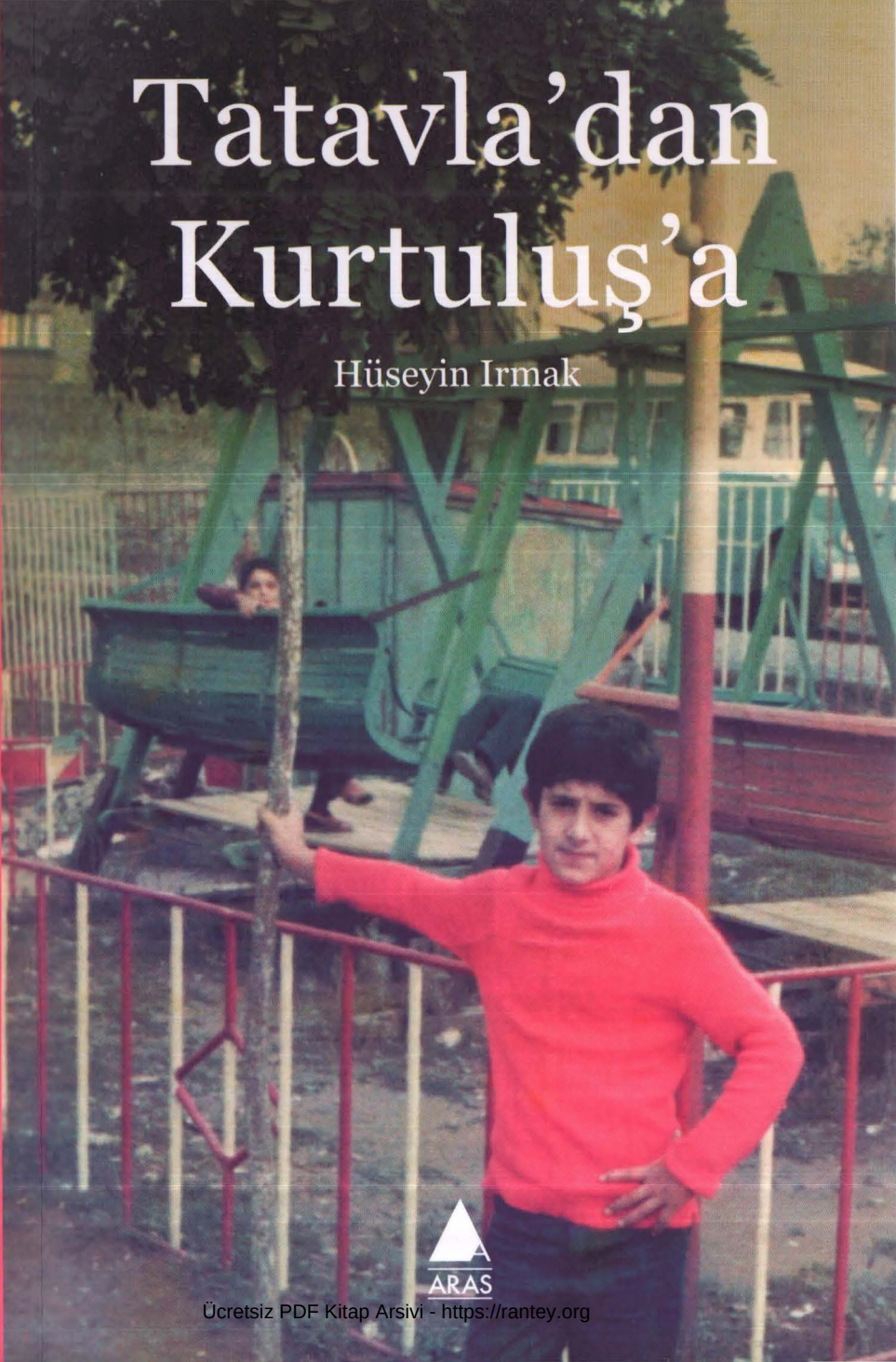
Hüseyin Irmak

TANIKLIK

Tatavla'dan Kurtuluş'a

Hüseyin Irmak

HÜSEYİN IRMAK

1961-62 kışında, annesinin deyimiyle “kar yağarken,” Sivas, Zara’da doğdu. Dört yaşında ailesiyle birlikte İstanbul, Kurtuluş’a geldi. Kabataş Erkek Lisesi’nden ve Marmara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu’ndan (şimdiki İletişim Fakültesi) mezun oldu. Aynı okulda halkla ilişkiler dalında yüksek lisans yaptı. 1987’de Güneş, 1989-91’de *Tercüman* gazetelerinde muhabir olarak çalıştı. 1991’den bu yana Kâğıthane Belediyesi’nin basın danışmanlığını yürütüyor. *Dinler Arası Sevdâ Türküleri* adlı çalışması 2009 yılında kitap olarak yayımlandı (İstanbul, Punto Yayıncılık).

Yayına hazırladığı kitaplar

Kâğıthane Cirit Oyunları (1999-2003, 6 fasikül)

Kâğıthane Hıdırellez Roman Şenliği (1997)

Kâğıthane Şarkıları (2001, CD ve kitap)

Kâğıthane’de Geçmiş ile Bugün (2001)

Tarihi Kâğıthane Köyünün Aileleri (2 cilt, 2004-2007)

Osmanlı Belgelerinde Kâğıthane (2007)

Kâğıthane Tarih Envanteri (2009)

Kâğıthane İmar Planı Araştırmaları, 1973 (2013)

Sözlü Tarih Görüşmeleriyle Kâğıthane (2013)

İlkçağdan Günümüze Kâğıthane (2018)

u s u l g e r e ğ i

Tatavla'dan Kurtuluş'a, Hüseyin Irmak'ın, çocukluğunun ve ilk gençliğinin geçtiği, İstanbul'un Kurtuluş semti ve bu semtin sakinlerine dair anılarından oluşuyor.

Kitabın ilk baskısı, *Yaşadığım Kurtuluş: İstanbul'da Bir Kadım Semt* adıyla 2003 yılında Aras tarafından yapılmıştı (2. basımı 2010). Elinizdeki dördüncü baskı, ilk baskıdan bu yana geçen sürede yazarın edindiği yeni bilgiler ışığında güncellendi. Metnin başına etraflı bir Tatavla/Kurtuluş tarihçesi eklendi. Böylece semtin, ilk baskıda üzerinde hakkıyla durulamayan “Tatavla” geçmişi daha ayrıntılı ele alınarak kitabın kapsamı genişletilmiş oldu. Bu yenilikleri ifade edebilmesi açısından da, kitaba *Tatavla'dan Kurtuluş'a* adı verildi. Pek çok okurun Kurtuluş semtini bilmediği dikkate alınarak, kitabın sonuna bir “iptidai” Kurtuluş krokisi eklendi. Bu krokinin üzerinde metinde adı geçen bazı yerler işaretlendi.

Türkçe yazımda Ömer Asım Aksoy'un *Ana Yazım Kılavuzu* (Epsilon Yay.) temel alındı, Necmiye Alpay'ın *Türkçe Sorunları Kılavuzu*'ndan (Metis Yay.) yardımcı kaynak olarak yararlanıldı.

y a y ı n c ı n ı n n o t u

TATAVLA'DAN KURTULUŞ'A

Aras Yayıncılık
İstiklal Caddesi, Hıdivyal Palas 231/Z
34430 Tünel, Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 252 65 18 - 243 06 02
Fax: (0212) 252 65 19
info@arasyayincilik.com
www.arasyayincilik.com
Sertifika No: 10728

ARAS - UÇU 61

Tatavla'dan Kurtuluş'a
Hüseyin İrmak

Yayına Hazırlayan
Arlet İncidüzen - Lora Sarı

Kapak Tasarımı
Aret Gıcı

Kapak Fotoğrafı
Yazarın kardeşi Mehmet Ali,
Kurtuluş son duraktaki bahçede.

ISBN 9786055753948

Baskı
Sena Ofset: 2. Matbaacılar Sitesi 4NB7-9-11 Topkapı-İstanbul
Tel: (212) 613 38 46 / Sertifika No: 12064

Birinci Baskı: Ekim 2003, İstanbul
Dördüncü Baskı: Temmuz 2018, İstanbul

TATAVLA'DAN KURTULUŞ'A

HÜSEYİN IRMAK

*Bizi Kurtuluş'a getiren
babam Veli İrmak'ın anısına*

ÖNSÖZ NİYETİNE Yaşayan Bir Kitap

Yüreğinin saklısına koyarak dünyanın uzak diyarlarına da aynı sıcaklıkta götürdüğü köyünü, mahallesini ve anılarını, yeni memleketlerinde kaleme alan Ermeni yazarların kitaplarını okuyunca, ben de, büyüdüğüm ve gönlümün aydınlık köşelerinde yer tutan Kurtuluş'u, oradaki yaşamı, oranın insanlarını kısaca yazmak istedim. Okuduğum o güzel kitaplar vesilesiyle başladığım çaba, bir süre sonra elinizdeki kitaba dönüştü ve Aras tarafından 2003'te *Yaşadığım Kurtuluş: İstanbul'da Bir Kadim Semt* adıyla yayımlandı.

"Niko ses ver Atina'dan. Taso, sen Selanik'ten. Naha bet sen nereden ses vereceksin peki? Varujan ya sen?" diye sormuştum kitapta. Bir karşılık alacağıma emin değildim, ama ses etmek istemiştım yine de.

Zaman içinde ses verdiler tek tek...

Halen Paris'te yaşayan Ohannik Akopcan, internetten ısmarladığı kitabı bir çırpıda okuduğunu, anıları bir kez daha tazelenirken hüzünlendiğini söyledi telefonda. Bisikletçi Fuat ağabeyden bahsetti. Uzun bir aradan sonra gelebildiği İstanbul'da, eski bir mahalle arkadaşıyla birlikte hemen Kurtuluş'a gittiğini, Fuat ağabeyi bulup görüştüğünü, birlikte resimler çektiğini anlattı. Fuat ağabeyin hâlâ yaşayıp yaşamadığını merak ediyordu.

O merak içindeyken, tesadüf bu ya, Fuat ağabeyin küçük kızı Saniye Belitaş'a, Kurtuluşlu bir arkadaşı kitaptan bahsetmiş. Saniye, akşam iş çıkışı arkadaşlarıyla hemen Beyoğlu'na gidip kitabı satın almış. İstiklal caddesinin ka-

labalığında yürürken babasından bahseden bölümü arayıp bulmuş, okurken duygulanıp ağlamış.

Ertesi gün beni telefonla aradı. Birkaç gün içinde de işyerime geldi. Kitabın evde nasıl karşılandığını ve daha bir dolu şeyi anlattı. Adreslerini aldım. Bir akşam onları Beşiktaş Muradiye'deki evlerinde ziyaret ettim. Kurtuluş'tan dünyaya dağılan insanlarla birlikte ünü de yayılan Fuat ağabeyi yıllar sonra görmek, elini öpmek, onunla konuşmak müthişti. Kitabı eline aldı yeniden, kendi bölümüne baktı. Anılarından ve Kurtuluş'tan bahsetti. Sonra bir iki defa daha görüştük, el yazısıyla yazdığı anılarından bir kopya verdi. Eski fotoğraflarından, belgelerinden birer kopya almama müsaade etti.

Ne yazık ki kısa bir süre sonra Alzheimer hastası oldu ve hafıza kaybı giderek derinleşti. Hastalığı döneminde daima benim kitabı istemiş, sürekli kendi bölümünü okumuş ve bu ona hep iyi gelmiş. "Bak, burada benden bahsediyor," diyormuş eşine ve kızlarına. Kendi okuyamadığı zamanlarda da etrafındakilere okutuyormuş.

Fuat ağabey 2008'de Beşiktaş'taki evinde vefat etti. Cenazesi, Ezine, Geyikli Dalyan köyü mezarlığına defnedildi.

Dr. Rasih Türker de, bir dostu vasıtasıyla, kendilerinden bahsedilen kitabı öğrenmiş, sonrasında da beni telefonla bulmuştu. Yıllar sonra Rasih amcanın sesini duymak çok hoştu. Eşi Yıldız hanımla birlikte çocukluğumuzun doktoru ve sesiydi o. Çalışmamı çok beğendiğini, benimle gurur duyduğunu söyledi. Elinden geçmiş çocuklardan biriydim ve onca zaman sonra beklenmedik bir şekilde karşısına çıkmıştım. Biraz kitaptan, biraz ailelerden, biraz dispanserden konuştuk; babamın vefatına üzüldü. Hüzün kokan heyecanlı bir konuşma yaptık. Bir daha onu görme

şansımın olamayacağını bilmeden, görüşmek dileğiyle telefonu kapattık.

2005'te Tarih Vakfı, Kurtuluş semtinin tarihi ve toplumsal yaşamı hakkında bir sunum yapmamı istedi. Hazırlığımı yaptım, tanıdığım eski Kurtuluşlulara haber verdim. Söyleşi günü olan 7 Nisan'da salon tamamen doluydu. Koleksiyonumdakileri ve Fuat ağabeyden aldığım fotoğrafları kullanarak sunumu renkli hale getirmeye çalıştım. Resimler de, söyleşi de Tarih Vakfı'nın kayıtlarına böylece girdi.

Derken bir telefon daha geldi. Arayan, baba tarafı akrabalarımın Ağa Demir'di. Hem uzun yıllar sonra yeniden görüşmek, hem de kitapta bahsi geçen Kevo amcayla ilgili bilgiler vermek için aramıştı. Şişli'de buluştuk. Kevo (Kevork) amcanın hikâyesini detaylarıyla anlattı.

Tabii, bu arada hayat, hoş anıların yanına acılarını da koydu. Rasih amca 2007'de, yurtdışından uçakla gelecek oğlu Cüneyt'i karşılama hazırlığındayken evde fenalaşmış ve ertesi gün bu dünyadan göçüp gitmişti. Gürül gürül konuşan coşkulu bir yürekti Rasih amca. Kurtuluş'ta işlettiği dispanserini kurduğu 1958'den beri sayısız anne ve babadan, çocukları için aldığı dualarla gitti öte tarafa.

Rasih amcanın ölümünden sonra dispanser hiç açılmadı. Yıldız hanım salı günleri temizlik yaptırmak için gidiyordu sadece. İşte o temizlik günlerinin birinde, Yıldız hanımla randevulaştık. O gün kapıdan içeri girdiğimde karşı duvardaki Atatürk büstünü, duvardaki ve sandalyelerdeki pembe rengi, odalardaki her şeyi aynen çocukluğumdaki gibi buldum ve tek kelimeyle çarpıldım. Dip duvardaki kurukafa resmi bile aynı yerinde duruyordu. Dispanserde zaman mı durmuştu, ben mi birden yıllar öncesine dönmüşüm, bilemedim. Yıldız hanımla her yeri tek tek gezdik.

Sonra birlikte resimler ektirdik. Rasih amcanın masasındaki fotoğraflara baktık hüzünle. 2016'da dispanser satıldı ve bir tarih kapandı. Şimdi orası meşrubat kasalarıyla dolu bir depo durumunda. Kapı camındaki tıp amblemleri eski günlerin hatırası gibi durmakta sadece.

Kitapla ilgili bir başka ilginç gelişme de, Oğuz Apartmanı'nda oturan Süzet'le birbirimizi bulmamızdı. Ona da kitabı bir arkadaşı haber vermiş. Yayınevini bulup aramış, telefonumu istemiş. Kitabı okuduğunda çok duygulandığını, bazı anlarda gözlerinin dolduğunu aktardı sonraki telefonlarında. Bir buluşma günü belirledik. O, ablası Çela ve ben Levent'te, arşı içinde buluştuk. Genç kızlığında bırakıp şimdi torun sahibi olarak bulduğum Süzet'i görür görmez tanıdım. Yıllar sonra ikisiyle de hasretle kucaklaştık. Gözlerimiz doldu. Hemen oradaki kafelerden birine oturduk. Başladık konuşmaya. Kitaptan, yaşananlardan, bu kadar yıl boyunca olanlardan, ailelerden, çocuklardan, torunlardan... Anneleri Madam Donna'dan bahsederken üçümüz de ağlıyorduk. Sonra, yanlarında getirdikleri fotoğraflara muhabbetle baktık.

Madam Donna'nın ve Bay Vitali'nin yüzlerini yıllar sonra yetişkin gözlerle gördüm. O dönemde yaşlıca bulduğum Vitali amca meğır ne kadar gençmiş. Onların iki güzel eseri, mirasları olarak karşımda duruyordu. Süzet, evlendikten sonra eşiyle İsrail'e gitmiş ama orada yapamamış ve geri dönmüştü. Şimdi torunları vardı. Ben, evlerinin arka odasındaki güzel suluboya tablonun hâlâ bizde olduğundan bahsedince ikisi de çok şaşırdı. Madam Donna'dan sonra ev eşyaları değıştirilirken atılan bu tablonun kaybolmaması ve bizim evde olması onlar için beklenmedik bir sürprizdi. Heyecan ve merakla başladığımız görüşmeden dostlukla ayrıldık.

2010'dan sonraysa çağrımın asıl muhataplarından haber geldi.

Varujan maalesef, 1996 gibi, Paris'te şüpheli bir ölüme kurban gitmişti. Annesi Varsenik Berberyan'dan aldım haberini, geçen yıl Kuyulubağ sokağında karşılaştığımızda.

Niko gerçekten de Atina'dan ses verdi. Kurtuluş'la ilgili bir Facebook sayfasında bu kitabın kapağını görünce, "Bu bizim Hüseyin değil mi?" diye merak edip, arayıp bulmuştu beni. Yıl 2015'ti. Aylardan Ağustos. Tam 41 yıl sonra. Mesajında "Beni hatırladın mı?" diye sormuştu. Ben de hemen "Bu bizim Niko mu acaba?" diye düşünüp Facebook profiline baktım. Yetişkin fotoğrafları bizim Niko'yu andırıyordu ama çocukluk hallerini görünce emin oldum. Oydu.

Hiç cevap yazmadan, kitabın kendisiyle ilgili sayfalarını fotoğraflayıp gönderdim hemen. Cevabı kitabın sayfalarındaki "Niko! Neredesin?" sorusu vermişti. Okurken ağlamış ve hemen annesini çağırıp bilgisayarın ekranından sayfaları göstermiş. Bu defa annesi Panayiota'nın da gözleri dolmuş.

Taso'dan da onun sayesinde haberdar oldum. Tasolar, akrabalarından dolayı önce Selanik'e yerleşmiş, fakat depresyon nedeniyle, ablasının hamileliği döneminde 1978'de Atina'ya geçmişti. Böylece ikinci ses de geldi. Taso'ya da, Niko'ya da hemen kitaptan birer tane postladım.

Nahabet ise Paris'teymiş. Niko, Facebook üzerinden onu da bulmuş. Hemen bana iletişim bilgilerini aktardı. Aradım ve Nahabet Özşimşek, Paris'ten seslendi, "Hüseyin can!" diye.

Bu arada Rum İlkokulu'nun eski öğrencileri, 26 Ekim 2014'te birinci buluşmalarını Kurtuluş'taki okulların

da gerçekleştirdi. Ay. Dimitri Kilisesi'nin günü olan 26 Ekim'de Atina'dan iki otobüsle geldiler. Tabii ki ben de oradaydım. Eski tanidiklarımızı görmek, konuşmak umu-
duyla benim gibi birkaç kişi daha gelenleri karşıladı. Hatta kimileri evden fotoğraf albümlerini getirmişti. Çok uzun yıllardır görmedikleri arkadaşlarıyla vaktiyle birlikte ek-
tirdikleri fotoğraflara baktık. Duygusal anlar yaşandı. Ben de yan duvarını aşarak girip top oynadığımız okul bahçesi-
ne çocukluğumdan bu yana ilk defa girmiş oldum.

Yine bizim dönemin çocuklarından Stavros Anestidis ile o gün buluştuk, konuştuk. Stavros, kitabı duymuş, Ati-
na'da edinmiş ve bir çırpıda okumuştu. Hemen oturup mektup yazmış, babamı hatırladığını belirtmiş ve kendi-
sinin Kurtuluş'ta nerede oturduğunu tarif ederek, ortak hafızamızdan birtakım anıları tazelemişti.

Tatavlahılar, 2015'te yine otobüslerle geldi ama bu defa yolda kaza geçirip bir kayıp verdiler. Otobüsün camını parçalayarak gelen araba tekerleğinin çarpmasıyla Yani Vafia-
dis isimli bir hemşehrimiz hayatını kaybetti. Otobstekiler bile bir şey anlamamış. Bu olayın şoku ile geldi grup İstan-
bul'a. Yine de programlarını tamamlayarak döndüler.

Kitapta bahsi geçen ve albüm bölümünde fotoğrafı da bulunan isimlerden Artin ağabey, yani Artin Aşnam ise 14 Aralık 2016'da Zeytinburnu'nda özel bir hastanede ha-
yata gözlerini yumdu. Hemen ertesı gün Feriköy'deki iba-
det salonunda yapılan dokunaklı törenin ardından Kilyos Yehova şahitleri Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Derken 25 Aralık 2016'da bu kitabın çocukları için b-
yk gün geldi. Niko, Taso ve ben Atina'da buluştuk. Niko ile 42 yıl, Taso ile 39 yıl sonra. Buluşmaya Kuyulubağ so-
kağının çocuklarından Jordan Vlahopoulos da geldi. Jor-

dan başlangıçta iki yıl Atina'da kaldıktan sonra Kanada'ya geçmiş, uzun yıllar orada yaşamıştı. Birkaç yıl önce yeniden Atina'ya yerleşmişti. İki ayrı buluşmada toplam on bir saat sürekli konuştuk. Ara ara hepimizin gözleri doldu.

Niko, ailesiyle birlikte 18 Temmuz 1974'de gitmiş. İlk üç ay her sabah burnu kanamış. Sıkıntıdan. İstanbul'a dönmek istiyormuş hep. O günlerde çok ağlamış. İki ay sonra okul zamanı gelmiş. Çocuklar onun İstanbul'dan geldiğini öğrenince hemen "Türk tohumu" diyerek alay etmeye, dışlamaya başlamış. Ağlayarak dönmüş eve ve bir daha da okula gitmemiş. Babasının yanında çalışmaya başlamış. İstanbul'da gömlekçilik yapan babası Dimitri Milonas, Atina'da da aynı işi yapıyormuş. Böylece bizim Niko, baba mesleğiyle hayatını idame ettirir olmuş.

Kız kardeşi Angeliki 1984 yılında, henüz 16 yaşındayken, bir trafik kazasında hayatını kaybetmiş. Niko, yine Kurtuluşlu olan Louiza Georgiadou isimli bir kızla evlenmiş. Dimitri ve Angeliki ismini verdikleri iki çocukları olmuş. Bugün Dimitri 30, Angeliki ise 27 yaşında. Babası Dimitri ise 2002 yılında vefat etmiş.

İstanbul'dan 1977'de giden Taso (yani Anastasios Sarıoğlu) ortaokulu burada bitirmişti. 1974 Kıbrıs gerginliği günlerinde bir gün arkadaşları kendisini sokakta "Taso!" diye çağırınca başına kötü şeyler gelmesine ramak kalmış. Bu çağırışı duyan bir grup, "Ne! Rum mu!" diyerek saldırmaya kalkınca, "Yok, onun adı Haso'dur, biz Taso diyoruz," diyen arkadaşları sayesinde zorlukla kurtulmuş. Arkadaşları o günlerde ona Haso veya şişman olduğu için Tosu yani Tosun diye seslenmiş.

Yine aynı günlerde, Kurtuluş ana caddedeki iki katlı kargir evlerinin balkonunda oynarken, cama bir kurşun

gelmiş. O an evde olan eniştesi Hristo hemen Taso'yu içeri almış. Bakmışlar ki olacak gibi değil, Yunanistan'ın yolunu tutmuşlar. Anne Teognosiya (çevresi onu "Teano" diye çağırır), çocukları Senula ve Taso ile göç yollarına düşmüş. İstanbul'dan otobüsle ayrılmışlar. O dönem otobüsler sadece sınıra kadar gittiğinden, ara bölge yürünerek geçiliyor, karşı tarafta başka otobüslere biniliyordu. Nikolar da öyle gitmiş.

Baba Paraskos Sarioğlu ise 1968'de, Taso henüz okula bile başlamamışken, kanserden hayatını kaybetmiş. Paraskos Usta, Taso'nun ifadesiyle, Kurtuluş'un ilk matbaacısıdır. Dede Anastas Ksanthopoulos'un da (sonradan Sarioğlu adını alırlar) kömürcü dükkânı vardır. Babaannesi Kayseri, anneannesi Nevşehirli olan Taso, şimdi Atina'daki Kapadokyalıların sosyal faaliyetlerinde dernek yöneticisi olarak yer almaktadır.

Taso'nun ablası Senula'nın eşi Hristo, Sağmalcılar'da dökümcüydü. 1970'lerin başında gerçekleşen kolera salgını sonrası dükkânını Balıkpazarı'na taşımıştı. Taso okul tatillerinde eniştesinin dökümhanesinde çalışıyordu. Yunanistan'a göçtüklerinde Hristo enişte dökümcülüğe devam etmiş ve ömrünün sonuna kadar da bu işi yapmış. İlk zamanlar eniştesinin işte tek başına çok zorlanacağı düşünüldüğü için Taso'yu da onun yanına vermişler. Fakat o, zaman içinde mobilya sektörüne yönelmiş. Şimdi artık iyi bir mobilya tasarımcısı ve ustası olarak sürdürüyor hayatını.

Bütün bu buluşma ve kavuşmalara ilaveten, bir Kurtuluş sevdalısı olan Berk Erkent'in açtığı "Tatavla'dan Kurtuluş'a" adındaki Facebook sayfası, biz Kurtuluşlular için beklenmedik fotoğraf ve bilgilerin kaynağı oldu. Kitabın üçüncü ve dördüncü baskısı için "albüm" bölümüne koy-

duğum bazı ek fotoğraflar oradan alınmadır. Ya da bağlantısı o sayfa üzerinden kurularak elde edilmiştir. Berk'e teşekkürlerimi ileterek, Niko, Taso, Nahabet, Jordan ve Stavros ve daha nice hemşerimle 40 yıl sonra bizi buluşturan kaderin cilvesine hüznle tebessüm ediyorum şimdi.

Kitabı, yaptığım bütün bu görüşmeler ve ilk baskıdan bu yana geçen 14 yıl boyunca edindiğim yeni bilgiler ışığında güncelledim. Başına, kısa ama etraflı bir Tatavla-Kurtuluş tarihçesi ekledim. Son yıllarda semtin eski adı Tatavla'nın giderek daha fazla hatırlanması ve günlük kullanıma girmesinin verdiği cesaretle, yayıneviyle birlikte karar vererek bu yeni baskıya *Tatavla'dan Kurtuluş*'a adını verdik. Benim için çok değerli yeni yollar açan bu mütevazı kitap, dilerim nefes alıp vermeye ve Tatavla-Kurtuluşluları buluşturmaya, semtin yeni sakinleri tarafından da okunmaya devam eder.

4 Haziran 2018 Pazartesi günü Hakan Akçaoğlu'nun "Dünyanın en iyi portakallı kurabiyeleri artık öksüz kaldı" mesajıyla vefatını öğrendiğim annesi, Sevim Teyze'mizin anısına, ruhuna bir selam göndererek...

Temmuz 2018

TARİHÇE

Tatavla'nın Mirası

Günümüzde Kurtuluş, Nisan 1929'dan önce ise Tatavla olarak bilinen bu kadim yerleşim yerinin önceki adı Kerasohori yani Kirazlıkköy'dür. Kaynaklar, kiraz ağaçlarının çokluğundan dolayı bölgenin bu ismi aldığını yazmaktadır.*

Yüzü Haliç'e dönük olarak Kasımpaşa'nın sırtlarında yer alan bu küçük Rum köyünün vaktiyle sağ, solu, arkası tamamen kırık ve bostandır. Buralar sonradan Taksim, Elmadağ, Yenışehir, Dolapdere, Sinemköy, Pangaltı, Ferköy, Hacı Hüsrev ve Okmeydanı olacaktır.

En tepe yerinde Ayios Athanasios'a adanmış küçük bir kilise bulunur. Köy içi ya da diğer bir deyişle köyün merkezi, biraz aşağıdaki diğer tepe noktasında, şimdi Sefa meydanı denilen yerdedir. Büyük ihtimalle başlangıçtan beri ortasında bir çeşme bulunmaktaydı. Günümüzde Hacı Ahmet mahallesi sınırları içinde kalan bu meydandaki, sekizgen yapılı, kiremitli ve üzerindeki kitabede 1798 tarihi okunan Mesohori Çeşmesi artık kullanılmasa da hâlâ oradadır. Köy yerleşimi bu iki tepenin eteklerine doğru dört bir yöne yayılarak büyür.

Özgür ve kendine güvenen kadınlarının yanı sıra, su kuyuları ve Pera'nın Cenevizli zenginlerine ait at tavlalarıyla da ünlüdür Kirazlıkköy. Kimi kaynaklarda *Tatavula*,

* Günümüzdeki Hacı Ahmet mahallesi eteklerinden aşağıya, İplikçi'ye doğru olan bölgenin adı 20. yüzyıl başına kadar Kirazlıkköy olarak anılmaya devam etmiştir.

Tataulon, Tataula, Taula, Tatagula gibi farklı yazılışları olsa da *Tatavla* isminin bu tavlalardan geldiği belirtilmektedir. “İ Stavli” Rumcada “at ahırları” anlamına gelmektedir. Geniş çayırlikları ve dereleri dolayısıyla tavlalar bu bölgeye kurulmuştur. Burası, Osmanlı zamanında da aynı iş için değerlendirilir ve 1453 itibarıyla *Tatavla*’dan Kâğıthane’ye kadar olan geniş çayırliklar saray atlarının otlağı olarak kullanılır.

Kanuni’nin saltanatı devrinde köyde değişim başlar. Bazı kaynaklar, bu stratejik değişimi, *Tatavla*’nın kuruluş tarihi olarak vermektedir.

Kuruluşla ilişkilendirilen bu değişimi önceleyen başka bir olaydan hemen bu noktada söz etmek gerekir. Haliç tersaneleri büyüdükçe etrafındaki yerleşim yoğunlaşır ve Kasımpaşa’ya bir cami kurma fikri belirir. Bu nedenle, bir kısmı savaş esirlerinden oluşan Ortodoks cemaatin kilisesi camiye çevrilirken onlar da Kirazlıköy/*Tatavla*’ya yönlendirilir. Cemaat, Ayios Dimitrious ikonasını alarak yukarı çıkar. Tepedeki Ay. Athanasios Kilisesi, bu ünlü ikonanın gelmesiyle artık Ay. Dimitri olarak anılmaya başlanacaktır. Köye aynı zamanda Ay. Dimitri köyü de denecektir. Bu isim, 16., 17. ve 18. yüzyıla ait bazı seyahatnamelerde ve eski haritalarda da karşımıza çıkar.

Kasımpaşa cemaatinin *Tatavla*’ya yönlendirilmesi, sonraki yıllarda özgürlüğüne kavuşan diğer savaş esirlerinin de buraya yerleşmesinin önünü açar. Ege, Akdeniz, İon adaları, Mora yarımadası ve bu sulardaki korsan gemilerinden savaş esiri olarak getirilmiş Rum denizciler, gemicilikteki yetenekleri nedeniyle, giderek büyüyen ve vasıflı elemana ihtiyaç gösteren Kasımpaşa tersanesinde çalıştırılırlar. 1530’larda, ilk olarak Barbaros Hayreddin Paşa’nın

getirdiği esirlerin sayısı 1566'da Piyale Paşa tarafından Sakız Adası'ndan getirilenlerle beraber doruğa ulaşır. Bu insanlar, maharetleriyle kısa zamanda güven kazanıp özgürlüklerine kavuşur. Fakat memleketlerine dönmek yerine İstanbul'un çeşitli semtlerinden (tabii ki Tatavla'dan da) Rum kızlarıyla evlenir ve tersaneye en yakın Rum yerleşimi olan Tatavla'da iskân ederler. Ağırlığını Sakız kökenli denizcilerin oluşturduğu bu topluluk sayesinde Tatavla büyür. Sakız Adası ile Tatavla'nın bu şekilde kurulan ilişkisi 1912'ye kadar sürer.'

Tatavla, esirlerden dolayı, Barbaros Hayreddin Paşa ile Piyale Paşa'nın himayesi ve teşvikini daima görse de, Kapitan-ı Deryaların Tatavla hamiliği 1821'de sona erer. Yunan ihtilalini organize eden örgüt/derneğin birkaç mensubunun Tatavla'da saklandığı ihbarı üzerine semte giren askerler halka oldukça sert davranır. Kilisenin mezarları dahi açılarak silah aranır, fakat bir sonuç elde edilmez. O tarihten sonra da bu hamilik biter.

Yaklaşık 35 yıl sonra semtin bir başka hamisi olur. Kırım Savaşı'nda esir alınan ve Kasımpaşa tersanesi/zindanında tutuklu bulunan biri subay 163 Rus askeri, salgın hastalık nedeniyle hayatını kaybeder. Dönemin Tatavla ruhani önderi Serafim, bu Ortodoks askerlerin dini törenle gömülmeleri gerektiğini söyleyerek ölüleri ister. Osmanlı yönetimi, savaş halinin sürmesine rağmen Rusların tepkisini çekmemek amacıyla, istemeyerek de olsa, cenazeleri teslim eder. Ay. Dimitri Kilisesi'nde yapılan büyük bir törenle gerçekleştirilen definden sonra Rusya, Tatavla'ya

* Bkz. Melisinos Hristodulu, *Tatavla Tarihi*, İstanbul: İstos Yayınları, 2013 ve Orhan Türker, *Osmanlı İstanbul'undan Bir Köşe: Tatavla*, İstanbul: Sel Yayıncılık, 1998.

daima özel ilgi gösterir. Rus Konsolosluğu'nun bütün törenlerine mutlaka Tatavla din adamları ve eşrafı çağrılır. Bu ilişki de 1917 Ekim Devrimi'ne kadar sürer.

Tatavla, başından itibaren homojen bir Rum köyü olma özelliğiyle İstanbul'un diğer yerleşimlerinden ayrılır. Tersane azatlılarıyla büyüyen köy için 1793'de çıkarılan fermana, padişah buraya Rum tebaadan başka kimsenin yerleşmemesini buyurur.*

Bu homojenlik Tatavla yaşamının özgünlüğünün de nedenidir. Dolayısıyla Tatavla şehre gelen seyyahların daima ziyaret ettiği, yazılarında bahsettiği bir yere dönüşür. 19. yüzyıl ortalarına kadar fakir bir işçi köyü olan Tatavla, gemicilerinin yanı sıra karnavalı, meyhaneleri, kendine has müziği, tulumbacıları, külhanbeyleri, kunduracıları, bostanları ve suç dünyası ile bilinir.

Sokaklarına verilen Direkçibaşı ve Kaytancı isimleri gemicilerinden, Kuyularbaşı ve Kuyulubağ ise su kuyularının semt yaşamındaki belirleyiciliğinden gelir. Tersane ustalarının oturduğu sokaklar mesleğe göre farklılık gösterir. Direkçiler, varilciler, silahçılar, tornacılar veya marangozlar kendiliğinden belli sokaklarda gruplaşmıştır.

Köyün içinde resmi görevliler pek görülme de etrafında dört karakol vardır. Kasımpaşa yönünde Hacı Ahmet karakolu, Pera yönünde Yenişehir karakolu, Dolapdere yönünde Merdivenler karakolu ve Sinemköy istikametinde Su Yolu karakolu ile köy adeta kuşatılmış durumdadır. Resmi bir tebligat olduğunda kilise zangocu, Hacı Ahmet karakoluna çağrılır. O da kendisine iletilen

* Fermanı veren III. Selim'in Tatavla'lı ressam Konstantinos Kizikinos ile kişisel dostluğu vardır. Öyle ki padişah, Kizikinos'u Tatavla'da, Ay. Dimitri Kilisesi karşısındaki evinde ziyaret etmiştir.

tebligatı bağırarak, elindeki sopasıyla sokak taşlarına vura vura, semt sakinlerine duyurur. Tabii ki görelî özgürlüğün bir bedeli vardır. Tatavla halkı, görevlilere verdiği yüklü miktarda hediye'nin ağırlığını her çağda taşımıştır. Ardi arkası kesilmeyen talepler keyfi ve tehditkârdır. Rumlar başka semtlerde Ermeni, Yahudi ya da Müslümanlarla birlikte oturur, ancak burada diğer gruplar yoktur. Tatavla dini açıdan yekpare'dir. Bu özel konumuna ve yoğun nüfusuna rağmen Patrikhane tarafından hiçbir zaman bir metropolitlik bölgesi olarak belirlenmemiş, ancak Patrikhane buraya daima bir metropolit atamıştır.

Tatavla, 12 kişilik bir İhtiyar Heyeti ile bir Mütevelli Heyeti tarafından idare edilmiştir.

Tanzimat ve Islahat Fermanları ile başlayan yeni dönemde yürürlüğe giren cemaat nizamnamelerinin açtığı yolda semtin yönetim tüzüğü ilk olarak 1864'te yazıya dökülür.

Buna göre, 12 kişilik İhtiyar Heyeti'ni her 20 evden 1 kişi olmak üzere, toplam 1030 evi temsilen belirlenecek 53 kişi seçmektedir. Bu heyet ise Kilise Mütevelli Heyeti ile yine 12 kişiden oluşan okul idare heyetlerini seçer. Bu sistem, zaman zaman sorunlarla karşılaşılrsa da, Lozan Antlaşması'na kadar sürmüştür.*

Semt büyüyor

1800'ün ilk yarısında, Tatavla'nın hemen yanı başına Sinem köyü kurulur. Günümüzde Sinemköy denilen ve Kurtuluş semtinin içinde kalan bölge, 1800 başlarına kadar kırkık bir alandır. Kuruluş öyküsü, Episkopos Me-

* Bkz. Orhan Türker, *Osmanlı İstanbul'undan Bir Köşe: Tatavla*.

lisinos Hristodulu'nun *Tatavla Tarihi* kitabında şöyle anlatılmaktadır: "1802'de bir grup İngiliz soylusu İstanbul'a gelir. Hükümetlerinin desteğini de alarak şehirde ticaret yapmaya başlar. Bunlardan G. Simmons adındaki soylu, elmas ticaretiyle uğraşır ve Osmanlı sarayıyla çalışmaya başlar. Bir süre sonra dönemin padişahı II. Mahmud'un güvenini kazanır. Kendisine Tatavla'nın kuzeyinde Kaya Dere ve Dolap Dere taraflarına kadar uzanan geniş bir alan bağışlanır. Simmons da buraya örnek bir çiftlik kurar ve çilek yetiştirir. Bu faaliyet, bölgede yavaş yavaş bir yerleşim kurulmasına neden olur. Adı da Simmons'a atfen Sinem Köyü olur. Yani Simmons adı Sinem'e dönüşür." Hristodulu, kitabında, bu bilgiyi G. Simmons'un torunu Albert Henry Simmons'tan aldığını belirtir ve torunların da hâlâ orada yaşadığını vurgular.

Sinemköy'ün ardından Pangaltı semtinin oluşumu da Tatavla'yı etkiler. 1831 Büyük Pera Yangını'ndan sonra Pera halkı, yavaş yavaş şimdiki Elmadağ, Harbiye, Pangaltı tepelerine doğru kayar. 1840'lar itibariyle de bu kırsal bölgede, Pangaltı ismiyle yerleşim başlar (Pangaltı, günümüzde çok daha dar bir yeri ifade etmektedir).

Sinem köyü, İngiliz Levanten damgası taşımaktadır. Biraz ilerisinde tamamen bir Levanten semti olarak kurulan Pangaltı ise İtalyan ve Fransız ağırlığına sahiptir. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Tatavla'da da, Ermeni, Yahudi ve Levantenler görülmeye başlar.

Tatavla'daki hane yerleşimi daha önceki dönemlerde Ay. Dimitri Kilisesi duvarlarında son bulmaktaydı, ancak bu duvarların ötesinde de zaman içinde yeni yerleşimler kurulmuş, bunlar giderek birleşme yönünde gelişme göstermiştir. Birleşmeyi sağlayan öğelerden biri de tramvaydır.

Tünel, Galatasaray, Taksim, Harbiye, Pangaltı yolu ile Ay. Dimitri kilisesine ulaşan tramvay hattı, 14 Ocak 1911’de hizmete girer. Ulaşım için yokuş inip çıkılan, eğri büğrü merdivenlerle cebelleşilen ve kışın çamuru ile boğuşulan bir atmosferde halkın bayram havasında karşıladığı atlı tramvay, güzergâhı üzerindeki yerleşimi iki yanlı olarak hızla geliştirecektir. Tramvayın gelişiyle beraber günümüzde Kurtuluş ana caddeyi oluşturan hat, iki yanıla kargir apartman ve evlerle dolar. Bu apartmanların bir kısmı Kurtuluş ana cadde üzerinde hâlâ ayaktaadır.

11 numaralı tramvay, Pera’nın zenginlerini semte çekmiştir. 1914’te elektrikli tramvaya geçilirken artık Tatavla’nın yüzü, Kasımpaşa yönünden Şişli tarafına dönmektedir. Elektrikli tramvay da 1961’e kadar çalıştıktan sonra yerini trolleybüslere bırakacaktır.

Tatavla Karnavalı

Apokrea denen karnaval, Tatavla’nın kendine has dokusunun en önemli unsurlarından biridir. Aslında dini bir ritüel olan etkinlik, bir süre sonra semtin adıyla anılmaya başlanır. “Tatavla Karnavalı” ismi, *Apokrea* ya da *Baklahorani*’nin önüne geçer.

Venedik ve Rio karnavalıyla akraba olan ve aynı kökten gelip aynı mantıkla düzenlenen karnaval, yaklaşık 500 yıl boyunca, şehrin tüm kesimlerinin katılımıyla, Tatavla merkezli olarak yapılır; şehrin konuşma diline “Apukurya maskarası” deyimini sokar.

Yeşilköy, Kumkapı, Samatya cemaatleri, Unkapanı Köprüsü’nün yapılmasından sonra bu yolu kullanarak Pe-

ra'ya gelmekte, burada biraz dinlenip, eğlendikten sonra Yenişehir ve Akarca yokuşu rotasıyla Ay. Dimitri Kilisesi önündeki Mandra meydanına (şimdiki son durak) çıkmaktadır. Kemerburgaz, Boğaziçi, Şişli yönünden gelen kollar ise Pangaltı'da birleştikten sonra Tatavla/Kurtuluş ana caddeyi kullanarak Mandra meydanına iner. "Maskara Alayı" denen yürüyüş kolları yol boyunca, kostümleri ve maskeleriyle, o yılın konusuna göre hazırlanan kurguya bağlı kalarak, müzik eşliğinde yürür. Tatavla Karnavalı; yerine göre papazı, hocayı, padişahı veya kralı eleştiren, her türlü otoriteyi mizah konusu yapabilen özelliğiyle ülkenin en sivil kafa tutma zeminlerinden biridir.

Hıristiyanı, Müslümanı, Yahudisi ile her türlü etnik kökenden insan, bu karnavalı bekler. Maske, tanınmayı önleyerek herkesi aynılaştırdığı için onları özgürleştirmektedir. Kimi kadınlar derin dekolterler, şortlar ve ipek çoraplarıdır. Maskara alayları meydana veya bostanlara geçerek eğlencesine devam eder. Müzik grupları, karnaval için kırık alanlara kurulan geçici meyhaneleri dolaşıp durur.

Bazen üç gün sürdüğü söylenen bu eğlence, *Kathara Deftera* (Temiz Pazartesi) günü biter ve hayvansal ürünlerin tüketilmediği Büyük Perhiz'in başlangıcını verir. 40 gün sürecek olan oruç döneminin sonunda ise Paskalya Bayramı vardır.

Kökleri Pagan dönemine dayandığı için kilisenin tarih boyunca daima mesafeli durduğu karnaval, imparatorluk-taki siyasal atmosfere göre iniş çıkış göstermiştir. Cumhuriyet döneminde de bu gelenek 1941'e kadar devam etmiş, ancak o yıl çıkarılan bir kanunla açık havada yapılması yasaklanmıştır. 1942'de karnaval için gelenler polis gücüyle dağıtılmış, gözaltı tehditleriyle eğlence engellenmiştir. O

tarihten sonra Baklahorani cemaat içine dönmüş ve bir iç ritüel olarak kapalı salonlarda devam etmiştir.

Semt sakinlerinden bir grup insanın girişimiyle 2009' da tekrar cemaat dışı katılımıla görünür kılınmaya çalışılan karnaval yeni kuşaklar tarafından şaşkınlıkla karşılanmış ve zaman içinde giderek büyüyen bir ilgi görmüştür. 2014'e kadar Kurtuluş cadde ve sokakları karnaval sayesinde yine renklenmiş, ancak sonrasında, zaten üç-beş kişi kalmış cemaate yönelik herhangi bir saldırı olmaması için sonlandırılmıştır.

Meyhaneler ve Tatavla Havaları

“Caddelerinin kenarlarında, düşmemek için birbirine omuz vermiş sarhoşlar gibi sıralanırdı tavernalar Tatavla'da” denen semtte, çok sayıda meyhane vardır. Bunların kır gazinosu şeklinde açık yerleri olduğu gibi kapalı yerleri de vardır. Son durak civarında bulunan Ararat Gazinosu (sonradan Yasemin'in Gazinosu olur), Lemonia ve Treandofilos Gazinosu (sonradan Ali'nin Gazinosu olduğunu tahmin ediyorum), Sinemköy'de Akropoli Gazinosu (yerinde şimdi Kuvayı Milliye İlkokulu vardır) en ünlüleridir. Bunlardan geriye kalan ve hâlâ ününü koruyan ise Madam Despina Gazinosu'dur. Despina'nın yerinde önceden de Bijou Meyhanesi vardır.

Tatavla meyhaneleri, şehre gelen seyyahların yazılarına da konu olur. Örneğin Edmondo de Amicis ürkerek girdiği, ancak etkileyici bulduğu mekânlarda kimsenin kendisini rahatsız etmediğinden bahseder.

* Bkz. Hüsnü Özkartal, *Eski Tatavla Havaları*.

Buralarda gitar, mandolin ve akordeonlu orkestralar çalar. Laternaların yeri ise daima ayrıdır. Kurtuluş'ta hâlâ, eski günlerin yadigârı bir laterna vardır.

İstanbul müzik tarihinde "Tatavla Havaları" olarak tanınan tür, renkli bir gece hayatı olan bu yerde kendine özgü bir kimlikle gelişmiştir. Hüsnü Özkartal'ın *Eski Tatavla Havaları* albüm kitapçığında, Tatavla Havaları'nın Anadolu folklorunun İstanbul'a yansımalarının yanı sıra eski Trakya, özellikle de bir müzik merkezi sayılan eski Silivri melodilerinin, döneminin müzik ustaları eliyle kaynaşmasından meydana geldiği yazılıdır. Aranjör Özkartal, "melodide bu kaynaşma, ritm'de oyun ve san'atta delikanlılık, değişik ve kendine mahsus özel sazlarla çalınan bu müziği 'Tatavla Havaları' halinde efsaneleştirmiştir," diye belirterek, Kemeñceci Sotiri, Anastas, Aleko, Lavtacı Andon, Paraşko ve Udi Yorgo gibi müzisyenleri Tatavla gecelerine tadını veren üstadlar olarak sayar.

Külhanbeyler, Tulumbacılar ve Gangsterler

Tatavla'nın kabadayıları, külhanbeyleri de meşhurdur. Bu gelenek, 1980'lere kadar dönemin ünlü kabadayıları Kürt İdris, Dünder Kılıç, Oflu İsmail gibi isimlerin semtteki varlığı ile sürmüştür.

Eski İstanbul'da tulumbacılar bir nevi külhanbeyi de sayılırlar ve Tatavla tulumbacıları şehrin meşhur takımlarındandır. Öyle ki, Osmanlı dönemi kartpostallarına bile konu olurlar. 15-20 kişilik bir tulumbacı takımı ile 6 adet tulumba makinaları vardır. Bir de 1896'da kurulmuş olan İraklis Spor Kulübü'nde, döneme göre ileri teknoloji sayılan iki tekerlekli bir yangın söndürme cihazı bulunur. Sementin Köyiçi, Gogovitsa, Ararat ve Tulpana bölgelerinde

dört su vanası olduğu kayıtlara geçmiştir. Tatavlalı tulum-bacıardan Zimeros, Kleanthi Reis, Dayı Strati ve Dayı Aristidis, ismini semt tarihine yazdırmış kişiliklerdir.’

Tatavla’nın ünlü figürlerinden biri de Hrisantos lâkaplı, Hristo Anasthadiyadis Ahilya’dır. 1914-21 arasında şehir polisine kök söktürür ve her defasında ellerinden kurtulur. Tüm bu hengâmede, 13’ü polis, biri Yunan jandarma olmak üzere toplam 21 kişiyi öldürür. 1898 doğumludur ve ilk sabıkasını 16 yaşında alır. Pera’da cesareti ve neza- keti ile tanınan Hrisantos, öldürüldüğünde 23 yaşındadır.

1921’de, Direkçibaşı’ndaki bir evde Dolapdere (Merdi- venler) karakolu görevlilerince kuşatılır. Çıkan çatışmada öldürülür. Ekibin komiser muavini, sinema aktrislerinden Selda Alkor’un babası Muharrem Alkor, 1952’de *Hrisan- tos’u Ben Öldürdüm* isimli bir kitap yazacak ve olayı ayrın- tılarıyla anlatacaktır.

İlginç kişiliği ve Yunanistan’a kadar uzanan hırgürle dolu yaşamıyla Hrisantos, 1952’de *İstanbul Kan Ağlarken* ve 1969’da *Üç Namus Bekçisi* isimli filmlere konu olur.

Spor Kulüpleri ve Dernekler

Tatavla, Türkiye’nin ilk sistematik spor kulübünün ku- rulduğu yerdir. Adını, gücün sembolü olan Herakles’ten alan İraklis Jimnastik Kulübü olarak 6 Nisan 1896’da ku- rulur. Atletizm, güreş, futbol gibi çeşitli dallarda faaliyet gösteren kulüp, sonradan Tatavla, ardından da Kurtuluş Gençlik Kulübü ismini alır. Kulübün başkanlığını günü- müzde Dino Belalidis yapmaktadır.

Kulübün iki sporcusu, 1906’da Atina’da yapılan Ara Olimpiyatlar’da altın madalya alır. Yorgo Alibrantis, 10

* Bkz. Orhan Türker, *Osmanlı İstanbul’undan Bir Köşe: Tatavla*.

metre ip tırmanma dalında 11,4 saniyelik derecesi ile tüm rakiplerini geride bırakarak altın madalyayı kazanır ve dünya rekorunun da sahibi olur. Kardeşi Nikolaos Alibrantis ise aynı olimpiyatlarda pentatlon dalında 90 puanla birinci olarak bir altın madalya daha getirir. Ağabey Yorgo da pentatlonda ikinci olarak gümüş madalya alır.

Yorgo'nun madalya töreninde beklenmedik bir diplomatik kriz yaşanır. Yunan hükümet temsilcileri, Yorgo Alibrantis'in Rum olması dolayısıyla göndere Yunanistan bayrağı çekmek ister. Duruma müdahale eden Osmanlı konsolosu ise Yorgo'nun Osmanlı vatandaşı olduğunu söyler. Sonuçta, madalya töreni, göndere Osmanlı bayrağı çekilerek yapılır.

Kulüp, günümüzdeki binasına 1923'te geçer. Binanın arkasında bulunan *Zaharofio* kapalı spor salonu ise İstanbul'daki en eski salonlardandır. Salonun bitişiğinde bir de açık saha vardır. Bina, 1929 Büyük Tavatla Yangını'ndan şans eseri kurtulmuş, 6-7 Eylül 1955 saldırılarında ise kili-seyle birlikte büyük oranda tahrip edilmiştir.

1933-1955 arasında güreş, basketbol ve voleybolda da çok sayıda şampiyonluk elde etmiş, atletizm ve masa tenisinde ülkemize önemli dereceler getirmiştir. Tavatla Spor Kulübü'nden Diyonis Sakolakis, 1936 Olimpiyatları'nda Türkiye Milli Basketbol takımının kaptanıdır.

Buradan yetişerek ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli başarılarla imza atan bazı isimler şöyle:

Dimitri Zafiroğlu, gülle atmada çok sayıda Türkiye şampiyonluğu kazanır. Halen Amerika'da yaşamakta ve NASA'da çalışmaktadır.

Akilas Millas, üç adım atlama ile uzun atlamada Türkiye adına uluslararası dereceler alır. Türkiye'de ilk me-

nisküs ameliyatını yapan doktordur. Halen Atina'da yaşamakta ve İstanbul üzerine değerli kitaplar yayımlamaktadır. Önemli bir koleksiyonerdir.

Marika Hamlacı, 400, 800 ve 1500 metrede ilk kadın Türkiye şampiyonudur. Halen Atina'da Tatavla Köşesi isimli lokantayı eşiyle birlikte işletmektedir. Şimdilerdeyse onun atletizm bayrağını Yunanistan'da torunları taşımaya devam etmektedir.

Dimitri Vitsaropulos sırikla atlama milli takım sporcusudur. 1958-1964 arasında bu daldaki şampiyonlukları kimseye kaptırmaz.

Milli takım oyuncusu ve 10 bin metre yürüyüş dalının şampiyonlarından Moskos Karalis halen Selanik Edasa'da yaşamaktadır.

Naris Haleplioğlu, atletizmde 1948 Türkiye şampiyonudur ve sonraki beş yıl boyunca birinciliği kimseye kaptırmaz. Yetkililerce 1948 Olimpiyatları'na ancak ismini Nurettin yapması koşuluyla katılabileceği söylenir. Bunu kabul etmeyen Naris, olimpiyatlara gidemez.

Tatavla Kulübü'nün sporcuları her yıl kar yağışının olduğu günlerde dayanıklılık yürüyüşleri yapar ve böylece kondüsyon arttırmayı hedefler. Bu yürüyüşler Tatavla'dan başlar, Cin deresi ve Piyalepaşa üzerinden Kâğıthane'ye iner. Cendere, Bahçeköy güzergâhından Sarıyer'e ulaşır ve Tatavla'ya döner. Ortalama 50 kilometre olan bu rotada sporcular, ayaklarının ıslanmaması için Churchill stili botları giyer. 1950'lerde sporcular, jimnastik için kulübe aylık 15 kuruş ücret ödemektedir.

Tatavla Spor Kulübü'nden başka semtte 1911 yılında Asteros ve Kinegiros isimli iki futbol takımı daha kurulur, fakat uzun ömürlü olmazlar.

Hayır, eğitim ve spor amaçlı çok sayıda dernek, 19. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle kurulmaya başlar. Fukaraperver Cemiyeti'nin kuruluşu 1862'dir. Adı paralelinde çalışmalar yürüten derneğin bir kliniği, konferans ve tiyatro salonu, kütüphanesi ve okuma salonu bulunmaktadır. Ümit Hayır Derneği 1873'te kurulmuştur. Korais isimli dernek de 1873'te kurulur fakat eğitim amaçlı bu kuruluş uzun ömürlü olmaz. Ayios Eleftherios Kadın Derneği ise Tatavlalı kadınlar tarafından 1872'de kurulur ve burada toplanan bağışlarla mezarlık kilisesi yaptırılarak 1880'de ibadete açılır. Eğitim Derneği de 1862'de kurulmuş, 1 Ocak 1905'te, eğitim amaçlı İlerleme Derneği (kuruluş tarihi 1899) ile birleşerek İlerleme Eğitim Derneği adını almıştır. Bu dernek, I. Dünya Savaşı koşullarında kurulları dağılmış olan Fukaraperver Cemiyeti ile İraklis Jimnastik Kulübü'nün çalışmalarını da yürütür. Fakat 1923'te dernek yöneticileri ülkeyi terk eder ve böylelikle dernek dağılır.*

Tatavla Spor Kulübü'nün Atina macerası da ilginçtir: Yunanistan'da spor kulübü açmanın yasak olduğu cunta koşullarında, 1968'de, Tatavla'dan gidenler tarafından kurulur. Girişimciler, dönemin Beden Terbiyesi Müdürü albayı ikna etmeyi başarmıştır. Başlangıçta geçici olarak başka bir kuruluşun binasında bulunan kulüp, inşaat izninin bir türlü alınamadığı bir yere emrivakiyle üç günde inşa edilir. Bu sürecin başında, kulüp başkanı Tatavlalı milli sporcu Dimitri Araboğlu vardır. Öte yandan, Beyoğlu Spor Kulübü'nden yetişmiş olanlar da Atina'da kendi kulüplerini kurmak istemekte, fakat siyasi engellere takılmaktadır. Tatavla Spor Kulübü, tesislerinde onlara da yer verir. Atina Beyoğlu Spor'un faaliyetleri de böyle başlar.

* Bkz. Orhan Türker, *Osmanlı İstanbul'undan Bir Köşe: Tatavla*.

Bu arada, Kurtuluş Azak sokakta bulunan Mabel Çukulata Fabrikası'nın sahibi Mihalis Payoltis 1981'de Atina'ya göç eder. Payoltis, 1982'de Dimitris Araboğlu ile Pera Spor Kulübü başkanı Av. Yuannidis (Yani) Emirce'yle görüşerek, bu iki kulübün gelecek nesillere kalması için bir yer satın almayı ve burada bir tesis yapmayı teklif eder. Atina'da yaşayan İstanbullular arasında bir yardım kampanyası başlatılır. Kimileri para, kimileri aynı yardım yapar. Bürokratik süreçler nedeniyle inşaat ancak 1990'ların ilk yıllarında başlar. Resmi açılışı 2005'te yapılan tesisin adı Bizantino (Vizandino) Atletizm Tesisi olur. Çeşitli spor dallarında olimpik ölçülere sahip açık ve kapalı sahaları bulunan bu görkemli tesis, iki kulübün %50'ser söz sahibi olduğu bir sistemle yönetilir ve başkanlık iki yılda bir kulüpler arasında değişir. Tatavla Spor'un önerisiyle Mihalis Payoltis hayat boyu başkan seçilir. Payoltis'in ölümünden sonra Dimitris Araboğlu 2012'ye kadar başkanlık görevini üstlenir. Sonrasında görevi Payoltis'in damadı Andon Kritikos'a devreder. Tesis, halen Atina'nın en önemli spor merkezlerinden biridir.

Kiliseler, Ayazmalar, Çeşmeler, Hamamlar

Tatavla'nın dört kilisesi vardır. Bunlardan en eskisi, adına 16. yüzyıl kayıtlarında da rastlanan Ay. Dimitri'dir. Önceleri Ayios Athanasios olarak bilinen bu kilise Ay. Dimitri ikonasının Kasımpaşa'dan gelmesiyle bu adla anılmaya başlar. Narteks duvarlarındaki 1726 tarihli kitabede kilisenin Ayios Athanasios'un olduğu yerde baştan yapıldığı yazılıdır. Bazı kaynaklar Ay. Dimitri'nin tersane azatlılarının yardımıyla yeniden inşa edildiğini yazar. Uzun

kenarlarının boyları birbirinden farklı olan bazilika tipli, çatılı bu kilise, 5 nefli olmasıyla da İstanbul'daki diğer kiliselerden ayrılır. Çan kulesi başlangıçta ahşap iken 1950'lerde taştan yapılmıştır. Bahçesinde çoğunluğu Sakızlı ailelere ait mezarlar bulunmaktadır. Aynalıkavak Kasrı'nın da mimarı olan, tersane başmimarlarından ünlü Tatavla Marki Kalfa'nın mezarı da buradadır. Ayios Haralambos isimli bir ayazması vardır. Yortu günü 26 Ekim'dir.

Ay. Athanasios ismiyle yeni bir kilise ise 1855'te Cinderesi tarafına inşa edilmeye başlanır ve Mart 1858'de ibadete açılır. 1894 depreminin ardından ciddi bir yenilemeden geçer. Kiliselere getirilen kubbe yasağının Tanzimat'la birlikte kalkmasıyla, 1453'ten sonra İstanbul'da inşa edilen ilk kubbeli kilise olur. Bu kilisenin yerinde önceleri Ayazmataki denen bir ayazma bulunmaktadır. Halen kilisenin altında faaliyette olan bu ayazma, şehrin en büyük ayazmalarından biridir. Bahçesindeki mezarda, doğuştan kör olmasına rağmen genç kızken gözleri bu kilisede açılan bir kadın yatmaktadır. Ay. Athanasios'un Yortu günü 18 Ocak'tır.

Tatavla'nın bir diğer kilisesi ise Ayios Eleftherios Mezarlığı içindeki küçük kilisedir. 1860'larda yaşanan kolera salgını sonrası tüm mezarlıkların yerleşim yerlerinin dışına çıkarılmasını isteyen düzenleme sonucu 1865'te hizmete açılan bu mezarlığın içinde başlangıçta ahşap bir kilise vardır. Tatavla kadınlar günümüzde kullanılmaya devam eden kiliseyi inşa ettirir. Kesme taştan, neogotik Bizans tarzında bir bazilika olan bu yapı 1880 Eylül ayında ibadete açılır. Yortu günü 15 Aralık'tır.

Semtin dördüncü kilisesi ise Evangelistrias Kilisesi'dir. Meryem Ana'nın hamileliğinin müjdelenmesine adanan

bu kilise, ha planlı ve Bizans tipi küçük bir kubbeye sahiptir. İki an kulesi ve ana cephede bir de saati vardır. Semt sakinlerinin dayanışması ile 1877-1893 yıllarında inşa edilir. Tamamlandıktan bir yıl sonra gerçekleşen deprem nedeniyle yeniden onarılması gerekir. İbadete açılış tarihi 27 Kasım 1894'dür. Yenetlion Tis Theotoku isimli bir ayazması vardır. Yortu günü 25 Mart'tır.

Tatavla'da yukarıda bahsi geçen ayazmalarından başka iki ayazma daha vardır. Bunlardan biri Ebürrıza sokağındaki Ayios İoannis ayazmasıdır. Mülkiyeti cemaate ait olmadığı için 1950'lerde yıktırılmış ve arsasına başka binalar yapılmıştır. Bu noktada vaktiyle, Yortu günü olan 29 Ağustos'ta önemli kalabalıklar toplanmıştır. Bir diğer ayazma ise Teşrifatçı (Ayia Kiriaki) sokağındadır. Ayios İoannis yıkılırken, büyük değer taşıyan Ayios Fanurios ikonası buraya taşınmıştır. Demek ki bu ayazma varlığını 1950'lerden sonra da sürdürmüş ancak günümüze kadar gelememiştir.

Semtte Taksim su şebekesine bağlı olan çeşmelerse, eski adı Mesohori olan Sefa Meydanı Çeşmesi (üzerinde Mihrişah Valide Sultan tarafından yaptırıldığına dair 1798 tarihli bir kitabe vardır), Arnakiu ve Manolaki çeşmeleri (1813) ve Su Yolu Çeşmesi'dir (1820). Ayrıca Evangelistrias Kilisesi girişinin karşı köşesinde (Hacı İlbey sokağı) kitabesinde 1833-34 tarihi okunan Rıza Paşa olarak isimlendirilmiş bir çeşme daha vardır, fakat artık harap durumdadır. 20. yüzyıl ortalarından itibaren mahalle sakinleri Sefa Çeşmesi'ne "Kuru Çeşme" de demeye başlamışlardır, çünkü artık suyu kesilmiştir. Ayrıca Tatavla'nın çeşitli noktalarında irili ufaklı sarnıç harabeleri de hâlâ görülebilmektedir.

Günümüzde Sefa Hamamı olarak adlandırılan Kiryakidis Hamamı ise Sultan Abdülmecid dönemi saray mimarlarından Hacı Kosti tarafından 1857 yılında inşa edilmiştir. İstanbul'da bir cami yakınında olmayan ve sadece Hristiyanlar için yapılmış tek hamamdır. Fazla odun harcanması nedeniyle artık hamam kurulmasına sıcak bakılmadığı bir dönemde kömür kullanılacağı sözü verilerek inşa edilen, yegâne kömürlü hamam örneğidir. Bir kubbeli ve 17 kurnalıdır. 10:00'dan 17:00'ye kadar kadınlar, sonrasında ise erkeklerin kullandığı "kuşluk hamamı" denen hamamlardandır.*

Okullar

1750 öncesinde köyde iki okul olduğu, günümüze kalan tamir belgeleriyle bilinmektedir. 1859 yılında, iki katlı, on sınıflı, bodrum katında yemekhanesi olan bir kız anaokulu ve ilkokulu açılır. Ay. Dimitri kilisesinin yanındaki meydanda –günümüzde son durağın batı tarafında– yer alan okulda her yıl 400 civarında öğrenci eğitim görür. Okul binası 1930'larda terk edilir. Ardından kiraya verilir. Alt katındaki marangozda çıkan bir yangın nedeniyle de yok olur. Şimdi orada kahve, taksi durağı ve kebabçı gibi mekânlar bulunmaktadır.

Binası hâlâ duran erkek ilkokulu ise kilisenin güney tarafındadır. 1886'da 3 katlı ve 9 sınıflı olarak inşa edilmiş, 31 Mayıs 1887'de hizmete açılmıştır. Semtte lise seviyesinde bir okul da 1868'de kurulur. Toplam 130 öğrenciyle eğitim yapar. Fakat Pera ile Fener'deki okullarda rekabet edemeyerek 1872'de kapanır.

* Bkz. Orhan Türker, *Osmanlı İstanbul'undan Bir Köşe: Tatavla*.

Semtin Dolapdere yamaçlarında ise 1854'te dört sınıflı erkek okulu, 1895'te ise yine dört sınıflı bir kız okulu vardır. Ortalama öğrenci sayıları 200 kişidir.

Hacı İlbey sokağındaki karma Evangelistrias Okulu'nun adı artık Yenişehir Rum İlkokulu'dur ancak öğrenci yokluğundan 1980-81'de kapanmıştır.

Tanınmış Tatavlalılar

Fakir bir ailenin çocuğu olarak Muğla'da doğduktan sonra çocukluğu ve gençliğini Tatavla'da geçiren dünyaca ünlü silah taciri Sir Basil Zaharof büyüdüğü yeri unutmayanlardanır. Hayatını kaybettiği 1936 yılına kadar semtin okul ve derneklerine maddi desteğini sürdürmüştür. Tatavla İraklis Jimnastik Kulübü'nün kapalı spor salonu, onun yardımlarıyla yapılmıştır ve bu nedenle tesise Zaharofio adı verilmiştir.

1900 doğumlu edebiyatçı Thrasos Kastanakis ise kitaplarında Tatavla'yı işler.

Girit-Midilli kökenli Sabuncakis ailesi de 1870 itibariyle Tatavla'ya yerleşir. İstanbul'un bu ünlü çiçekçi firmasının çiçekleri uzun yıllar Tatavla'daki bahçelerinde büyür.

1861 doğumlu Evgenios M. Andoniadis ise Fransa'da astronomi çalışmalarıyla ün yapmıştır.

Beyoğlu'ndaki Panaiya Kilisesi'ni 1804'te yapan tersane mimarı Komninos Kalfa; Tatavla'daki konağını okul olmak üzere cemaate bağışlayan tersane başmimarlarından Marki Kalfa; Ayios Athanasios Kilisesi'ni yapan isimlerden Panayotis Kalfa; 1857'de Sefa Hamamı'nı kendi cebinden yaptıran saray mimarı Hacı Kosti, saray mimarı Vasilakis Ioannis Kalfa ve Evangelistrias Kilisesi'ni inşa eden Petrakis Meymaridis Efendi de Tatavlalı'dır.

Padişahın özel doktoru ve İstanbul Tıbbiyesi hocası Nikolaos Taptas; Osmanlı Bahriye Hastanesi'nde doktorluk yapan Binbaşı Panayotis Kozanidos, yine donanma doktoru Konstantinos Alevropulos, 1923 sonrası Yunanistan'da önemli görevlere getirilen Dr. Nikolaos Makris de semtin önemli isimlerindendir. Sultan Abdülaziz'in eczacısı da Tatavlalı Yorgo Anastasiadis'dir.

III. Selim dahil 30 Osmanlı padişahının portresini yapan ressam Konstatinos Kizikinos'un yanı sıra başka Tatavlalı kilise ressamı da vardır. Bunların arasında Kurtuluş'taki kiliselerde dini konulu çok sayıda eseri olan Konstantinos Dimarhopulos; Athanasios İonnidis, Prodromos Mavropulos, Yeorgios Agraftotis (1861-1895), Konstantinos İnglesis (1844-1903), Harilaos Ksantapulos (1888-1955), Yeorgios Psiahas (1897-1981), Lisandros Prasinos (1888-1936), Baba-oğul Yeorgios ve Andreas Sevastos (19. yüzyıl) sayılabilir.*

Büyük Tatavla Yangını

21 Ocak 1929 gece saat 10 sularında Aya Tanaş sokağında Demirci Aleko ve Bakkal Yannis'in (ya da Bakkal Lazari) evlerinde çıkarak yayılan ve bir gecede toplam 500 evi kül eden Büyük Tatavla Yangını semtin belini kıran önemli virajlardan biridir. Yangın vanalarında su olmaması, havanın rüzgârlı olması, alevlerin işini kolaylaştırır. Kilise ve spor kulübü özel gayretlerle yangından kurtulur. İtfaiyenin geç gelmesi ve susuzluk nedeniyle tahribat daha büyük olur. Askeri birlikler de söndürme işine katılır. Yaşanan ağır tahribat nedeniyle kurumlar birbirini suçlamaya

* Bkz. Orhan Türker, *Osmanlı İstanbul'undan Bir Köşe: Tatavla*.

başlar. İtfaiye, Terkos Müdürlüğü'nü suçlar. Halk, itfaiye-yi suçlar. Basın da yangını geç haber verdiği gerekçesiyle kilise mütevelli heyetini suçlar. Sonuçta, mütevelli heyeti ile Terkos'un Fransız Müdürü Mösyö Castelnö gözüaltına alınır. Semt halkının dayanışması can kaybını önlemiştir. İstanbul Rum cemaatinin yardımlarıyla yaralar sarılmaya çalışılır. Bazı yardımlar resmi makamlarca engellenir. Tüm bu karmaşa ve polemik uluslararası basında da yankılanır.

Tatavla'dan Kurtuluş'a

Yangın sonrası, basında Tatavla aleyhine bir kamuoyu oluşur. Başta yangının sobadan çıktığını yazan gazeteler birdenbire kaçak rakı imalatından söz etmeye başlar. Oluşturulan havayla beraber Mart ayında semtin isminin değiştirileceği duyurulur. Ve Nisan ayında semtin adı Kurtuluş olur. Bunun yanı sıra semtteki mahalle, sokak ve cadde-lerine Ergenekon, Bozkurt, Türkbeyi, Savaş gibi isimler verilir.

1941'deki 20 Kur'a Askerlik, 1942'deki Varlık Vergi-si, 1955'teki 6-7 Eylül saldırıları, 1964 Sürgünü gibi kırıl-ma noktalarına rağmen semtteki Rum ağırlığı 1970'lere kadar sürer, ancak bu tarih itibariyle durum hızla değiş-meye başlar. 1974 Kıbrıs Savaşı ve 1980 askeri darbesi de diğer kırılma noktaları olarak semt tarihine yazılır.

Günümüzde artık Kurtuluş'ta çok az sayıda Rum yaşamaktadır. Fakat son yıllarda semt, geçmişe meraklı, duyarlı bir kitleyi kendine çekmeye başlamıştır. Onların da ilgisiyle yüzyılların mirası umulmadık şekillerde ortaya çıkmakta ve semtin kendine özgü birikiminden geriye ka-lanlar yaşamaya devam etmektedir. Kurtuluş günümüzde

hâlâ, Ermeni, Rum, Yahudi nüfusun kendini nispeten güvende hissettiği, entelektüellerin, göçmenlerin ve emeğiyle geçinen insanların yaşadığı, İstanbul'un kadim ve belki de en kozmopolit semti olarak ruhunu belli ölçüde korumaktadır.

Kaynaklar

- Atina Notları, Dimitri Araboğlu ve Yani Veske ile yapılan görüşmeler, Hüseyin Irmak, Mayıs 2013.
- Burhan Yentürk, *Ne Lazım Tatavla'da Bakkal Dükkânı*, İstanbul: Geyik Yayınları, 2001.
- İstanbul Ansiklopedisi*, Reşat Ekrem Koçu, İstanbul, 1958.
- Melisinós Hristodulu, *Tatavla Tarihi*, İstanbul: İstos Yayınları, 2013.
- Orhan Türker, *Osmanlı İstanbul'unda Bir Köşe, Tatavla*, İstanbul: Sel Yayıncılık, İstanbul, 1998.
- Rinaldo Marmara, *Pangaltı*, İstanbul: Şişli Belediyesi Yayınları, 2001.
- Tatavla'dan Kurtuluş'a Facebook sayfası.
- Yorgo Valasiadis, *Tatavla'ya Kar Yağıyor*, İstanbul: Dünya Kitapları, 2002.

Başlarken

İstanbul önemli bir şehir.

Kurtuluş, nam-ı diğer Tatavla ise Barbaros Hayrettin Paşa zamanına, yani 16. yüzyıla uzanan büyüme günlerinden beri, renkli yaşantısı ve özgün kültürel değerleri ile hep önemli olmuş bir yerleşim.

Nice mutluluğun ve nice kahroluşun sahnesi.

Maskeli karnavalından büyük yangınına, huzurlu dönemlerinden kitlesel tahrip saldırılarına, çok şey görmüş ama kendine has atmosferini koruyagelmış küçük bir dünya.

Bu kitap Kurtuluş'un 1970'li yıllardaki fotoğrafını sunuyor.

Eğer halihazırda Kurtuluş'ta yaşıyorsanız veya orayla ilgiliyseniz, bahsedilen yerlerin günümüzdeki haline ister istemez bakacaksınız. Eski ve yeni iki fotoğrafı beyninizde çakıştırarak...

Türkiye'nin bütün renklerinin Kurtuluş'ta nasıl toplandığını fark edecek, oradaki yaşantının hareketliliğine tanık olacak, bunları semtin günümüzdeki solmuşluğuyla kıyaslayacaksınız.

Kurtuluş'un Tatavla olduğu zamanlara yetişmemiş, Tatavla'dan Kurtuluş'a kalan son kırıntıları ancak yaşayabilmiş, muhteşem Tatavla Panayırı'nı, tahtirevanlı kadınları, atlı arabaları, tramvayları hiç görmemiş bir kaleminden, çocukluk günlerinden anımsadığı kadarıyla, Kurtuluş'un trolleybüslerini, kışlık ve yazlık sinemalarını, inzibat ve polis karakollarını, kocaman işlek postanesini, bostanlarını,

kiliselerini, özgün evlerini, o evlerdeki yaşamları, insanları ve onların dünyanın dört bir yanına birer birer dağılışını okuyacaksınız.

Günlük koşturmaca içinde yeterince fark edilmeden yaşanan dağılmanın, insan ruhunda nasıl bir ağırlık oluşturduğunu göreceksiniz. Bu dağılışın yeryüzünün birçok yerinde Kurtuluş'a dair bir şeyler biriktirmiş olduğunu düşüneceksiniz.

Kent bilinci, semt bilinci ve ortak yaşam atmosferini gözetmek adına, Tatavla'dan Kurtuluş'a, kalbinde bu semtin sevgisini biriktirerek gelmiş geçmiş herkese:

*Ayde sta Tatavla!**
Kedere ve hüzne...

* (Rumca) Haydi Tatavla'ya!

Memoyi Guro ya da Memedi Gur

Memoyi Guro, yakasız beyaz gömleği, siyah yeleği, köstekli saati ve sırtında kalın siyah paltosu, nasırlı elleriyle bastonuna dayanmış, oturduğu yerden torununun diğer çocuklarla oynayışını seyrediyor, kim bilir neler düşünüyordu?

Dört buçuk yaşındaki torunu dedesinin zihninden geçenleri nereden bilebilirdi? Onun aklında, bu dar Kurtuluş sokağında toprakla oynadığı oyundan başka bir şey yoktu. Ancak yıllar sonra dedesinin ne düşündüğu üzerine kafa yoracaktı.

Memoyi Guro o zaman çoktan toprak olacak, düşünceleri de onunla birlikte göçüp gidecekti. Zara'nın Kurugöl köyündeki mezarı, adakların kesildiği, dileklerin tutulduğu bir ziyaret yeri olacaktı. Çünkü köylüler, geceleri onun mezarında ateş gördüklerini söyleyecekti.

Memoyi Guro, güneşli bir günde, Kurtuluş Kuyularbaşı sokağında oyun oynayan torununa göz kulak olurken, belki de, yüklü atlarla şam, Halep yollarındaki geniş düzlüklerden, dağ ve vadilerden tedirgin geçişlerine dalıp gitmişti. Belki de torunu üç günlükken ölen karısı Sosun'a. Kim bilir?

Cesur ve güçlü bir sanatkârdı Memoyi Guro. Gençliğinde uzun yıllar çobanlık yapmıştı. İyi kaval çalardı. Rençberliğinin yanı sıra taş duvar ustası ve marangozdu. Sanatı Zara'nın Bolucan bölgesi köylerinde meşhurdu. Babası Ali, annesi ise Goze'ydi. Goze, Gerni aşiretindendi. Bu nedenle ona Gernili Goze derlerdi.

Memedler dört kardeşti. Kardeşlerden Ali, Rus Harbi'ne katılmış, geri dönmemişti. Akıbeti meçhuldü. Diğer kardeş Hasan, Zara'nın Söğüdüzü köyünde çobanlık yaparken bir kavgada öldürülmüştü. Nesimi ise Adana'ya yerleşmiş, orada bir yaşam kurmuştu.

Kardeşleri dağılıp babası da ölünce, kimsesi kalmayan Memed, Kangal'ın Üçkilise köyündeki büyük amcalarının yanına gider. Arkasını Yılanlı dağına vermiş, iki tepenin arasında, yeşil, güzel bir köydür *Üçkülüse*. İçinden bir dere akar. Memed Üçkilise'ye sonbaharda geldiği için ona, Kürtçe'de "güz" anlamına gelen *Paize* lakabı takılır. Burada kendine göre bir iş bulamayınca Methiyan'a gider ve Tême adlı bir kadının yanında çobanlık yapar. Bir süre sonra yeniden Üçkilise'ye döner. Anne tarafından dedesi Ali'yle birer beşli denilen bir tüfek, iyi birer de beygir alır, Halep'e gidip gelmeye başlarlar.

Birkaç yıl Suriye'den Koçgiri'ye tütün, sigara kâğıdı, kutni, puşi getirirler. Son seferde, dönüş yolunda askerle çatışmaya girerler. Memed atıyla çemberi yarmayı başarır. Dedesi Ali'nin atı ise seslerden ürküp kaçar. Kaçarken yükünü düşürür. Ali çemberde kalmıştır. Memed, atını ve yükünü sağlama aldıktan sonra yardıma koşup dedesini kurtarır. Dağılan yükü topladıktan sonra Zara'ya döner, bir daha da yollara düşmezler.

Yürekli ve çevik olan Memed, vurduğunu deviren bir adamdır. Bir ara Üçkiliseliler ile komşu Gâvurğırabalılar arasında kavga çıkar. Ali dedesiyle birlikte kırk kişilik bir grubu darmadağın ederler. İşte o kavgadan sonra adı Memoyi *Guro* ya da Memedi *Gur*, yani Kurt Memed kalır.

Memoyi *Guro* askerlik yapmaz. Zara'da otuz lira ile cecim denilen bir tür kilim verir, üç ay içinde köye döner.

Üçkilise’de Sosun adlı bir kızı ister. Vermezler. O da kızı kaçıır ve köyü Yıvalca’ya (İvalca) götürür. Yıvalca Zara’ya bağlıdır. Beydağı’nın eteğinde meşe ve pelit ormanlarıyla çevrilidir. Kürtçesiyle *gijok*, *riğok*, *kırmut*, *hermi* diye anılan dağ meyveleri boldur. Tarıma pek müsait değildir. Su zorlukla çekilir. Yörede çoğunlukla hayvancılıkla uğraşan yoksul Kürt köyleri vardır.

Memed, köyüne döndüğünde, sahipsizlikten başkasının elinde kalmış malını mülkünü toplar. Taşlarını kendi elleriyle taşıyarak iki gözlü bir ev yapar. Parça parça, irili ufaklı tarlaları vardır ama yeterli değildir. Kürtçe *zeviyi gıraba*, yani harap tarla diye anılan tarlasını ağaçları sökerek tek başına büyütür. Tahta işlerindeki ustalığı ve çalışkanlığıyla Zara-Koçgiri bölgesinde tanınmıştır. Geçimini ağırlıkla böyle sağlar. Kaçak tütün de satar. Sosun’la olan evliliğinden, Kibar, Güşe, Veli, Ali, Dilber, İsmail, Zeycan, Hatay ve Abbas adlarını verdiği, beşi kız tam dokuz çocuğu olur. İsmail ile Zeycan çift yumurta ikizidir. Kibar’ın da ikizi vardır fakat doğumda ölür.

Bu çocuklar, benim halalarım ve amcalarımdır. Memo-yi *Guro*’nun üçüncü çocuğu Veli, babamdır.

Sivas’tan İstanbul’a

Veli, Bolucan çevresinde efendiliği, çalışkanlığı, gücü ve merhametiyle tanınır. Paizelerin çocuklarından, önce babam gelir İstanbul’a. Geldiğinde on altı yaşındadır. Yıl 1945’tir. İlle de “İstanbul’a gideceğim!” diye tutturunca babası onu tek başına göndermez, mecburen kendisi de gelir. Altı yedi kişilik bir grupla, köyden Zara’ya dokuz saat yürürler. Zara’da, yumurta taşıyan üstü açık bir kamyonete

binerler. İki günde İstanbul'a varırlar. Şehre indiklerinde, Beyoğlu'nda, karakolun arkasındaki Tel sokağında oturan, Sarolardan Haydo'nun oğlu İsmail'in yanına giderler. İsmail amca orada kapıcıdır. Kahvaltı ederler. Aynı gün, vapura beş kuruş ödeyerek Heybeliada'ya geçerler. Kalacak yer ayarlayıp başlarlar çalışmaya. Baba Memed, üç ay ne iş bulursa çalışır. Ekin zamanı köye döner. Oğlu Veli köylüleriyle birlikte onuncu ayın ortasında köye döner.

Köydeki işleri bitirdikten sonra, her mayıs en az yirmi erkekle çıkar, İstanbul'a gelirler. Heybeliada merkez barınak olmak üzere adalarda hamallık yaparlar. Sekiz dokuz ay İstanbul'da kalır, para biriktirir, sonra yine köye dönerler.

Adada barındıkları yer Rum, Ermeni, Yahudi evlerinin bodrumlarıdır. Onların İstanbul'dan yazlıklarına getirdikleri eşyaları taşırlar. Yaptıkları işin adı "emanetçilik"tir. Kimi zaman şehir hatları vapurlarıyla, çoğunlukla da kiradadıkları yük motorlarıyla eşya denklelerini naklederler. Bu konuda oldukça ustadırlar. Eşyalar İstanbul'un çeşitli semtlerinden gelip, motora yüklenip de adalara doğru yola çıkıldığında hepsi aynı köyden olan bu insanlar, beyaz peynir, zeytin, kavun, karpuz ve bol ekmekten oluşan rakı masalarını kurar, muhabbete koyulurlar. Çocukken bir iki defa bu motor muhabbetlerine ben de tanık oldum.

Babam iki yıl askerlik yapar. Okuma yazmayı askerde öğrenir. Yani eskilerin deyişiyle "Âli Okulu" mezunudur. Acemi birliği Trabzon'da, usta birliği ise Kars'tadır. Kars'a giderken içinde bulundukları askeri otobüs karşı yönden gelen bir kömür kamyonu ile çarpışır. Kamyon Bayburt deresine uçar, şoförü ölür. Otobüs devrilir. Babamın da aralarında bulunduğu yedi asker yaralanır. İki gün Bayburt Hastanesi'nde yatar ve taburcu olurlar.

Babam yirmi beşinde annem Zöhre'yle evlenir. Annem Kangal Çetinkaya'nın Elalibey köyündendir. *Silemana Mala Momun*'un kızıdır. Yani Süleyman Doğan'ın. Momun, Süleyman dedemin babasının adıdır. Momun'un babasının adı Seyid Memed'dir. Seyidler, Canbek aşiretine mensup insanların yaşadığı bu köyde sadece dört hanedir ve Canbeklilerle sürekli kavga halindedir. Dedemler yedi kardeştir, fakat ağabeylerinin hepsi Koçgiri olayları sırasında öldürülür. Dedem çok küçük olduğu için kurtulur.

Annem, babamı ilk olarak gelin alayıyla Yıvalca'ya geldikten sonra görür.

Babaannem Sosun'un Ölümü

Bu arada babaannem hastalanmıştır. Babam, annesi Sosun'u kış kıyamet demeden defalarca Zara'ya taşır. Metrelerce karın içinde, günlerce sırtında annesiyle yürür. Zara'ya, Divriği'ye, Sivas'a ümitle götürür, getirir. Parası yettiğinde, at veya katır kiralar. İki gün gidiş, iki gün geliş ve bir gün de muayene derken yolculuk her defasında beş gün sürer. Doktora genellikle mayıs civarında havalar dönmünce gitmeyi tercih ederler.

Bütün bu yolculuklarda Gornolu'ya kadar atla gelir, atı orada Sarolardan Cewo'ya, Cevat Karakuş'a bırakırlar. O da atı köye geri götürür. Cewo sonradan Güşe halamla evlenir. Aradan yıllar geçer. Ne yapsalar da hastalığa çare bulamazlar. Babaannem giderek kötüleşmektedir. Üçüncü yılın sonuna doğru, yine bir doktor dönüşü, babaannemin başparmağı civarında büyük bir yara çıkar ve bir türlü kapanmaz. O sıralar annem bana hamiledir.

Ben, her tarafın karla kaplı olduğu bir kış günü, babaannemin ölümünden üç gün önce doğmuşum. Babaannem

beni kucağına alır, öper, koklar ve odadan çıkarılmamı ister. “Kırkımız karışmasın,” der. Beni başka yere alırlar. Üç gün sonra babaannem ölür. Bir hafta içinde aynı evde hem yaşam hem ölüm rüzgârı eser.

Aileden hiç kimse babaannemin hastalığının ne olduğunu bilmez hâlâ. Doktorlar da kesin bir şey söylememiştir çünkü. Hastalığı sırasında hep “Ben burada yalnızım, öldüğümde beni tek gömün,” der. Köy mezarlığına gömülmek istemez. Sağlığında dedemden çok çekmiştir çünkü. İsteği yerine getirilir. Evinin karşısındaki tepeye defnedilir.

Sonraları, yine onun köyünden Yıvalca’ya gelin gelmiş olan dert ortağı Zêrife Mezın, yani Büyük Zarife de yanına defnedilir. Ardından Zêrife Kıcık’ın, Küçük Zarife’nin gelini ve aile dostları Ap Avdullah, Abdullah amca da aynı yere gömülür. Orada bu dört mezar halen durur. Babaannemin bir fotoğrafı yoktur. Bu nedenle biz torunları onun yüzünü hiç bilemedik.

Babam Veli İstanbul’a Yerleşiyor

Bütün köy, eğer babaannem ölürse babam Veli’nin bunu kaldıramayacağını düşünmektedir. Çünkü annesine çok düşkündür. Fakat benim doğumum babamın yarasına merhem olur. Benden iki yıl sonra kardeşim Hasan dünya gelir. Bu arada babam, çocuklarını okutmak istediği için İstanbul’a yerleşmeyi tasarlamaktadır. Kısa bir süre sonra da Kurtuluş’ta bir kapıcılık işi bulur. Reşat Oğuz adlı birinin apartmanıdır burası.

Babamın, önce inşaat çavuşluğunu, sonra kapıcılığını yaptığı, Kurtuluş caddesi 244 (bugün 206) numaradaki bu

apartman, İstanbul'daki hayatımızın başlangıç noktasıdır. Oğuz Apartmanı, benim, kardeşlerim Hasan ve Mehmet Ali' nin dünyayı algılamaya başladığı, annemin Türkçe öğrendiği, 1977'de kız kardeşimiz Pınar'ın doğduğu yerdir.

Babamın, bir döşek, bir yorgan, iki kaşık, iki de çocukla İstanbul'a getirdiği annem, denizi ilk defa burada görmüş. Şaşkınlıkla "*Va çıka ave?*"* demiş. Dedem "*Vıra deryaye,*"** diye karşılık vermiş. İstanbul'u çok büyük ve tuhaf bulan anneme şehrin ışıkları da çok ilginç gelmiş ve "*Va çıton are dişevti!*"*** demiş.

Başında puşisi ve fesi, fesinin altında dizili küçük altınları, burnunda hızması, boynunda beşibiryerdesi, kırmızı ve sarı renklerde üç kat divitin, ayağında lastik ayakkabılarıyla inmiş annem İstanbul'a. Bu ummanda her şey yabancıymış ona. Ve altı ay boyunca fesini çıkarmamış. Köydeki gibi giyinmeye devam etmiş. Ben ve kardeşim, bizim köylerde âdet olduğu üzere uzun saçlı ve etekli iki çocukmuşuz o zaman; tek kelime Türkçe bilmiyormuşuz. Başlangıçta hiç dışarı çıkmıyormuşum, bu yeni ortam korkutuyormuş beni.

İstanbul'a gelişimiz ve Kurtuluş'a yerleşmemiz konusunda hafızamda hiçbir şey yok. Komşularımızın ve annemlerin anlattığına göre sevimli bir çocukmuşum ve herkes beni kısa sürede sevmiş. Apartmandan birileri babamı çağırdığında ben aydınlığa çıkıp kendimce Kürtçe cevaplar veriyormuşum. Komşu esnaf da bu nedenle beni özellikle konuşturmuş. Konuştuklarını ve sorularını anlamadığım gibi yine Kürtçe bir şeyler söylüyormuşum. Bu da onların çok hoşuna gidiyormuş. Derken yavaş yavaş Türk-

* *va çıka ave:* (Kürtçe) Bu ne kadar su?

** *vıra deryaye:* (Kürtçe) Bu deryadır.

*** *va çıton are dişevti:* (Kürtçe) Bu nasıl ateştir, yanıyor?

çe'yi öğrenmişim, annem de benden öğrenmiş. Giderek Kürtçe konuşmamaya başlamışım.

Evimiz –ya da– Kapıcı Dairemiz

Kapıcı dairemiz bir küçük odadan ibaretti. Merdivenleri inip bir numaralı dairenin kapısını geçince apartman aydınlığının kapısına gelinirdi. Aydınlığı geçip karşıdaki köhne kapıdan girdiğinizde kalorifere, yani kalorifer kazanlarına ve bizim kaldığımız odaya çıkardınız.

Kapıyı açınca karşınızda hemen küçük kaloriferin arkasını görür, sağa doğru hafifçe kıvrılarak onun yanından geçerdiniz. Kapının sağında lavabo ve babamın sonradan yaptığı mutfak setimiz vardı. Setin üstünde ise önceleri gaz ocağımız, sonraları üç gözlü aygazımız, plastik bir kaşıklık, tahta mutfak rafları ve teldolabımız...

İnsan boyunun yarısı yüksekliğindeki küçük kaloriferin solunda bir de büyük kalorifer vardı. Büyük kalorifer ısınma için, küçük ise haftada bir gün sıcak su için yakılırdı. Kaloriferlerin önünde, külleri boşaltmak için kullanılan kare biçiminde iki beton çukur vardı. Babam bu iki çukura tahta kapaklar yapmıştı. Kül alınmadığı vakitler kapaklar kapalı olur, kaloriferlerin önündeki boşluk böylece genişlerdi. Bu bölgeyi bir yarım oda gibi kullanırdık.

Babamın duvara çaktığı askılara elbiselerimizi asar, yemeklerimizi orada yer, akşamları da kimimiz oradaki divanda uyurduk. Köyden yeni gelen akrabalar bu divanda yatardı. Burası kaloriferlerin dibinde bir nevi misafir odasıydı. Misafir kendine bir iş bulana ve ev ayarlayana kadar burada kalırdı.

Aslında odanın bir köşesinde tuvalet deliği vardı ama biz orayı kullanmazdık. Babam tahta kapak yapıp üstünü tamamen örtmüştü. Divanı açtığımızda altında kalırdı.

Sonradan oraya buzdolabımızı yerleştirdik. Kışın, soğuk havalarda burada banyo yapardık. Çünkü banyo ve tuvalet olarak kullandığımız yer aydınlıktaydı, yani bir anlamda dışardaydı.

Aydınlığın girişinde, soldaki merdiven altı hem tuvaletimiz hem banyomuzdu. Banyo zamanında deliğin üstü, sabun kaçmasın diye tahta ile kapatılırdı. Üstüne koyduğumuz tahta taburede de banyomuzu yapardık. Banyo suyu yine aynı mekânda, gazocağında ısıtılırdı. Sürekli kaynayan suyu bir kovada ıslatırır, üzerimize dökerdik.

Annem bizi yıkadığında, son suyu dökerken, mutlaka dua mani karışımı Kürtçe bir dörtlük okurdu:

Ava Şahi Merdan

Nebini derdan

Av ber jer

*Tu li ber jur.**

Banyomuz mutlaka bu hayır duasıyla biterdi. Banyo taşıyla başımızdan aşağı boca edilen su sıcaksa, dua dinlemeden bağırır çağırırdık. Annemse bir yandan duasına devam ederken diğer yandan yumruğuyla omzumuzdan dürterdi.

Kaloriferlerin önündeki yarım bölmeden, bir başka kapıyla esas odaya girilirdi. Asıl yatak ve oturma odamız burasıydı. Sol köşede geniş bir divan, onun yanında tahta çekmeceli bir dolap, pencere kenarında ise tek kişilik bir somya bulunurdu. Sağdaki duvar tarafında bir iki sandalye olurdu. Ortada kalan küçük boşluğa portatif masayı açar, yemek yer ya da ders çalışırdık.

* Şahi Merdan'ın suyu / Dert Görmesin / Su aşağıya / Sen yukarıya.

Odamız dar bir kapıyla arkadaki bahçeye açılırdı. Bahçeye bakan bir de geniş pencere vardı. O bahçede yıllar boyu oynadık. Bahçenin sol duvarı bir başka apartmanın arka bahçesi, sağ tarafı Kurtuluş karakolunun arka duvarıydı. Nezaretin parmaklıklı penceresi bizim bahçeye bakardı. Zaman zaman bağırış çağırışlar gelirdi oradan. Bahçenin karşı duvarı, girişi arkadaki Kuyularbaşı sokağında olan iki katlı bir binaya aitti.

O binanın üst katında ilk arkadaşım Varujan otururdu.

Oğuz Apartmanı

Apartmanın bir numaralı dairesi genellikle boş olurdu. Bir dönem bu dairede oturan senarist Bülent Oran'ı hayal meyal hatırlarım. O aralar dairenin içi tamamen değiştirilip möbleli hale getirildi, salona taş duvar ve şömine yapıldı. Diğer duvarlar dekoratif biçimde ahşapla kaplandı. Garip tablolar ve kütüphane rafları da kondu. Üzerinde büyük boy, siyah beyaz kadın portreleri olan iki tahta bölme giriş kapısıyla salonu birbirinden ayırıyordu. Bölmelelerin altında çekmeceli dolaplar vardı.

Öztürk Serengil, Hüseyin Baradan gibi artistlerin bu eve bir iki defa geldiğini hatırlıyorum. Bir ara filmlerde yardımcı rollerde oynayan Rengin adlı bir aktris de kaldı o dairede. Sonraları, başkaları da kiraladı o daireyi, fakat hiçbiri uzun süre oturamadı. Ben ilkokula giderken de Orhan abi dediğimiz bir deniz üsteğmeni kaldı bu dairede.

Dördüncü sınıftan beşinci sınıfa geçtiğimde, Orhan abi ödül olarak, görevli olduğu gemiyle Çanakkale'ye götürdü beni. Hayatımın ilk deniz yolculuğuydu bu ve çok hoş bir ödüldü.

Orhan abiden sonra bu daireyi bir Japon kiraladı. Osaka lı işadamlı Eiji Tanaka, biz kapıcı çocuğu üç kardeş için oldukça ilgi çekici bir şahsiyetti. Geldiğinde hemen hemen hiç Türkçe bilmiyordu. Bize karşı ilgiliydi. Bu ilgisi, ağırlıklı olarak, dil öğrenmek istemesinden ileri geliyordu, ama o ve yaşantısı bizim için başlı başına yeni bir renkti.

Şu dünyadaki ilk renkli fotoğraflarımızı o çekti. Evde, apartmanın önünde, son duraktaki salıncakların orada ve Kocabaş sokağındaki bostanlarda...

Çekilen fotoğrafları Japonya'ya gönderdi. Orada bastırıp getirtti. Çok hoşumuza gitti tabii bu. Bir ara eşi de İstanbul'a geldi. Zaman zaman Rus ve Japon arkadaşları geliyor, biz üç küçük ve ilgili çocuğa, isteğimiz üzerine minik karate şovları yapıyorlardı. Bize hediye ettiği oyuncakları çok beğeniyorduk. Bana hediye ettiği uzaktan kumandalı tankla mahallenin çocuklarına hava atmış, kimseyi oynamamıştım. Kardeşlerime bile zorla veriyordum. Bozulacak diye üzerine çok titremiştim tankın.

İki numarada Madam Verjinler otururdu.

Kızları Soli, diş hekimliği okuyordu. İnce, uzun boylu, uzun saçlı, kumral, güzel bir kızdı. Mezun olunca hekimlik yapmaya başladı ve evlendi. Önce Pangaltı'da, sonra da Etiler civarında oturdu. Babamdan öğrendiğim kadarıyla muayenehanesi en son Göztepe'deydi.

Madam Verjin de kızı gibi sıcakkanlı bir insandı fakat kocası soğuk gelirdi bana. Pek yanaşmazdık kocasına. İsmi Vasil'di, terziydi. Madamın yaşlı babası da onlarla birlikte yaşardı. Baba Edirneliydi. Orada peynircilik yaparmış zamanında. Kimi zaman bize de peynir getirtirdi. Yaşını almıştı, fakat yaşına göre dik ve uzun boylu bir adamdı. Kır saçları ve bastonuyla hatırlıyorum onu. Pencere kenarın-

daki koltukta oturup caddeyi seyrederdi. Oturduğu pencere bu iş için biçilmiş kaftandı. İnsan orada yıllar boyu huzur içinde oturup geleni geçeni seyredebilirdi.

Kadınların saç bigudilerini ilk olarak Madam Verjin'de gördüm. Altı numaradaki Madam Donna'yla bir araya gelir, bigudilerle saçlarını sararlardı.

Biz artık büyüyüp ortaokula gittiğimiz yıllarda İsrail'e yerleştiler. Soli burada kaldı. Zaman zaman İstanbul'a geldiklerinde daima bizi arayıp sordular. Her haber alışımızda buraları özlediklerini duyduk. İsrail'e gitmenin bizim için ekonomik açıdan imkânsız olduğunu bilseler de sık sık bizi davet ettiler.

Üç numarada Mustafa amcalar otururdu.

Mustafa Akçaoglu ile hanımı Sevim teyzenin yaşıtımız iki çocuğu vardı, Hakan ve Ömer... Sonra bir de kızları oldu, adını Banu koydular. Safranboluluydular. Mustafa amca uzun, iri yapılı, daima temiz giyinen bir adamdı. Sevim teyze titiz, daima bakımlı, aydınlık yüzlü bir kadındı.

Kasımpaşa'da ekmek fırını işleten Mustafa amca biz çocuklarla fazla haşır neşir olmazdı ama içindeki sıcaklık daima yüzüne yansırı. Hakan benimle, Ömer de kardeşim Hasan'la yaşıttı. Bizim Mehmet Ali'yi de sayarsak beş haşır çocuk, apartmanın girişinde, koridorlarında, asansör kabininde oynar dururduk. Sevim teyze başımıza bir şey gelmesin diye bizi sık sık uyarırdı. Çünkü her an merdivenlerden düşebilir, kapıların camlarına yapışabilir, tırabzanlardan kayıp oramızı buramızı kırabilir, asansöre bir yerimizi kaptırabilirdik. Apartmandaki herkes, biz çocuklar da dahil olmak üzere severdik Sevim teyzeyi. Merdivenlere çıkıp Hakan ile Ömer'i uarması hep gözümün önündedir. Zihnimde hep o genç haliyle kalmıştır Sevim teyze.

Aslında Sevim teyze kaygılanmakta pek de haksız değildi. Çünkü o koridorlarda ben, bir keresinde kardeşim Hasan'ı kovalarken dış kapının camına abanmış ve cam kırılınca bileğimi dört dikiş atılacak derecede kesmiştim. Yine aynı yerde, Mehmet Ali, fırlattığı makası Hasan'ın eline saplamıştı. Bir seferinde de Hakan iç kapının camına çarpmış, yüzü kesilmişti. Bir keresinde de Hasan okulda kurtarmaç oynadığı Camgöz lakaplı Yahudi bir kız arkadaşıyla çarpışmış, kızın dişi Hasan'ın gözünün yanında derin bir yara açmıştı. Hepimiz büyüdük, koca adamlar olduk ama o yara izleri hepimizde, çocukluğumuzun hoş birer hatırası olarak kaldı. O zamanlar, annemin ve Sevim teyzenin duyduğu ürpertiye anlayabilecek durumda değildik.

Sevim teyzenin portakallı kurabiyelerini de unutamam. Geçen onca yıla rağmen, sıcacık kokusu ve rengiyle o kurabiyeler hâlâ zaman zaman aklıma düşer. Hiç kimse kurabiye-yi Sevim teyzenin yaptığı gibi yapamaz diye düşünürüm.

Yıllar sonra bir gün, Hakan beni Sevim teyzeyi görmeye götürdü. O da bize o meşhur kurabiyelerinden yaptı. Artık yaşlanmış, bu arada hacca da gidip gelmiş Sevim teyzemizin aydınlık yüzünü yıllar bozamamıştı. Yıllar sonra yeniden elini öptüğümüzde, o, ben ve Hakan gerçekten mutluyduk.

Biz ortaokula başladığımızda Sevim teyzeler Beşiktaş'a taşındı. Daireyi, iki çocuklu bir Yahudi aile kiraladı.

Mustafa amca Beşiktaş'ta rahmetli oldu. Şimdi Safranbolu'da yatıyor. Allah rahmet eylesin, minnetle andığım insanlardan biridir. Mustafa amcanın ölümünden sonra, Kasımpaşa'daki fırını, oğlu Ömer işletmeye başladı. Fırının önünden her geçişimde kapının üzerindeki ufak cam bölmedeki "Mustafa Akçaoğlu Ekmek Fabrikası" yazısına

mutlaka bakarım. “Kaldırdılar mı?” korkusu içimi burkar ama her defasında tabelayı orada görmek beni mutlu eder. Hüzünlü bir yad edıştır oradan her geçişim...

Apartmanın dört numarasında oturan Rıza ve Cahide Serhatoglu çifti nezh, kalender İstanbullulardı. Alper ve Altan adlı iki yetişkin çocukları ve bizim de “babaanne” dediğimiz, Rıza amcanın annesiyle birlikte beş kişiydiler.

Babaanne iyi kalpli, tonton bir kadındı. Acem olduklarını söyler, zaman zaman oradan ve kültürlerinden bahsederdi. Biz, üç kardeş, televizyon seyretmeye çoğunlukla oraya giderdik. O zamanlar televizyon daha yeni çıkmıştı ve tabii ki siyah beyazdı. Sadece TRT vardı ve tek kanal üzerinden yayın yapıyordu. Elbette biz ikinci bir kanal olabileceğini hiç düşünemiyorduk o zamanlar.

Rıza amcalarda, televizyonun hemen karşısında bir küçük koltuk vardı. İki kişi sığardık ve hep orada otururduk. Evdeki ikramlardan daima bize de yapılırdı. Her akşam televizyon seyretmek için onları rahatsız ederdik ama hiç surat asmazlardı. Biz de çocuk aklımızla hemen her şeyi ilgiyle seyrederdik. Klasik müzik ya da sanat müziği programları başladığında ise sıkılır, eve dönerdik. Annem ve babam, “Gitmeyin, rahatsız etmeyin,” diye bizi sürekli uyarsa da onları pek dinlemezdik ve Rıza amcalar da –Allah için– iyi sabır gösterirlerdi. Zaman zaman altı numaradaki Madam Donnalara da giderdik televizyon seyretmeye.

Cahide teyze Gümüşsuyu’ndaki Japon Konsolosluğu’nda çalışırdı. Zaten çekik gözleri, çıkık elmacık kemikleri, beyaz teniyle Asyalılara benzerdi. Bakımlı ve çok kibar bir kadındı. Rıza amca, saçları üstten döküldüğü için kafasını daima usturaya vururdu. Şık, kibar ve bilgiliydi. Mali danışmanlık ya da müfettişlik gibi bir işi vardı. Aslında

ne iş yaptığını pek anlamazdık. Biz çocuklar için çok da önemli değildi zaten. Çünkü iş dendi mi, doktor, mühendis, öğretmen, işçi, memur gibi belli başlı meslekler vardı kafamızda. Onun dışındakileri en azından benim kafam pek almazdı ve meslekten de saymazdım. Yan ve sıradan işler gibi gelirlerdi bana her zaman.

Altan abi üniversitede okuyordu. Ona çok imrenirdik. Uzun boylu, yakışıklı bir gençti. 6 numaranın küçük kızı Süzet ve karşı apartmanın 5 numarasındaki güzel Rum kızla arkadaştı. O Rum kızın annesi de çok güzel ve bakımlı bir kadındı. Ana kız uzun boylu, uzun siyah saçlı, beyaz tenliydi.

Alper abi Amerika'da okuyordu. Annesine benzeyen, şişmanca, temiz yüzlü bir gençti. Daha sonra ODTÜ'de göreve başladı. Sonradan Altan abi de orada görev aldı.

Altan abi gitar çalardı. Biz, gitarı bu kadar yakından ilk onda gördük. Zaman zaman derslerimize yardım etsin diye Altan abinin yanına çıkardık. Bazen gitar çalardı, ara sıra Süzet abla da gelirdi. Onlar sohbet ederken biz de ödevlerimizi gösterdikleri şekilde yapardık.

Babaaanne, bize torunları, anneme de kızı gibi davranırdı. Annemle, çocuk denecek yaşta üç erkek çocuk sahibi olmuş, okuma yazma bilmeyen bu Kürt kızıyla, bilhassa ilgilenirdi. Çok sonraları öldüğünde hepimizden çok annem üzüldü.

Beş numara Reşat amcaların eviydi.

Reşat Oğuz, apartmanı yaptıran adamdı. Apartmanın adı onun soyadından geliyordu. Tipik bir Laz'dı. Kır saçlı, uzunca boyluydu. Karısı Behice hanım teyze temiz yüzlü, şişmanca, kocasına nazaran çok daha sakın, kalender biriydi; ev hanımıydı. Kolay bağırıp çağırdığı, gürültülü konuş-

tuğu için Reşat amcadan ürker, Behice hanım teyzeye daha rahat yaklaşırdık.

Behice hanım teyzeler Ramazan ayında mutlaka oruç tutardı. Reşat amca bayram namazından geldikten sonra onlara, el öpmeye giderdik. Her bayram mutlaka birer mendil veya çorap ile harçlık verirdi Behice hanım teyze. Reşat amca hediyelere karışmaz ama mutlaka izlerdi. Elini çabuk tutması için gerektiğinde karısını uyarırdı. Bayram sabahı el öpmeleri dendiğinde zihnimde daima, Behice hanım teyze ve evlerinin salonu canlanır.

Behice hanım teyze Muharrem'in onunda hep aşure yapardı. Biz üç kardeşten birini çağırır, aşuremizi verir, "Dökmeden aşağı götür," diye tembihlerdi. Ama kimi zaman da bizi mutfak kapısının arkasındaki masaya alır, birer kâse aşure yedirirdi. Ben çocuk aklımla Behice hanım teyzenin aşure yapmasına şaşırdım. Benim bildiğim Muharrem ayında aşure yapmak bize, Alevilere mahsus bir şeydi, Sünnilere değil!

Biraz büyüüp Pangaltı'ya filan çıkmaya başladığımızda, Yordan Pastanesi'nin vitrininde kâse kâse aşureleri görünce çok şaşırmıştım. Aşure bizim çorbamızdı ve dini bir kutsallığı vardı. Aşureyi dört numaradaki babaanne de yapardı. Fakat İranlı ve Şii kökenli olduğunu söylediği için onun aşure yapması normal gelirdi bana.

Aşureyi biz kapıcılar kendi aramızda yapar ve dağıtırdık. Bu çok normaldi benim için. Çoğunluğu Alevi olan kapıcıların yaşamının bir parçasıydı. Aşure, Sünni kapıcı komşulara da dağıtılırdı. Bizim evlerde, Alevisi Sünnisi, hep beraber yerdik. Bu da normaldi. Fakat katlarda oturanların aşure yapması ve komşularına dağıtması garip geliyordu. Onlardan, yani zenginlerden beklemediğim bir

şeydi bu. Tabii ki büyüdükçe bütün bu düşüncelerin gü-lünç olduğunu anladım.

Reşat amcaların Osman ve Tahsin adında iki oğulları vardı. Osman abi her zaman canlı ve neşeliydi. Esprili ko-nuşmaları biz çocukların hep ilgisini çekerti. Hızlı yaşardı. Başından çok ciddi bir trafik kazası geçti ve şans eseri sağ kaldı. Bir kere bana ve kardeşime “Size döviz vereceğim,” demişti. Ben ilk anda döviz ile düveni karıştırdığım için köyde gördüğümüz, harman yapılan düveni bekledim. Hatta düveni yanlış söylüyor diye düşündüm. Ancak dö-vizin yabancı para demek olduğunu öğrenince beklentim değışti. Haftalarca Osman abiyi her gördüğümde döviz verecek ümidiyle baktım ama böyle bir şey hiç olmadı. Bugün hâlâ, Osman abi aklıma geldiğinde veya onu her gördüğümde bu döviz meselesi beynimin bir köşesinde kı-pırdanıp durur.

Tahsin abi temiz yüzlü, bakımlı, yakışıklı bir gençti. Sa-kin bir yaradılışı vardı. Derslerimizde yardım eder, bizimle ilgilenirdi. Askere gitti ve orada bir kazada hayatını kay-betti. Cenazesi İstanbul’a getirildi. Tahsin abinin cenazesi apartmanın önüne getirildiğinde Behice hanım teyze, iç paralayan çığlıklarla pencereye atıldı. Onu zorlukla içeri çektiler. Behice hanım teyze sevgili oğlunu son yolculuğu-na acıyla uğurladı. Başka ne yapabilirdi ki? Bu ölüme her-kes çok üzüldü. Tahsin abi hem herkesin sevgisini kazan-mış, iyi biri idi, hem de hayatının baharında bu dünyadan ayrılmıştı.

Altı numarada ise kızları Çela ve Süzet’le birlikte Vita-li-Donna Eskenazi ailesi otururdu.

Vitali amca beyaz tenli, kızıl saçlı bir adamdı. Madam Donna beyaz tenli, siyah saçlı, orta boylu, aydınlık yüzlü,

çok güzel bir kadındı. Dünya tatlısı bir yüreğe sahipti. Da-
ima sıcak, ilgili ve sevecendi.

Büyük kızı Çela annesi gibi güzel ve iyiydi. Uzun boylu,
siyah saçlı, beyaz tenliydi. Süzet ise Vitali amca gibi kızıldı
ve babasına benziyordu.

Ben bildim bileli arabaları vardı. Siyah, eski model, tek
kapılı bir araba. Arabanın ön tekerlek tamponlarını kay-
dırarak gibi kullanırdık. Sonraları onu satıp yerine sarı bir
steysin Opel aldılar.

Madam Donna'nın kurabiyelerini de severdim. Üzer-
lerine toz şeker serpilmiş, yassı, sarı renkli, şekil şekil ku-
rabiyelerdi bunlar. Çok lezzetliydi. Madam Donna bu
kurabiyelerden her yaptığında annemi ya da bizi çağırırdı.
Ödev yapmak için onlara gittiğim zamanlarda da, eğer o
çok güzel teneke kurabiye kutusu doluysa mutlaka ikram
ederdi. Tıpkı Sevim teyzeninkiler gibi, bu kurabiyelerin de
tadını şu yaşıma kadar hiçbir yerde bulamadım. Madam
Donna'nın reçelleri de bambaşkaydı. Onlarda ve Madam
Verjinlerde misafirlere kâse içinde reçel ikram edilirdi. Bu
reçeller çok tatlı olmaz, bu sayede kaşık kaşık yenebilirdi.
Madam Donnalara televizyon seyretmeye gittiğimizde bu
reçellerden çok yemişizdir. Ayrıca misafirlerine kahveden
sonra likör ikram ederlerdi. Ben bunu bir Yahudi âdeti sa-
nırdım o zamanlar, sonradan öğrendim ki eski İstanbul'da
kahveyle birlikte likör ikramı ortak bir gelenekmiş.

Madam Donna'yla ilgili zihnimden hiç silinmeyen izler-
den biri de bana okula başlarken ilk önlüğümü almasıdır.
Altı yaşındaydım ve ay farkıyla bir sene kaybetmeyeyim
diye babam beni erken kaydetmişti okula.

Okullar açılmadan önce Madam Donna, beni ve an-
nemi yanına aldı. Güneşli, parlak bir günde Pangaltı'ya

çıktık. Bana okul önlüğü almak için mağaza mağaza dolaştık. Alışverişi kendi çocuğuna yapıyormuş gibi ilgiliydi. En iyisini almak için çaba gösteriyor, her gördüğünü beğenmiyordu. Annemle birlikte uysal uysal peşinden gidiyorduk. Pangaltı ve Osmanbey’de dolaşmadığımız mağaza kalmadı. Sonunda Pangaltı’daki Gençler Mağazası’nda aradığımızı bulduk. Önlüğü giydiğimde Madam Donna çok beğendi ve hemen aldı. O güne dair en küçük ayrıntı dahi daha sonra hiç silinmedi hafızamdan.

Madam Donna ev ödevlerime de yardım ederdi. O anlarda bazen elinde dikiş veya başka bir iş de olurdu. Yine öyle bir günde ödev sorularımı cevapladı. O söyledi ben yazdım. Sosyal Bilgiler dersinin ödeviydi. Ertesi gün okulda öğretmenimiz sorulardan birinin cevabını verirken “Birinci Dünya Savaşı” diye yazdırdı. Aynı sorunun cevabına Madam Donna “Birinci Cihan Savaşı” diye yazdırmıştı. Cevapta “cihan” kelimesini “dünya” olarak değiştireyim mi değiştirmeyeyim mi diye çok düşündüm. Dakikalarca kendi kendimle hesaplaştım. İkisinin aynı olduğunu biliyordum ama “cihan”ı Madam Donna yazdırmıştı ve silmek istemiyordum. Diğer yandan öğretmen “dünya” kelimesine vurgu yapıyordu. Sonunda öğretmen ağır bastı ve “cihan” kelimesini silip yerine güç de olsa “dünya” yazdım.

Vitali amca, ortaokula gittiğim sıralarda, yaz tatilinde bir yakınlarının Mahmutpaşa Marpuççular caddesindeki ıtır-iyat deposunda beni işe soktu. Kimi sabah onun arabasıyla gidip geldik. Bazen Madam Donna da bizimle olurdu. Aralarındaki konuşmalar kâh Türkçe kâh Yudeo İspanyolcaydı. Ben konuşmalarını İspanyolcaya çok benzetirdim. Televizyondan veya sağdan soldan duyduğumuz İspanyolca kelimelerle benzer olması beni şaşırtırdı. İspanya neresi, İs-

tanbul neresi, konuştukları dil İspanyolca'ya niye benziyor diye düşünürdüm. Aklımca bunu dinlerine bağlardım. O zamanlar, İstanbul Yahudilerinin çoğunun dedelerinin yüz-yıllar önce İspanya'dan geldiğini elbette ki bilmiyordum.

O aralar Çela, Yahudi bir gençle evlendi. Pangaltı yarınlarında bir yere taşındı. Bir süre sonra çocukları oldu. Süzet ise okuyordu.

Bir süre sonra Madam Donna aniden hastalandı ve öldü. Cenaze günü apartmanın kapısına cenaze hakkında bilgiler içeren siyah bir kâğıt asıldı. Bu tip kâğıtlar Yahudi cenazelerinde, ölen kimsenin evinin kapısına asılırdı.

Madam Donna'ya çok üzölmüştü. Özellikle de ben. Böylesine iyi, aydınlık yüzlü bir kadın genç yaşta ölmüştü. Hayat bir süre sonra rayına girdi. Vitali amca televizyonunu seyretmeye devam etti. Çocuk gözlerime pek üzgün görünmüyordu ve kendimce kızırıyordum ona. Tabii bu tamamen benim yargımdı. Adamın ne kadar üzölüp üzölmediğini nereden bilebilirdim? Vitali amca daha sonra yeniden evlendi fakat yeni karısını pek sevmedim. Bir süre sonra da bizim apartmandan taşındılar.

Yedi numarada yine Yahudi bir aile otururdu.

Madam Vivi –Vivika– ya da gerçek adıyla Tovi Alsa-it, ufak tefek, esmer, hep sinirli bir kadındı. Babamla hep kavga ederdi. Biz onu hiç sevmezdik. Beyaz tenli, kel ve yaşlı bir kocası vardı fakat madam her zaman ön plandaydı. Ailenin tek kızı vardı. O da annesi gibi çok esmerdi ama güzel, havalı bir kızdı. Üniversitede okuyordu.

Madamı apartmanda pek kimse sevmezdi. Çünkü daima kızıp bağırarak bir şeyler bulurdu. Kışın çoğunlukla kaloriferin ısıtmadığından şikâyet eder, aydınlıktaki mutfak penceresinden aşağıya bağırırdı:

“Veliii! Veliii! Kalorifere kömür at!”

İki numaradaki Madam Verjin ile üç numaradaki Sevim teyze ise aynı anda çok sıcak olduğundan, evde piştiklerinden şikâyet eder, mutfak pencerelerinden yukarıya cevap yetiştirirlerdi. Babam iki arada bir derede kalır, bazen kömür atar, bazen atmazdı.

Sekiz numarada Sadullah amca otururdu.

Sadullah İpek, beyaz tenli, beyaz saçlı, çok yaşlı bir adamdı. Genellikle bastonla dolaşırdı. Yalnız yaşardı. O da daima ısınamamaktan şikâyet ederdi. Kalorifer yüzünden babamla sıkça kavga ederdi. Kolay huysuzluk yapar ve bu nedenle pek sevilmezdi. Sürekli yeni, gıcır gıcır paralar taşırdı. Biz onu bankacı diye bilirdik, ama daha sonraları torunu Esra İpek Balkan’dan öğrendim ki aslında sigortacıymış. O zamanlar kâğıt beş liralara vardı; daha el değmemiş çil çil kâğıt beşlikleri onda görürdük. O paralarla bizi bakkala ekmek, gazete almaya gönderirdi. Bayramlarda ya iki buçuk liralıklardan ya da o çil beşliklerden verirdi. Oğlu ve torunları bir arka sokağımız olan Kuyularbaşı’nda otururdu.

Sadullah Bey kimi zaman kapıcı bölümüne gelir, kaloriferin önünde bastonuna dayanarak bizimle otururdu. Bir keresinde, babamın bir yerlerden alıp getirdiği çok güzel bir bastonu, babamın kaloriferin üstüne yaptığı tahta rafta gördü ve istedi. Biraz kullanıp vereceğini söyleyerek alıp götürdü. Bir zaman sonra bastonu geri isteyince Sadullah Bey babama çıktı. Bastonun kendisinin olduğunu söyledi, biraz tartıştılar. Sonuçta bastonu vermedi, ona el koydu. Babam yıllarca o olayı söyleyip durdu.

Perşembe günleri apartmanda sıcak su günüydü. Küçük kalorifer de yanardı. Bununla banyolarda sıcak su

akardı. O gün bütün apartmanın banyo ve amaşıır gnyd. İki kazan da yandığı için oturduğumuz mahal fırın gibi olurdu. Bizim yaşıadığımız yer o iki kaloriferin hemen nyd çünkü. Orada oturur, orada yemek yer, orada banyo yapardık. Annem yemek pişirir, amaşıır yıkardı.

Sıcak su günü babam iki kat fazla yorulurdu. Annem de o gün üç çocuğun banyosu ve amaşıırıyla uğraşırdı. Babam akşam bütün işler bittiğinde banyo yapardı. İki kalorifer yandığı için babam gün boyu kömür getirir, yanan kömürü ince büyük şişlerle karıştırır, taşlaşmış parçaları çıkartır, kz düzenler, kürekle yeni kömür atardı. Alt bölümden ise gelberilerle külü çıkarırdı. Altta küller fazla birikmezse, yukarıdaki ateş daha iyi yanardı. Hava alması engellenmemiş olurdu. Babam taşlaşmış parçaları veya sıcak külü çıkardığında ortalığı duman ve is kaplardı; hemen pencere ve kapıları aardık. O, kl dolu bidonları iple sarar ve bir hamlede sırtına alırdı. Koridorları, merdivenleri çıkar, bidonları caddeye dizerdi. O ağırlığı nasıl kaldırılabildiğini anlayamazdım, çünkü gerçekten çok ağırdı bidonlar. Üstelik kl yeni çıkarılmışsa bidonlar çok sıcak olurdu. İlk anda dokunanın elini yakardı. Hiçbirimiz babam gibi yapamazdık bu işleri.

Babam kömür ve kl dolu bidonları yıllarca sırtında taşıdı durdu. Altmış beş yaşına geldiğinde ortaya çıkan hastalığını biraz da o günlerde, kömür ve kl dumanıyla biriktirmişti.

Biraz büyüyünce apartmanın çöplerini biz toplamaya başladık. p bidonlarını da kl bidonlarının yanına koyardık. O dönem çöp bidonları da metaldi. p arabaları kl ve çöpleri gece dokuz civarında alınca bidonları aşağıya, kmrlğe indirirdik.

Oğuz Apartmanı'nın yüksek tavanlı aydınlık bir girişı vardı. Gerçi yaşıımız büyüdüğüce o girişı pek de büyük bulmamaya başladık ama o zamanlar bize çok büyük gelirdi. Kurtuluş'un, herkesi tanıyan meşhur postacısı mektup demetlerini ve yeşil çantasını, çingiraklı yoğurtçular yoğurt tepsilerini, sütçüler güğümlerini hemen kapı arkasına rahatlıkla koyardı. Biz postacının eşyalarına dokunmazdık ama yoğurtçunun zilini alır ve apartmanın içinde çalardık. Çingirak çın çın öterdi. Ben o yoğurtçuların kaymaklarını çok severdim. Ev kadınları genellikle yoğurdu kaymaksız aldıkları için yoğurtçu onları tepsinin bir kenarına toplardı. Benim sevdiğimi de bildiğinden annemin getirdiğı tabağı koyardı. Ben de afiyetle yerdim. Yoğurtçu kaymağı para istemezdi.

Kurban bayramlarında Mustafa amcalar mutlaka koç keser, kurban etini, dinine bakmaksızın, bütün komşulara dağıtırlardı. Bayramdan üç gün önce koçlar gelir, aşağıya indirilirdi. Bizim odanın içinden geçirip bahçeye alırdık. Hem Hakan ve Ömer'in hem de biz üç kardeşin eğlencesi olurdu o kurbanlıklar. Her fırsatta onlarla oynar, alıştırdık. Kesim vakti geldiğinde de üzülürdük. Mustafa amcanın kasap getirttiğı olurdu ama kesim işini çoğı yıllar babam gördü. O dönemin Kurban bayramlarını da nedense günlük güneşlik günler olarak hatırlarım hep.

Bahçenin üst tarafındaki toprak bölümde küçük bir çukur açılır. Hayvanın gözü mutlaka tertemiz beyaz bir mendille bağlanır, kanı o küçük çukura akıtılır ve hemen kapatılırdı. Fazla da kan akmazdı. Son yıllarda büyük şehirlerde yaşanan kan revan Kurban bayramları bizim çocukluğumuzda hiç yoktu.

Kurtuluş'ta Hayat

Yazları, akşam çöp arabaları da gittikten sonra artık tenhalaşmış geniş caddede, kapı önlerinde grup grup insanlar görürdünüz. Kadın erkek, çoluk çocuk... Cıvıl cıvıl gruplardı bunlar. İnsanlar kapı önlerinde oturur, gelen geçeni seyreder, çekirdek yedi. Bütün kapıcı kadınları çocuklarıyla birlikte belli apartmanların önünde toplanır, bir yandan el işi örer ya da çekirdek yer ve mutlaka dedikodu yapardı. Çaydanlıklar kapıya çıkarılır, akşam çayları orada içilirdi. Biz çocuklar etrafta koşturur, oyunlar oynardık. O dönem Kurtuluş hakikaten bambaşkaydı. Herkes birbirini tanır ve selamlaşırdı. Semtin sakinleri çoğunlukla Rum, Yahudi ve Ermeni'ydi.

Kurtuluş'un o yıllarda dört gazinosu vardı. Son durağa doğru Ali'nin Gazinosu ve Yasemin'in Gazinosu, son durakta salıncaklı gazino ve bir de Despina'nın Gazinosu...

Ali'nin Gazinosu, ağaçlı, asma çardaklı geniş bir bahçeydi. Kurtuluş caddesi ile Açıkryol sokağının köşesindeydi. Ali Portakal, yani Ali abi, iyi Rumca konuşurdu, galiba Rum'du. Gazinosu daima kalabalıktı. Sinemköy, Tepeüstü, Bozkurt caddesi, Savaş sokağı ve civarında oturan bütün gayrimüslim aileler oraya giderdi. Bir de o civarın kapıcı aileleri... Genellikle Sivaslı Kürt ya da Erzincanlı Türk ailelerdik. Yaz akşamları, gece on bir, on ikilere kadar herkes cümbür cemaat ya o çay bahçelerinde ya da sokaklarda olurdu. Bir curcuna, herkesin huzurlu olduğu mutlu bir kaynaşma atmosferiydi, o saatler.

Bahçenin Açıkryol sokağı tarafında arsalar vardı ve civarın bütün çocukları oralarda oyun oynardı. Şimdi oto-

park olan yerde uçurtmacı Ali vardı. Oğlu Sedat'la birlikte uçurtma satarlardı. Ali amca, arsa açık otopark, bizim de-yimimizle garaj olunca bisikletçi Fuat abinin yanına geçti. Sedat, büyüdüğünde Kurtuluş'un meşhur "kurşuncu teyze"sinin kızıyla evlendi. Duyduğum kadarıyla birkaç yıl sonra kendini asıp hayatını noktaladı.

Garajın yanı bir müddet sonra oto tamircisi oldu. Toprak zemin ince betonla kaplandı ve etrafı yarım insan boyu briket duvarla çevrilip garaj uzun süre boş bekletildi. Kurtuluş'un meşhur Yani'si kendine bir kulübe yapıp bir süre orada barındı. Tanıyan herkes mutlaka takılırdı Yani'ye.

Oto tamircisi yapılan o yerin hemen yanı, Despina'nın bahçesi-ydi. Bahçenin Açıkyol sokağına bakan tarafında Sakarya Aile Çay Bahçesi vardı. Despina'nın yeri duruyor. Köşesi kahvehane oldu. Sakarya da kapalı bir kahvehane-ye dönüştü, sonra da bir köy derneğinin lokali oldu.

Despina'nın karşısında, sağ köşede bir tokyo imalat fabrikası vardı. Tokyo fabrikasının köşesinden sağa dönünce Ay. Lefter Mezarlığı hemen solunuzda boy gösterirdi. Mezarlığın yanından devam ettiğinizde, Kuyulubağ sokağına gelmeden, Alaska dondurma fabrikası ile Pereja kolonyalarının fabrikaları vardı. Fabrika dediysem, büyük binalardan bahsettiğimi sanmayın, bunlar ikişer katlı küçük taş yapılarıydı. Kuyulubağ sokağının karşısı bağlık bostanlıktı. Düzenli ve yemyeşil Arnavut bostanları... Aralarındaki patika yoldan Ali amcamların kapıcılık yaptığı apartmana ve Feriköy'e kestirmeden giderdik. Sonradan o bostanların yerini mahalleler aldı.

Yasemin'in Gazinosu, Ali'nin Gazinosu'na bitişikti ve o da Kurtuluş caddesi üzerindeydi. Yasemin (Esmergül)

temiz güleç yüzlü, şişman, zenci bir kadındı. O dönemin Türk filmlerinde *bacı kalfa* rollerine çıkardı. Bir süre sonra gazinonun sağ tarafının üstünü kapattılar; orada bazı film sahneleri çekilmeye başlandı. Sonraları o bölümün ön tarafı düğün salonu, arka tarafı kapalı kahvehane oldu, bir de bilardo masası kondu. Bugün, gazinonun caddeye bakan ön tarafında dükkânlar var. Sol taraf ise hâlâ çay bahçesi olarak kullanılıyor. Sahipleri ve müdavimleri çoktan değişti tabii. Bahçe de betonların arasına daha fazla sıkıştı. Ama bizim zaman zaman yaptığımız gibi, hâlâ orada oturup çay içebilirsiniz. Eski tadı olmasa da, eskiyi andıkça içimiz buruklaşsa da...

Oralar eskiden çok ferah mekânlardı. Her yer arsa ya da Arnavutların bahçeleri, bostanlarıydı. Şimdi hepsinin yerinde yeller esiyor. Artık boğuyor atmosfer orada sizi. Ali'nin Gazinosu sonraları ünlü kabadayı Kürt İdris tarafından satın alındı. Kürt İdris'in evi de Açıkyol sokağının girişinde, bahçenin hemen karşısındaydı zaten.

Bir süre sonra bahçe yine el değiştirdi, kapalı kumarhane yapıldı. Uzun yıllar öyle gitti. Daha sonra atış poligonuna ve ardından markete dönüştürüldü. O mekân her yenilemede biraz daha betonlaştı ve çirkinleşti. Belediyenin oraya katlı otopark veya rezidans yaptıracığı söyleniyor. Öyle olursa, hep tek katlı kalan yer, çok katlı bir beton heyulası olacak Kurtuluş'un göbeğinde. Bu da tam bir bitiş demek...

Son duraktaki çay bahçesi ve salıncakların olduğu yer önceleri bomboştu. Yazdan yaza bir kumpanya gelip çadır kurar, gösteriler yapardı. Telgezer Sirki'ydi adı ve Rıfat (Telgezer) diye birinindi. Tel cambazları, akrobatlar, komedyenler, motosiklet cambazlarını ilgiyle izlerdik. Sirkin

her şeyiyle ilgilenen yaşlı karı koca sanıyorum Roman'dı. Adamın adı Necati (Güleryüzgil) idi. Kışın çadırları ve salıncakları söker giderlerdi. Daha sonraki yıllarda salıncakları sökmemeye başladılar. Bir süre sonra da alana yeni salıncaklar kurup etrafını demir parmaklıklarla çevirdiler. Bir tarafını çay bahçesi yaptılar, dip tarafa da kapalı bir kahvehane kurdular. Kahvehanenin ön tarafına çardak ve mermerden süs havuzu yaptılar.

O dönem Kurtuluş'un bütün kanaryacıları orada toplanırdı. Kafeslerde getirdikleri çeşit çeşit kanaryaların ötüşleri üzerine saatlerce bıkip usanmadan konuşurlardı. Kimi kafesleri gazete kağıtlarıyla kapatırlardı. Biz kuşlara acırdık öyle zamanlarda. Nedenini sorduğumuzda "daha iyi ötmesi için" derlerdi.

Bir süre sonra kahvehanenin yan tarafına iki ping pong masası kondu. Masa tenisini ilk orada oynadım. Kahveye uzak diğer köşede ise tuvaletler vardı. Daha önce de adı geçen Yani, kahvede ya da kahve sahiplerinin gösterdiği yerlerde yatıp kalkar, ortalık işlerini yaparak harçlığını çıkarır ve çoğunlukla alkollü olurdu. Bir dönem kokoreç yapıp el arabasında satmaya başladı. Ben hayatımın en lezzetli kokoreçlerini Yani ustadan yedim. Şu kadarlık ömrümde İstanbul'un en meşhur kokoreççilerinin bile Yani'nin yaptığı kokorecin lezzetini yakalayamadığını gördüm. Yani usta şimdi kim bilir nerelerdedir. Çok büyük ihtimalle ölmüştür. Ölmemişse bile mutlaka çok yaşlanmıştır ve herhalde Rumlara ait kimsesizler evindedir. Tabii eğer İstanbul'da kalmışsa...

* 14 Ekim 2001 günü, bir turizm firmasının Haliç'e yönelik günübirlik tarih turlarından birinde bulundum. Balat'ı gezerken rehberimiz, Balınu Rum Kilisesi'nin önünden, kapalı diye, transit geçti.

Son duraktaki gazinonun ya da çay bahçesinin ana giriş kapısının hemen sağındaki bir bölümde tüfek atılır ve elektrikle çalışan kablolu arabalar yarıştırılırdı. Hakkı adında orta yaşlı, kır saçlı biri işletiyordu orayı. Uyanık bir adamdı. Biz büyüdük Hakkı abi orada kaldı. Hakkı abide çok araba kullandık, çok tüfek attık. Tfekte, altındaki ince engelle uçak biçimindeki demir külçeleri tutan yuvarlak demire atış yapardık. Yuvarlak isabet aldığında, külçe çarpmanın şiddetiyle engelden kurtulur ve ray üzerinde hızla ilerleyerek aşağıda içi barut dolu hazneye düşer, bu düşüş barutu patlatırdı. On kuruşlarımızı, yirmi beş ku-

Tam o sırada, yan taraftaki kahvehanede oturan yaşlı bir adam elindeki zincire bağlı anahtarı sallayarak koşturdu. Bir yandan grubun rehberine sesini duyurmaya, diğer yandan kilisenin kapısını amaya çalışıyordu. Ben bütün bunları arkadan izliyor, yaşlı adamın yüzünü görmüyordum. Adam “Gelin burayı da gezin,” diye bağınıyordu. Gruptakiler sonunda geri döndü ve açılan kapıdan içeri girdi. Yaşlı adam kilise hakkında izahat vermeye başladı. “Burası da tarihi, çok eski; tamir edilmesi lazım ama patrikhanede para yok, o yüzden bekliyor. Çok boya badana işi var içeride.” Adamın yüzüne biraz daha dikkatli bakınca şaşkına döndüm. Kurtuluşlu Yani’ydi. Birdenbire çok duygulandım. Daha birkaç gün önce hakkında “Kim bilir şimdi nerededir, belki de ölmüştür,” diye yazdığım adam karşımda sapa-sağlam duruyordu. Konuşmalarını, halini, giyim kuşamını izledim. Bahçedeki bir kulübeyi göstererek “Ben burada kalıyorum. Sadece dış kapının ve kaldığım yerin anahtarı var. İçerinin anahtarı yok bende. Turistler burayı da görsün diye açtım,” diyordu. Gruptakilerin biraz uzaklaşmasını bekledikten sonra, Yani ustaya yaklaşıp sordum: “Sizin adınız Yani değil mi? Eskiden Kurtuluş’ta değil miydiniz? Kokore?” Beni tepeden tırnağa szd, elini uzatıp “Evet,” dedi. şaşırdı ama mutlu olduğu belliydi. Ben de çok mutlu oldum, hznlendim. Yılların üzerinde bıraktığı izleri görmeye çalışıyordum. Bu kitaptan söz ederek “Sizden de bahsettım kitapta, soyadınız neydi?” diye sordum. “Seriyaadis,” dedi, “Yani Seriyaadis...” Yeniden tokalaştık, “Kitap çıkarsa size getiririm,” dedim ve ayrıldım.

ruşlarımızı tüfeklerin ya da elektrikli arabaların başında harcadık yıllar boyu.

Elektrikli arabalar tepelerinden uzayan kablolarla sabit bir direksiyona bağlıydı. Ayağınızın altında gaz pedalı vardı. Arabayı buradan yönlendirirdiniz. Oyuncak arabalara göre büyük sayılırlardı. Dar ve dönemeçli bir kulvar üzerinden yürütüp arabayı yolun sonundaki garaja sokmaya çalışırdınız. Özellikle yolun dönüş yerlerinde ve garaj girişinde elektrikli bölgeler vardı. Oralara çarpmadan ilerlemek zorundaydınız, yoksa yanardınız. Arabayı garaja sokabilen çok azdı.

Bu bahçede salıncaklar da vardı. Kayık biçiminde, karşılıklı iki kişi oturulabilen, oturma yerleri demir kafesle koruma altına alınmış, kırmızı salıncaklar...

Annemin, kız kardeşim Pınar'ı bu kayık salıncaklara bindirdiği bir gün, nasıl olmuşsa, salıncak Pınar'a çarpmıştı. Pınar o gün çok acı çekmiş ve ağlamıştı. Çenesinde o çarpmanın izi hâlâ durur.

Kayıkların yanında “yaylı” ya da “kanepe” denilen iki salıncak daha vardı. Bilinen salıncaklardan biraz farklıydılar. Oturma yerleri, biçim ve ebat olarak gerçekten de kanepeye benzeyen karşılıklı iki sıraydı. Bu salıncağa ailecek binilebilirdi. Çoluk çocuk, büyük küçük tüm aile. Böylece büyükler de çocuklarını bindirme bahanesiyle heveslerini alırdı. Genelde de büyükler binerdi, çünkü oturlan yerden salıncağı ayakla itme işini küçük çocuklar pek yapamazdı.

Çay bahçesinin yanından devam ettiğinizde, Kocabaş sokağının sol tarafında bulunan toprak yamacın bitimindeki düzlükte Kurtuluş'un meşhur bisikletçisi Fuat vardı. Son duraktaki Ay. Dimitri Kilisesi'nin arka duvarıydı

yeri. Buraya Ermeıdanı denirdi. Fuat abi uzun yıllar o boş toprak arazide Kurtuluş'un çocuklarına bisiklet kiraladı. Onu Kurtuluş'ta tanımayan yoktu. Bisikletlerin orasında burasında çıkan arızaları kendi tamir ettiğı için elleri daima makine yağı ve pas içindeydi. Elbisesi de öyle. Kır ve gür saçları olan ufak tefek bir adamdı. Kendi gibi esmer bir karısı vardı. Yanlış hatırlamıyorsam üç de kızı. Ailece bisiklet işiyle uğraşırlar, Fuat abiye yardım ederlerdi. Çocukluğumuzun Kurtuluş'unda bisikletçi Fuat çok para harcadığımız yerlerden biriydi.

Bisiklet kiraladığı arsa sonraları açık otopark yapılınca Fuat abi yerini değıştirdi. Karşı taraftaki tepenin üzerindeki küçük düzlüğe çıktı, yani çay bahçesinin yan tarafına. Şimdi Merkez Taksi'nin bürosuyla, yanındaki kahvehane ve kebabçının olduğu yere. Bir süre de orada çalıştı. Sonradan hastalandığını duyduk ama akıbeti ne oldu bilmiyorum. Hanımını ve küçük kızını ara sıra Kurtuluş'ta görürüm ama o gün bugündür Fuat abiyi hiç görmedim.

Eskiden son durağın her tarafı arsaydı. Şimdiki gibi tikiş tikiş, eciş bücüş, insanı boğan yapılar yoktu. Oralarda oynardık. Akşamları eğer Fuat abiye yakın bir yerlerdeyse, bisikletlerini depoya götüreceğı saati beklerdik. O zaman bütün çocuklar cümbür cemaat koşar, bir bisiklet alır ve Yayla mahallesine doğru Kocabaş sokağından aşağı sürerdik. Bisikletleri sürerek depoya götürürdük. O binişler bedavaydı. Bisikleti yolun sonundaki depoya bırakır, hemen bir tane daha getirmeye koşardık.

Deponun hemen yanı meydanlıktı. Kocabaş sokağı, Kurtuluş son duraktan başlar, Fuat abinin deposunun oradaki büyük ceviz ağacının etrafında bir meydan oluştururdu. Her taraf incir ağaçlarıyla doluydu. Aşağısı Arnavut-

ların bahçeleri, bostanlarıydı. Arnavutların yoğun olduğu bir mahalleydi burası.

Bu meydanda (Yay meydanı), Kocabaş sokağının Okçular sokağıyla kesiştiği köşede, sağda bir çeşme vardı. Kadınlar buradan bidonlarla su alır, çocuklar etrafta ya “patanaj” sürer, ya kesekâğıdından yapılmış şeytan uçurtması uçurur, ya da oradan oraya koşuştururdu. Meydan, her zaman çocuklar ve kadınlarla dolu, her zaman cıvılcıydı.

Çeşmenin hemen altında, Arnavut Haşim amcanın eski tarz, iki katlı taş evi vardı. O zamanlar betonlaşma bu kadar yoğun olmadığı için ev hemen göze çarpıyordu. Haşim amca çocukları sevmezdi. Bahçesindeki incir ağaçlarına çıktığımızda bizi kovalar, bağırır çağırır, arkamızdan taş atardı. Evinin arka bahçesinde bir çardakları vardı ve ailece her akşam orada yemek yerlerdi. Hizmetkârları vardı. Bir de köpekleri. Civar bostanlar, ta Feriköy’e kadar Haşim amcanındı. Ne yazık ki ölümünden sonra hiçbir şey eskisi gibi olmadı. Bostanları darmadağın oldu, satıldı ve yerlerine karman çorman mahalleler kuruldu; evi ise 2009’da yıktırılarak, yerine apartman yapıldı.

Haşim amcaların komşusu, annemlere yakın Toparlı köyünden, akrabamız Selvi yengelerdi. Evleri Okçular sokağı 6 numaradaydı. Bostan olarak kullandıkları bahçe kısmına sonradan dört katlı bir apartman yaptılar ve orada oturdular.

Çocukları Şükrü, Feyzullah ve Süleyman’la arkadaştık. Bir de küçük kız kardeşleri Yurdağül vardı. Onun oyuncak bebeklerini, annesi, artı biçiminde çatılmış tahtaların üzerine sardığı bezlerden yapardı. Yurdağül’ü, patanaja bindiğinde abisi Süleyman’dan onu çekmesini istemesiyle hatırlarım. Süleyman çekmezse ağlardı Yurdağül. Yalvar

yakar, sonunda abisi çekmeye başlar, onun da keyfi yerine gelirdi.

Hep köpekleri oldu. Şükrü, Feyzullah, Süleyman ve Yurdağül köpekleriyle daima iç içeydiler. Yurdağül özellikle yavruları severdi. Kartopu adlı köpekleri onları her sabah okula bırakır, akşamları da alıp eve kadar eşlik ederdi. Sonraları Kartopu'nu elektrik çarptı, hayvancağız öldü. Onun ölümü hepimizi çok üzmüştü.

Babaları Mustafa Akyar, Kasımpaşa'da demir işleriyle uğraşırdı. Sonradan tekstil piyasasına atıldı. Evlerinde büyükçe bir akvaryum vardı ve bazı akşamlar ev ziyaretine gittiğimizde büyükler sohbet ve çayla oyalanırken, biz akvaryumdaki balıkları izlerdik.

Bir dönem günlerimizi sürekli Şükrü, Feyzullah ve Süleyman'la geçirdik. Evlerinin arkasındaki arsada top oynar, Haşım amcanın incir ağaçlarına daldık. Arkadaki arsada, yeşillikler içinde ne yoktu ki; gelincikler, papatyalar, çeşit çeşit çiçekler, kelebekler, kaplumbağalar, kirpiller...

O günleri her konuştuğumuzda Yurdağül, hüzünle "Her şey daha güzeldi eskiden," der. Nubar Terziyan'ın, onları her gördüğünde kendisini annesinin elinden alıp öptüğünü hoşnutlukla anlatır.

O mahallede ilk televizyon Selvi yengelerin evine girdi. İlk telefon da öyle. Bütün komşular onlarda toplanır, televizyon seyrederdi. Yine bütün komşular onların telefonundan aranırdı. Her aramada evin çocukları aranan komşuyu çağırmaya koşturulurdu.

Selvi yengelerin sinema makinesi de vardı. Kimi akşamları film kiralar, evde konu komşu seyrederdik. Yaz akşamlarında komşuları onların bahçesinde toplanır, gece geç saatlere kadar çay içer, sohbet ederlerdi. Üç oğulları da

sonradan Hollanda'ya yerleşti, orada evlenip çoluk çocuğa karıştılar. Feyzullah, Yvonne adında Hollandalı bir kadınla evlendi. Kızlarına da Hollandalıların kullandığı Anneke adını verdiler. “Anıke” ya da “Aneke” Selvi yengenin Kürtçe lakabıdır aslında. Feyzullah, annesinin adını kızı Suzan'da devam ettirmiş oldu böylece.

Mustafa amca, Selvi yenge ve kızları Yurdağül aynı yerde otururlar ve biz hâlâ görüşürüz onlarla.

Çocukluğumuzda, evlerinin arkasındaki bahçelerde oynarken Selvi yenge bizi çok yedirip içirdi. Mutfakları evin arka tarafındaydı; Selvi yenge bir yandan iş yaparken diğer yandan da mutfak penceresinden çocuklarını kollardı. O bahçelerin tamamı apartman oldu. Doğaya dair renkler oradan da bir bir silinip gitti.

Bizim en küçüğümüz Mehmet Ali ile onların en küçük erkek çocuğu Süleyman, çok yakın oldular, çok şey paylaştılar. Avrupa yollarında bile yıllarca tam bir kader birliği yaptılar.

Selvi yenge de annemin en iyi arkadaşlarından biri oldu yıllar boyu. Bir dönem onların evinde kiracı olarak oturduk. İki kadın, aile sorunlarından çocuklarının özel problemlerine kadar her şeyi daima paylaştılar birbirleriyle.

Okçular sokağının girişinde, soldaki ilk evde de yine bir Arnavut aile otururdu. ocuklarından Nuri bizim mahalle ve okul arkadaşımızdı. Birlikte top oynar, bisiklete biner, uçurtma uçurur, topaç çevirir, Hakkı abinin orada tüfek atar, langırt oynardık. “Sarı Nuri” denirdi ona. İyi top oynardı ve kavgacı bir ocuktı. Otuzlu yaşlarında, Star televizyonunda kameramanlık yaparken, arabaları çekim için gittikleri Van Gölü'ne uçtu. Nuri orada yaşamını kay-

betti. Babası Nuri'nin ölümünden sonra psikolojik olarak çöktü. Bir türlü de kendini toparlayamadı.

Okçular sokağının bitiminde Ay. Tanaş Kilisesi vardır. O zamanlar yan duvarının dibinden, Ermeydanı yönünden gelen bir dere akardı. Derenin üzerindeki kalaslardan yapılmış köprüler ancak tek kişinin geçebileceği büyüklükteydi. Derenin iki yakasında çingene evleri diziliydi. Dere, aşağıdaki, Feriköy'den gelen Cin deresine akardı. Hacı Hüsrev tarafından aynı birleşme noktasına bir dere daha akardı. Onun üzerinden de tahta köprülerle geçilirdi. Sonraları bu iki derenin üzeri kapatılıp yol yapıldı. Artık yol olan bu bölgenin bir zamanlar dere olduğunu şimdilerde kimse hatırlamaz.

Ay. Tanaş Kilisesi'nin arka duvarında iki sıra gecekondu vardı. Gecekonduların önü Kara Kâzım'ın bostanlarıydı. Geniş, yeşili bol, düzgün bostanlardı bunlar. Kasımpaşa'ya doğru göz alabildiğine uzanırdı. Kara Kâzım burada yetiştirdiği mahsulü Kurtuluş'taki manavlara satardı.

Kâzım amcalar bostanlarının yanındaki iki katlı bir evde otururdu. Evin alt katında, dayım Gencali Doğan, hanımı Fatma, çocukları Müslüm ve Ali Rıza yıllarca kiracı olarak oturdu. Fatma yengem çocuklarını orada büyüttü. Küçükköy Barajı'nda boğulan oğlu Ali Rıza'yı oradan toprağa verdi. Küçük oğlu Can'ı orada dünyaya getirdi. O ev, Fatma yengem için büyük fırtınaların, büyük acıların beşiğidir.

Kâzım Gündoğdu, kısa boylu, sağlam yapılı bir adamdı. Sivas Zara'nın Eymir köyündendi. Aleviydi. Karısı Fitnat teyze ise Bursa İnegöl'ün Romanlarındandı. Hüseyin ve Kâmil adında iki oğulları, Nurten ve Gülten adında da iki

kızları vardı. Hüseyin'in lakabı Zozo'ydu. Kâmil de kendini "Türkiye Cumhuriyeti'nin en şerefli delikanlısı" ve "Kurtuluş'un en delikanlısı" addederdi. "Biz Pir Sultan çocuğuyuz," der ve Işık Dede adlı bir zata büyük itikat gösterirdi. Şahan adlı bir oğlu vardı. Ona "imparator" derdi ve karısından ayrılalı beri oğluna kendisi bakıyordu. Kâmil ne yazık ki 2005'te mide kanserinden öldü.

Oğuz Apartmanı Civarı

Oğuz Apartmanı'nın sağ bitişiğinde üç katlı, eski bir taş bina vardı. Güzel balkonları, altta dükkânıyla tipik bir Kurtuluş eviydi, 246 (208) numara. Rum bir aile otururdu üst katta.

Dükkân, iki basamak inilerek girilen, girişinin iki yanında cam bölümler bulunan eski bir berberdi. Üç berber koltuğu, kafeste sürekli ötüp duran kanaryaları olan, geniş ve ferah bir yerdi. Berber, Kurtuluş'un ünlü berberi Cemil ustaydı. Sokaktaki tabelasında "Sevenler Erkek Berberi", içerde bir levhada ise "Diplomat Berber Cemil Eser" yazardı. Ben o levhada neden "diplomat" yazdığını hiçbir zaman bilememişimdir. Cemil amca, sessiz, sakın fakat etrafında yaşananları kaçırmayan, nev-i şahsına münhasır bir adamdı. Havasıyla, duruşuyla, eski İstanbul beyefendilerindendi. Gün görmüş bir hali vardı. Bir oğlu, yanlış hatırlamıyorsam iki de kızı vardı. Kızları beyaz tenli, sarışınımsı, boylu boshu, güzel kızlardı. Rumca anlardı Cemil amca... Ailesiyle çok nadir de olsa başka bir dilde daha konuşurdu. Köken olarak nereye dayanıyorlardı, bilmiyorum. O bina biz henüz çok küçükken yıkıldı, yerine sekiz katlı yeni bir apartman yapıldı. Cemil amca da dükkânını

birkaç defa taşdı ama çok uzun yıllar Kurtuluş'ta berberlik yapmaya devam etti. Çocukları da kendisi gibi Kurtuluş'ta yaşadılar.

Sol bitişiğimizde, köşede, yine sağdakine benzer üç katlı bir bina vardı. Rum aileler otururdu orada. Binanın altında, birkaç basamakla inilen bir bakkalı hayal meyal hatırlıyorum. “Şeref bakkal” derlerdi. Şeref amcanın iki oğlu, bir kızı vardı. Bir süre sonra o bina da yıkıldı ve yerine çift daireli, arka daireleri Civan sokağına bakan büyük bir apartman yapıldı.

Bu apartmana genç bir çift kapıcı oldu: Jale abla ve Müdahir abi, Müdahir Özkan. Jale abla Yenişehir Romanlarından. Uzun boylu, şen şakrak, gencecik bir kadındı. İri yapılı kocası Erzurumluydu. “Biz dadaşız,” derdi. “Dadaş” kelimesini ilk ondan duymuştum. Dışarda başka işte çalışırdı, kapıcılığı Jale abla yapardı. Esprili, müzik duyduğunda hemen oynamaya başlayan, neşe kaynağı güzel bir kadındı Jale abla. Evlendikten sonra kapıcılığa başlamışlardı. Bir süre sonra bir oğlu oldu. İsmi Kayhan koydular. Rumelikavağı'nda oturduklarını, çocuklarıyla birlikte midyecilik yaptığını ama birkaç yıl önce öldüğünü yine eski bir komşumuz olan Dudu yengeden öğrendim.

Onlar kapıcılığı bırakıp taşındıktan sonra o apartmanın kapıcılığını bir süre babam yaptı. Sonra da Kurtuluş'un ünlü çöpçüsü Garip amcanın akrabalarından Aziz amcalar geldi. Aziz amca da bir Alevi-Kürt aşiretindendi, Kürmeşliydi. İki kızı, bir oğlu vardı. Uzun yıllar orada kapıcılık yaptıktan sonra Sefa meydanı tarafına taşındılar.

O yıllarda Kurtuluş karakolunda hem askerler hem polisler bulunurdu. Kapısında kırmızı beyaz şeritli bir in-

zibat kulübesi vardı. Eski kâgir bir yapıydı karakol binası. Tipik bir Kurtuluş eviydi aslında. Bodrum katının pencerelelerinin önünde gri renkte banklar vardı, biz orada oturur, pencereden içerideki askerlerle konuşurduk. Alt katın köşe odası askerlerin yemekhanesiydi. Binanın geniş basamaklı ve yüksek bir giriş kapısı vardı. Yarı bodrumun üzeri polis karakoluydu. Zemini tahta kaplı, yüksek pencereleli büro, ortaya kurulmuş eski tarz bir sobayla ısıtılıyordu. En üst kat ise sanırım ortak kullanılırdı. Pazartesi sabahları karakolun önünde inzibatlar bayrak töreni yapardı. Rum, Ermeni, Türk, Kürt çocukları, hepimiz ilgiyle izlerdik. Askerler ve polislerle hep içli dışlıydık. Annelerimiz de bize “Karakolun sokağında oynayın, başka yere gitmeyin, yoksa kaçırırlar sizi,” diye sürekli tembihlerdi. Sonraları inzibatlar gitti, sadece polis karakolu olarak kaldı bina.

Bir gün sabahın erken saatlerinde karakol tarandı. Hepimiz şoke olduk, hiç öyle şeyler yaşanmazdı çünkü Kurtuluş’ta. Çocuk olarak ilgimizi çeken şey, sağa sola değmiş ya da delip geçmiş korkutucu kurşun izleriydi. O olaydan sonra karakol önüne nöbetçi koydular. Sonraki yıllarda İstanbul’da olaylar fazlalaşınca, nöbetçi sokağın köşesine yani caddeye kadar çıkmaya başladı. Bazı günler iki kişi nöbet tutar oldu. 1980’lerin ilk yarısında ise karakolu taşıyıp, binayı yıktılar. Yerine dört katlı bir beton heyulası yapıldı. Eski sıcak bina gitti, soğuk ve biçimsiz bir yapı geldi.

Karakol, Kuyularbaşı sokağı ile Civan sokağının köşe binasıydı. Karakolun Civan sokağı tarafından karşı köşesinde bir araba tamircisi, onun yanında bir emlakçı, onun yanında da eski büyük bir bina vardı.

O apartmanın hemen yanında, köşede, kapı numarası, caddeden 240 (202) olan büyük Ferah Apartmanı vardı.

Girişindeki terzi Fuat abinin dükkânı Kurtuluş'taki diğer terzilerden daha eski ve daha kaliteliydi. Fuat abi bakımlı, yakışıklı, iyi bir insandı ve kaliteli iş ürettiyordu. Onların yanındaki berber dükkânı Refik amcaya aitti. Yanlış hatırlamıyorsam onlar da Arnavut göçmeniydi. Dünya tatlısı, aydınlık yüzlü bir karısı vardı. Oğulları arkadaşımızdı. Büyük oğlu Necati, sarışın ve iriyarı bir çocuktü, benim de sınıf arkadaşımdı. Küçük oğul Recai koyu kahverengi saçlarıyla annesine benzerdi ve kardeşim Hasan'la yaşıttı. Refik amca, dalgalı kıvı saçlı, beyaz tenli, çilli bir adamdı. Dükkânı çok güzeldi. Kırmızı tabureleri vardı. İş olmadığında hep dükkânın önünde o uzun taburelere oturur, ya sokağın içinden caddeyi seyreder, ya da komşu esnafla konuşur, onlara takılırdı.

Refik berberin bitişğinde, Civan sokağının caddeyle buluştuğı köşede bir nalbur dükkânı vardı. Nalbur Koço ve ortağı Vasili, Kurtuluş'un tanınmış simalarındandı.

Koço amca, uzun boylu, sarı benizli, siyah saçlı, orta yaşlıydı. Vasili amca ise şişman, kırmızı tenli, saçları dökmüş bir adamdı. Hep temiz giyinirdi. Koço amca pek gülmezdi; dükkânla daha fazla ilgilendiğı için üstüne başına da dikkat etmezdi. Vasili amca daima güleçti. Nalbur dükkânı biz henüz çocukken kapandı. Sahipleri nereye gitti bilmiyorum. Ama bir daha onları hiç göremedim.

O binanın kapıcısı halamlardı. Hatay halam, babamın küçük kardeşlerinden biriydi. Kocası Garip amca, Kurtuluş'ta çöpçülük yapardı. Haki elbisesi, şapkası, çalı süpürgesi ve tek tekerlekli ahşap el arabasıyla Kurtuluş'ta onu tanımayan yoktu. Güleç, esprili, iyi niyetli bir adamdı. Kürt kökenli bu gönlü geniş adam, Türkçe'nin yanı sıra Rumca bilir, Ermenice'yi anlardı. Sivas'ın Hafik yöresinden, Kur-

meşan aşiretindendi. Yüksel tek çocuklarıydı. Garip amcanın ilk evliliğinden Hikmet adlı bir çocuğu daha vardı. O, erken yaşlarda amcasının kızı Vesile'yle evlendi. Geçimini garsonluk yaparak sağladı. Didem ve Sibel adlı iki kızı var Hikmet abinin. Kurtuluş'ta oturuyorlar.

Halamların barındığı yer, apartmanın girişindeki koridorun sonunda küçük bir odadan ibaretti. Bu odanın dip tarafında bir duvar ve kapıyla ayrılan tuvalet ile lavabo bulunurdu. Lavabonun olduğu kısım mutfak olarak kullanılıyordu. Halam yemek yapmak için önceleri üç ayaklı küçük gazocağı, daha sonraları küçük bir tüp kullandı.

Oda, sadece bir büyük bir de küçük divanı birbirine dik duracak şekilde alabiliyordu. Geriye, kapı ile lavabo arasındaki dar alandan başka bir şey kalmıyordu.

Garip amca ile halam büyük divanda, Yüksel de onların başucundaki küçük divanda yatardı. Garip amcanın annesi veya büyük oğlu Hikmet onlarda kaldıklarında, merdiven altında, bir tarafı duvara yerleştirilmiş, bir tarafı merdiven tırabzanına oturtulmuş bir tahta bölmede yatarlardı. İki merdiven arasındaki boşlukta adeta havada duran bu yatağın altının boş olması biz çocukları korkuturdu.

Biz bütün bu şaşırtıcı yaşamı olanca doğallığıyla kabul etmiş mutlu çocuklardık. Ferah Apartmanı'nın girişinde, koridorlarında Yüksel'le koşturur, top ve misket oynardık.

Halamgillerin yanındaki 236 (198) numaradaki eski apartmanın kapıcısı Gülcan teyze ve Ali abiydi. Onlar da Kürmeşliydi. Oğulları Nurettin mahalle arkadaşımızdı ama pek anlaşılamazdık. Bu binanın altında bir kadın kuaförü vardı. Uzun saçlı kuaförün adı yanılmıyorsam Yusuf'tu. Kuaförün yanındaki dükkân ise fotoğrafçıydı. Bu apartmanda genellikle Ermeni aileler yaşıyordu.

Halamların karşısındaki 245 (185) numaralı üç katlı taş evde Rum bir doktor otururdu. Yakovas Darom, kır saçlı güleç bir adamdı. Balıklı Rum Hastanesi'nde operatör doktordu. Hanımı Eleni, oğulları ise Aleko ve Yanaki (Yani) idi. Halen Yunanistan'da yaşıyorlar.

Evin önünde, pencerelerin dibinde ise Ali amcanın meyve sebze sandıkları vardı. Manav Ali amca daima tezgâhını oraya kurar, geçimini buradan sağlardı. Kısa boylu, mavi gözlü, esprili, biz çocuklara sıcak davranan, cin gibi bir adamdı. "Arnavut Ali" derlerdi Ali Vardarlı'ya. Arnavutça ve Rumca bilirdi. Oğlunun adı Hasan'dı. Hasan abi sonra tekniker oldu. Ali amca da hayatının sonuna kadar orada manavlık yaptı. Oğlu okulundan ve işinden arta kalan zamanlarda babasına yardım etti. Hasan abiyle seyrek de olsa görüşmeye devam ettik.

Yakovas amcanın evinin yanında, 247 (187) numaralı Üçler Apartmanı'nın altında bir tuhafiyeci vardı. Dükânda defter kalem gibi şeyler de satılırdı. Oradan kimi zaman defter satın aldığımı hatırlarım. Tuhafiyenin sahibi Andon adında bir Rum'du.

Üçler Apartmanı'nın kapıcısı Yusuf amca ve Refika teyzeydi. Refika teyzeyi hep ince beyaz başörtüsüyle hatırlarım. Konuşurken başörtüsünün ucuyla ağzını kapatır, çekingen davranırdı. Yusuf amca uzun boylu, yapılıydı. Karı koca çok esmerlerdi. Kızları da öyle. İki kızları vardı, şimdi sadece büyük kızı Nurhayat'ın adını hatırlayabiliyorum. Bir ara apartmanlarına hırsız girmiş, Nurhayat yalnız başına hırsızla karşılaşınca çok korkmuş ve şoka girmişti. Sonraki iki gün bütün mahalle küçük kızı sakinleştirmek için seferber olmuştu.

Civardaki tek Şafii Kürt aile Yusuf amcalardı. Diğer Kürt kapıcıların hepsi Aleviydi. Dört beş Erzincanlı Sünni Türk, bir de Kayserili Ermeni kapıcı aile vardı.

251 (193) numaralı Yuva Apartmanı, tam bizim apartmanın karşısındaydı. Kapıcısı, Garip amcanın akrabası Bese yengelerdi. Kocasını Rıza amca şişman ve iri bir adamdı. Hilton'da aşçıydı. Birkaç yıl sonra Amerika'ya gitti. Sonra bütün ailesini yanına aldırdı. Çocukları Sevgi ve İsmail hem okul hem mahalle arkadaşımızdı. Erdal adlı bir de küçük kardeşleri vardı. İsmail çok iyi bir çocuktuk ve iyi top oynardı. Halen Amerika'da, Virginia'da yaşıyor. Amerikalı bir kadınla evli ve bir kızı var. Sevgi kendi köylülerinden, mahalle arkadaşımız Yüksel Bolayır'la evlendi. Bir dönem Amerika'da kaldılar. Şimdi Ankara'da yaşıyor ve ticaretle uğraşıyorlar. Gökmen ve Melisa isimli iki çocukları var.

Yuva Apartmanı'nın bir numarasında bir fotoğrafçı, iki numarasında Rum bir aile, üç numarasında Babaeskili Gülsüm teyzeler, altı numarasında iki güzel kızı olan Rum bir aile otururdu.

Bese yengelerin bitişiğinde, 253 (195) numarada üç katlı eski bir taş ev vardı. Tipik Rum evlerinden. Rum aileler otururdu. Yılbaşlarında çam ağacı süsleme gelenegini o evde gördüm ilk olarak. Kırmızı, mavi rengârenk Paskalya yumurtalarını da... Biz o renkli yumurtaları hep heyecanla beklerdik. Paskalya geldiğinde yumurtalarımızı coşkuyla alır, tokuşturur ya da başka oyunlar oynardık. Evin giriş katında sarışın, şişmanca, orta yaşlı bir kadın oturuyordu. Daima bakımlı, çok güzel bir kadındı. Her yılbaşında evinin penceresinden Noel çamının ışıkları parlardı. Boyalı yumurtaları da o kadından alırdık. Güleç, mütevazı, iyi

bir kadındı. Ve o Rum kadın öğleden önce ve sonra, günün belli saatlerinde hep aynı pencerenin aynı köşesinde olurdu. Günlük işlerini bitirdikten sonra yorgunluk kahvesini pencere kenarındaki koltuğa oturarak içerdi. Hem dinlenir hem gelen geçeni seyrederdi. Onu her gün aynı saatte aynı köşede bulmak mümkündü. Fakat sadece o kadın değil, cadde ya da diğer sokaklarda oturan birçok Rum kadın böyleydi. Her gün aynı saatte aynı noktada. Ev işleri bittikten sonra...

Örneğin ana caddeye Dolapdere tarafından paralel uzanan Değirmen sokağında, yine bir Rum ailenin oturduğu üç katlı ahşap evin hanımı da günün aynı saatinde penceresinde olurdu mutlaka. Yoldan geçen tanıdıklarıyla konuşur ya da köşedeki Şeref bakkaldan bir şeyler isterdi. Aynı sırada biraz ilerde bulunan Ermeni Kalos (Kalust) bakkalla pek alışverişi yoktu. Beyaz tenli, düz, uzun suratlı, tek gözü problemlili o Rum kadının evi, onlardan sonra uzun yıllar boş kaldı. Yıllar sonra o evin yerine yeni bir apartman yapıldığını gördüğümde içim acıdı. O kadını, sürekli durduğu pencereyi anımsayıp kederlendim.

253 numaranın yan apartmanı Azak sokağının köşesiydi. Burada Kurtuluş postanesi vardı. Postane dar, uzun bir yapıydı. Girişte solda, müdür Mustafa Bey'in camekânlı odası, yan tarafında bankolarda çalışan memurlar vardı. Büyük ve faal bir postaneydi. Seksenlerin sonlarında, nendendir bilinmez, kapatıldı.

Mahalle arkadaşlarımız Atilla ve kardeşi Ayhan bu apartmanda otururdu. İki de çok iyi misket oynardı ve haliyle çok misketleri vardı.

Azak sokağının girişinde, sol tarafta Mustafa ve Nevzat amcaların kahvehanesi, sağ tarafta ise kapalı bir garaj var-

dı. Sokağın ana caddeyle birleştiği diğer köşede, ilk alışverişimizi yaptığımız bakkal vardı. Dostel Bakkaliyesi, nam-ı diğer “Ahmet bakkal”. Ahmet Bayrak, Kastamonuluydu. Yanında çalışan Şükrü abi de hemşehrisiydi. Ahmet amcaya herkes “Yoğurtçu Ahmet” derdi. Çünkü bakkalı açmadan önce, sırtında askısı, elinde çingırağı yoğurt satmıştı Kurtuluş’ta. Ahmet amca şişman, esmer ve gülec bir adamdı. Bir oğlu vardı. Babamla Alevilik, Sünnilik üzerine hoş sohbetler yaparlardı.

Ahmet amca bir süre sonra alacak verecek meselesi yüzünden memleketinde öldürüldü. Dükkânı çok kısa bir süre bir başkası işletti fakat sürdüremedi. Sonra Şükrü abi ve kardeşleri bakkalı devraldı.

Beyaz tenli, açık renk gözlü, Kastamonu ağzıyla konuşan çok iyi bir insandı Şükrü Pekacar. Kardeşleri Şakir ve Bayram abiler de öyle. Hiçbir zaman bozulmamış bu üç iyi insan baba dostumuzdur. Senelerdir üç kardeş o bakkalı işletirler. Kurtuluş’un en iyi bakkalıdır. Bakkal deyince aklıma ilk o gelir daima ve her bakkalı onunla kıyaslarım. Küçük fakat derli toplu bir işletmedir. Geniş bir vitrini vardır. Bir bölmeyle ikiye ayrılmış vitrinin alt tarafında daima açık yufka satılırdı. Üst bölmeyi bal kavanozları, reçeller süslerdi. Cevizli, çikolatalı ya da sade tahin helvaları vitrinin değişmezlerindendi. Dükkâna girdiğinizde hemen sağda bir bölme vardı. Gazete, sigara, çikolata türü şeyler ve para alışverişi oradan yapılırdı. Kasada Şükrü abi dururdu. Hemen yanındaki camlı ahşap dolapta çikolata gibi şeyler sergilenirdi. Dolabın üstünde gazeteler, alttaki kapalı bölümde sigara paketleri vs. vardı. Kapıdan girdiğinizde karşınıza bir buzdolabı gelirdi. Beyaz peynir, kaşar, salam, sosis, tereyağı gibi şeyler oradaydı. Dolabın önünde açık

pirinç ve kuru fasulye çuvalları bulunurdu. Çuvalların üstünde ekmekler, hemen yanında da bisküvi kutuları vardı. Dolabın üstünde, sağ tarafta ibreli bir terazi, bıçak, kesme tahtası gibi şeyler, sol tarafta ise yumurtalar ve camlı küçük dolap vardı. Pastırma ve sucuk kangalları Bayram abinin kolay erişeceği şekilde yukarı asılıydı. Bütün duvarlar raflarla doluydu. Birbirine dik konmuş iki dolabın arasındaki boşluktan tezgâhların arkasına ve küçük bir kapıyla da arkadaki minik depoya geçilirdi. Ekmek dolabı yıllardır alçak kapının hemen solundaydı. Depoda şeker, bakliyat çuvalları, un paketleri, konserveler, peynir, zeytin tenekeleri, bir de musluk ve lavabo vardı. O küçük dükkânın her santiminden faydalanılmıştı. Boş bir yer bulamazdınız. Üç kardeş de neyin nerede olduğunu çok iyi bilirdi. Aynı coşku ve aynı titizlikle sürdürürlerdi yaptıkları işi. Kurtuluş'un iyi günlerini de kötü günlerini de görmüştü Şükrü abiler.

Kurtuluş'tan ayrılmış olmamıza rağmen, babam hayatının sonuna dek un ve şekerini çuval çuval, daima Şükrü bakkaldan almıştır. Ben mutlaka her bayram onlara uğrar, bayramlaşırm. Tezgâh arkasında, köşede duran demir taburenin bile değişmemiş olduğunu görmekten her defasında mutluluk duyarım. Bakkalın her köşesinde çocukluğumun taze, acı görmemiş günlerini bulurum ve orada geçmişe dönmem hiç de zor olmaz. Kurtuluş'ta en sevdiğim yerlerden biridir Şükrü abilerin dükkânı.

Bakkalın yanındaki manav, Emin ustanındı. Vücudu hafifçe öne eğik duran, esmer, somurtkan bir adamdı. Geniş tezgâhlarında daima taze, canlı ve yeşil sebzeler, meyveler vardı. Arnavut'tu. Baki abiyle çalışırlardı. Kurtuluş'un arka tarafında bostanları vardı. Sattığı malların bir kısmı oradaki tarla ve bostanlardan gelirdi.

Manavın yanındaki fırın Kastamonulu Yaşar Ambarcı'ya aitti. Fakat bu bildiğiniz ekmek fırını değildi. Kimi ona "Fırıncı Yaşar" kimi "Muhallebici Yaşar" derdi. Gerçekte ikisi de doğruydu. Orada üç oğlu, Aziz, Sadık ve Ahmet'le, kıymalı, peynirli ve yumurtalı kır pidelerinin yanı sıra poğaça, açma, börek gibi şeyler imal edip satarlardı. Dükkânın diğer kısmında ise muhallebi türü tatlılar, sahanda yumurta, menemen, tavuk suyuna çorba, kuru fasulye gibi şeyler yiyebilirdiniz. Mahallenin kadınları yaptıkları hamur işlerini, pideleri veya kurabiyeleri pişsin diye Yaşar ustanın fırınına getirirdi. Annem, kömbe yaptığında tepsiyi Yaşar amcanın fırınına gönderirdi.

Fırıncı lakabı buradan geliyordu. Yaşar amcanın iki yaprağında da aynı rakam basılı küçük kâğıt koçanları vardı. Tırtırından kopartıp bir tarafını müşteriye verir, diğer tarafı da tepsinin üstüne koyardı; böylece tepsilere karışmazdı. Mızımız bir çocuk olduğum için, evdeki yemeği sevmediğimde, babam beni oraya götürür, muhallebi yedirirdi; kardeşim Hasan da bunu kıskanırdı.

Şükrü bakkal, manav Emin, muhallebici Yaşar'ın dükkânları hep aynı apartmana, köşeye kurulmuş olan büyük Dostel Apartmanı'na aitti. Dostel Apartmanı yörenin tek mazotlu apartmanıydı, daha doğrusu ilklerindendi. Kaloriferleri mazotla çalışırdı. Kapıcısı Remzi amcalar Erzincanlı bir aileydi. Remzi amca çıkınca oranın kapıcılığını babam yapmaya başladı. Fakat kaloriferler artık kömüre dönmüştü. Emekliliğine kadar burada çalışan babam, böylece Dostel Apartmanı'nın bütün kahrını çekmiş oldu. Son yıllarda apartman doğalgaza geçmiş. Oranın kapıcısı yine rahat anlayacağınız.

Babam orada kapıcılık yaparken, kaloriferin hemen önüne “Boyacı Yusuf” denilen bir adamın yatması için kalaslardan bir divan yaptılar. Yusuf amca kimsesizdi. Kulakları ağır işitirdi ve kalın camlı bir gözlük kullanırdı. “Kör Yusuf” da derlerdi ona. Barınacak yeri yoktu. Dostel Apartmanı’nın kapıcı odası yoktu. Kalorifer dairesindeki tek boşluk kaloriferin hemen önündeki boşluktu. İşte divan bozuntusu da orada kuruluydu. Yusuf amca burada yatıp kalkıyor, divanın tepesine gerdiği bir ipten de çamaşırlarını kurutuyordu. Hastalıklarının başladığı hayatının son dönemine kadar orada barındı.

Dostel Apartmanı deyince aklıma gelenlerden biri de Adalet Hanım’dır. Kurtuluş İlkokulu’nda ve daha sonra Kuvayı Milliye İlkokulu’nda öğretmenlik yapan Adalet Hanım, yanlış hatırlamıyorsam yedi numarada otururdu. Şişman, kır saçlı, çok sevecen bir kadındı. Yüz hatları soyunda siyahlık olduğunu düşündürürdü insana.

Dostel Apartmanı’nın giriş kapısı Azak sokağındadır ve kapının bitişiğinde, yine sokağın içinde kalan bir anahtarcı dükkânı vardır. Kayserili Ermeni anahtarcı Gırontes usta, yılların esnafıdır. Yüksek sesle konuşur ve yüreği temiz bir adamdır. 2000 yılında, babamın cenazesinde, mezar başında ellerini açmış, imamın ettiği duaya gözleri yaşlı katılıyordu. Aynı dükkânda bir de Yani usta vardı. Su tesisatçısıydı. Beyaz tenli, kel, mavi gözlü bir Rum’du. Sessiz, mütevazı, insanları incitmekten korkan, duyarlı bir adamdı. Sonraları babam Fener Patrikhanesi’ne girdiğini söylemişti. Babam o apartmanın kapıcısıyken, bu üç adam dükkânda yemeklerini birlikte yer, memleket meselelerinden konuşurlardı.

257 (201) numaralı Canan Apartmanı’nın kapıcısı Erzincanlı, Alevi Kürt bir aileydi. Bu binanın altındaki dük-

kânı Ermeni bir aile işletirdi. Boyacılık, sıvacılık gibi inşaat işleri yaparlardı. Bir ara nalburiye malzemeleri de sattılar, sonra bakliyat işine döndüler.

Onun yanındaki daha eski binanın (Lale Apartmanı) kapıcısı Kayserili bir Ermeni aileydi. Onlarla, kardeşim Hasan, kızları Suna'nın başını yardığında tanışmıştık.

Artin amca –biz ona Aydın amca derdik– beyaz tenli, kumral, mavi gözlü bir adamdı. Karısı Dudu yenge, iri yapılı, güzel bir kadındı. Bir kız, bir erkek iki çocukları vardı. Kızın adı Sima, biz ona Suna derdik, erkeğin adı Murat'tı. Kız anneye, erkek babaya benzerdi ve hepsi de çok iyi insanlardı. Herkesin yardımına canla başla koşarlardı. Büyüdükten sonra da görüştüğümüz aile dostlarımızdandırılar.

Kız kardeşim Pınar doğduğunda, “Biz üç erkek kardeş tik, dördüncüsü de erkek olsaydı ne olurdu yani; kızla kim uğraşacak, bir sürü derdi, tasası var,” diye düşünmüştüm, moralim çok bozuktu. Derdimi kimse anlamıyordu ama Dudu yenge ile Artin amca benimle ilgilendi. Beni büyük adam gibi karşılarına aldılar ve birkaç defa ciddi ciddi konuştular. Suna'dan örnek verdiler, başka kızlardan... Böyle bir ayırım yapmanın yersizliğini, herkesin Allah'ın kulu olduğunu ve kimsenin ondan daha iyi bilemeyeceğini, tercihlerin de ona ait olduğunu anlatarak sonunda beni yumuşattılar. O dönem için çok ileri ve olgun bir tavırdı Artin amcalarınki. Çünkü kimse bir çocuğu muhatap almaz, ciddi izahlar vererek ikna etmeye uğraşmazdı. Dudu yengelerin bu davranışını hiç unutmam ve her zaman minnet duyuyum.

Artin amcanın mesleği terzilikti. Bir ara bizim oradaki pasajın içinde, Mehmet adlı Adanalı biriyle ortak terzi dükkânı açtı, fakat anlaşılmayınca bir süre sonra ayrıldı.

Dudu yengeler, giriş kapısının sağında, alt katta, bir küçük pencereyle girişe, daha büyük bir pencereyle de önden caddeye bakan, dar uzun bir odada yaşıyorlardı. Merdivenleri inip sağa döndüğünüzde bu ön odaya, sola doğru devam ettiğinizde ise karanlık bir koridorda mutfığa benzer bir yerle, tuvalet ve sahanlığa çıkardınız. Oradan da bir kapıyla arka bahçeye geçerdiniz. O bahçede Suna, Murat, ben, kardeşlerim Hasan ve Mehmet Ali çok bisiklete binmişizdir. Tabii ki şu üç tekerlekli bisikletlere.

Dudu yengelerin yanında, 261-263 (205) numaralı Yıldız Apartmanı'nda şekerçi Hasan amcalar kapıcılık yapardı. Erzincanlıydılar. Hasan amcanın aynı apartmanın altında ağırlıklı olarak şekerleme satan bir bakkal dükkânı vardı. Onun için adı "Şekerçi Hasan"dı. Rüştü ve Salim adlı iki erkek çocuğu, küçüğünün adı Nurhan olan iki de kız çocuğu vardı. Hasan amca, "Güven Bakkaliyesi" tabelasıyla yıllarca orada, aynı yerindeydi. Artık yok tabii.

Oradan son durağa doğru devam edince, sırasıyla, Yıldız Hanımların dispenseri, yanında iğneci Muharrem amcanın çalıştığı Altan Eczanesi, bir eczane daha ve köşede Rum mezeci vardı. Çeşidi bol ve çok iyi bir dükkândı. Kalfası Kâzım, Erzincanlı Kürt Alevisi bir gençti. Bir süre sonra Rum patron, dükkânı Kâzım'a devredip gitti. Uzun yıllar orayı Kâzım abi işletti. "Mezeci Kâzım" diye tanındı. Sonra siyasi olaylar yüzünden orayı terk etmek zorunda kaldı. Mezeci de böylece kapandı. Bu dükkânın yerine Ekmekçioglu Fırını açıldı.

Mezecinin bitişiğinde bir pastane vardı. Maskot Pastanesi. Sahibi Rum'du, "Mösyö Koço" derlerdi ve adisababa yapan tek yer burasıydı. Kurtuluş'un çocukları hayatlarında ilk adisababayı burada yemiştir. Sonraları pastane el

değiştirdi. 1972’de Sivas Suşehrili Erdem ailesi satın aldı. Başına “Yeni” ibaresi koyarak *Yeni Maskot* olarak devam ettiler. Geleneklerine bağlı bir aileydi. Oğulları Ebubekir Erdem, kardeşim Hasan’ın sınıf arkadaşı, bizim de mahal- le arkadaşımız oldu uzun yıllar. Bir ara ailece de görüştük onlarla. Yıllar sonra (1993’ün ortalarında) o pastane de kapandı ve yerine tüpgaz bayii açıldı. şimdilerde bir çiğ köfteci var yerinde. (Bu tarihleri ve isimleri, kitaba koy- mak üzere, ben de Ebubekir’den aldım.)

Yine son durağa doğru devam edince, tam meydana ba- kan köşe, Akarca yokuşunun köşe de bakkaldı ve iyi iş yapıyordu. Sahibi dalgalı siyah saçları olan kısa boylu bir adamdı. Ve yanılmıyorsam Erzincanlıydı.

Son duraktan Pangaltı yönüne dönüp yürürseniz sol koldaki ilk sokak Açıkýol sokağıdır. O sokağın bir köře- si Ali’nin Gazinosu’na aitti. Dięer köşesindeyse kapısı ve ön yüzü caddeye bakan Aydonat Bakkaliyesi vardı. Ahmet Aydonat çalıştırırđı burayı. şükrü amcalarda bulamadığı- mız şeyler olursa Ahmet bakkala giderdik.

Bakkalın diğer köře si pasajdı (Işık Pasajı) ve Kurtu- luř’un en tanınmış fotoğrafçısı Foto Tayfun oradaydı. (Bu fotoğraf dükkânının 1953’te açıldığını çok sonradan öğrendim. İlk zamanlar da ismi bu muydu bilmiyorum.) Tayfun’un o zamanki sahipleri sanıyorum Rum’du ama pek kimse bilmezdi bunu. Hissettirmezlerdi çünkü. Türk- çe’yi düzgün konuşurlardı. Pasajın içinde bir spor totocu, bir emlakçı, Kuaför Fahri, Eskiřehir mahallesi muhtarlığı vardı. Dięer tarafı Açıkýol sokağına açılan “L” şeklinde bir pasajdı burası.

Pasajın cadde tarafından diğer köşesinde Arnavut Mus- tafa amcanın kasabı vardı. Sonraları bu kasap, manava dö-

nüştü. En son kuruyemişçi oldu. Kasap Mustafa'nın yanı Çiğdem Kuruyemiş'ti. Çankırlı Beyazıt Çiğdem, kardeşleri Süleyman, Nevzat ve Mithat'la birlikte işletirdi dükkânı. Beyazıt abi sonradan öldü, bir süre sonra kardeşlerinden Nevzat da öldü. Kuruyemişçinin yanında İsmet bakkal vardı. İsmet Savrul'un bakkalı bu adanın diğer köşesiydi. Dükkânın bir tarafı Azak sokağına bakardı.

İsmet abinin (İsmet Savrul) dükkânı Şükrü abinin dükkânıyla karşı karşıyaydı. İsmet bakkalın daha önceden orada iki dükkânı vardı. Birinde normal bakkal malzemeleri satarken, diğerinde büyük galonlarla gaz satardı. Dikine konmuş o galonların altındaki musluklardan, müşterinin getirdiği şişeye ya da bidona gaz doldurulurdu. İsmet bakkal orayı aynı zamanda malzeme deposu olarak kullanırdı. İsmet abinin yanında çok uzun yıllar Ali adında, bizim o taraflı biri çalıştı. Kangal'ın Daylı köyünden olduğundan "Daylı Ali" derlerdi. Karısı Geçal teyze, iyi bir kadındı. Çocukları yoktu. Ali abi biz çocuklara iyi davranırdı. İsmet abinin yanına ilk girdiğinde el arabasıyla su satıyordu. Sonraları İsmet bakkal su satma işini bıraktı. Bayramlarda maytap, çatapat ve mantarları hep oradan alırdık. Bir tek orası satardı çünkü. İçerisi derin ve geniş bir dükkândı. Senelerce aynı yerde kaldı.

İsmet bakkaldan diğer köşeye geçtiğinizde, iki katlı boş bir binayla karşılaştınız. Uzun yıllar öyle kaldı. Bir ara alttaki dükkânı manav Emin kullandı. Sonra orası yıkılıp yerine sekiz katlı bir apartman yapıldı. Emin abi de o köşede seyyar bir arabada balık satmaya başladı.

Hemen yandaki 246 (208) numaralı üç katlı taş bina da yıkılıp sekiz katlı bir apartman oldu. Bir zamanlar berber Cemil'in olduğu yere bir mobilya mağazası açıldı. Böylece,

Oğuz Apartmanı'nın sağ yanındaki biri üç diğeri iki katlı eski yapılar anılardaki yerini almış oldu.

İsmet bakkaldan cadde boyu devam etmez de Azak sokağının içine girerseniz, sol yanda bir apartmanın giriş kapısını görürsünüz. Bu apartmanın çekme katında Ermeni bir aile otururdu. Esmer, uzun boylu çocukları Arto, haşarı ve kavgacıydı. Apartmanın çatı katında bir sürü güvercini vardı.

Apartmanın giriş kapısının hemen yanında camcı Kâmil amca vardı. Tipini Atatürk'e benzetirdim. Arnavut'tu, çok iyi bir adamdı. Babamın en sevdiği esnaflardan biriydi. Çocuklara karşı çok hassastı. Yandaki kahvehanenin önünde otururlarken, üç tekerlekli kırmızı bisikletimi kaldırımda sürmekten vazgeçip sokağa inmeye kalkıştığımı görürse, hemen gelir, beni bisikletimle beraber kaldırır ve yine kaldırıma çıkarırdı. Biz daha çocukken Kâmil amca öldü. Onu daima minnetle yad ettik. O dükkân camcı olarak kaldı ve Erzincanlı genç ve mütevazı biri olan Mustafa Yağantekin tarafından "Uğur Cam" adıyla işletildi. Onun da babamla arası çok iyiydi. Birbirlerini daima kollamış ve yardımda bulunmuşlardır.

Camcının yanı Ahmet berberdi. Ahmet abi hasta Fenerbahçeliydi ve dükkânı baştan aşağı, sarı lacivertti, kanaryasının kafesi bile. Futbolcuların fotoğrafları, posterler, bayraklarla donatılmıştı her yer. Ahmet berberin hemen yanındaki kahvehaneyi Sivaslı Abuzer Öztürk ile Hüseyin Öztürk birlikte işletirlerdi. O zamanlar öğlenleri kahvehanede çoğunlukla eskiciler olurdu.

Kahvehaneden ileri devam ettiğinizde Azak sokağı Kuyularbaşı sokağıyla kesişir. Kesiştiği köşede, Ermeni ailele-

rin oturduğu, cumbalı, üç katlı kâgir bir bina vardı. Altta, iki basamakla inilen küçük dükkân “Muhallebici Hasan amca”nındı. Orada öğlenleri yemek çıkardı. Hasan amca yardımcısıyla birlikte tabaklara yemek doldurur, servis yapardı. Civarın bütün eskicileri, bütün hurdacıları orada yemek yerdı. Öğlen oldu mu kahvehanenin ve muhallebicinin önü eskicilerin, hurdacıların el arabalarıyla dolardı.

Hasan amcanın süt, yoğurt sattığı iki de metal el arabası vardı. Kullanmadığı zamanlar onları Kuyularbaşı sokağı tarafındaki pencerelerinin demirine zincirlerdi. Orada oynarken topumuz Hasan amcaı sık sık rahatsız ederdi. O da hemen dükkândan fırlar ve bağırır çağırırdı. Bazen küçük kovalamacalar da yaşardık. Yaşlıca, dik beyaz saçlı ve aslında iyi bir adamdı. Bazen babam bana, onun o küçük ve basık lokantasında yemek ya da muhallebi yedirirdi. Delikanlılık çağımızda Hasan amca öldü. Ve ölümüne, onun kovaladığı ne kadar çocuk varsa hepsi çok üzüldü.

Hasan amcanın dükkânının karşısındaki apartmanın kapıcısı, annemin o taraflardan, Kangal’ın Meçit köyünden Hüseyin Şen amcalardı. Karısı Kibar yenge, beyaz tenli, siyah saçlı iyi bir kadındı. Çocukken komşu kadınların bir kısmına bazı konularda huysuzluklar yapardım. Fakat Kibar yengeyle yıldızım hep barışık oldu.

Apartmanın merdiveninden inip hemen sağdaki kapıdan sağa kıvrılarak girdiğiniz karanlık koridor sizi kalorifer dairesine götürürdü. Derin bir beton çukurun içine yerleştirilmiş olan büyük kaloriferin üstünü Hüseyin amca tamamen kalaslarla kaplamıştı. Böylece düz bir platform oluşturulmuş, üzerine kilim, bez, örtü gibi şeyler serilmiş, köy yastıkları dizilmişti. Kaloriferin ve boruların üzerine kurulu bu platforma çıkmak çok kolay değildi. Yarım

adam boyu yüksekliğinde vardı. Hemen yandaki kapıdan küçük bir odaya girilirdi. Bu odada sadece iki kişilik bir divan vardı ve geriye yalnızca dar bir alan kalıyordu. Duvar-da, başınızın hizasında, dairelerin çağrı otomatığı bulunuyordu. Divanın yanından, bir başka kapıyla, Kibar yengenin mutfak olarak kullandığı küçücük lavabo bölümüne geçerdiniz. Burası bir küçük pencereden apartmanın arka bahçesini görürdü. Onların bahçesi bizim bahçeye bitişikti ama üstten bakardı. Annem ile Kibar yenge bu pencerelerden birbirlerine seslenir, evde olup olmadıklarını böyle anlarılardı.

Hüseyin amca inançlı bir Aleviydi. Oğulları Metin’le küçükken sürekli kavga ederdim. Sonraları Hüseyin amcalar Kâğıthane’de bir gecekondu yapıp taşındılar. Ondan sonra, ta 2001 yılının ortalarına kadar Kibar teyzeyi hiç görmedim.

Yeniden ana caddeye dönüp Pangaltı yönüne yürüdüğünüzde, Oğuz Apartmanı’na göre ikinci, son durağa göre dördüncü sokağın, yani Sopalı Hüsnü sokağının –şimdiki adı Şeref Meriç– köşesinde Türk bir ailenin işlettiği bakkal dükkânıyla karşılaşırdınız. Sahipleri tertemiz giyinen, kalender bir baba oğuldu. Böyle adamlar nasıl bakkallık yapıyor diye kendimce merak eder, onlara hep ilgiyle bakardım. Burada *Apoyevmatini* de satılırdı.

Bakkalın bitişğinde ise bir terzi dükkânı ve pasaj vardı. Terzi pasajın sol girişindeydi. Pasajın diğer köşesi Aygaz bayiiydi. Bu tüpçünün önünde çok tüpgaz kuyruğu beklemişimdir.

Pasaj içinde sol taraftaki dükkân, emlakçıydı. Atilla Altıkulaçoğlu’na ait Günaydın Emlak. Oğlu Levent’le ço-

cukluğumuz birlikte geçti. Sessiz, mazlum bir annesi vardı. Babası yakışıklı, giyimine kuşamına dikkat eden, etrafıyla aşırı derecede ilgili bir adamdı. Levent de babası gibi uzun boylu, beyaz tenli, mavi gözlü ve yakışıklıydı. Çok temiz bir yüzü vardı, bu nedenle ona “Leyla” da derdik. Uyanık ve sevimliydi. Sürekli babasının dükkânındaydı. Biz üç kardeş Levent’le çok güzel günler geçirdik. Büyüdüğünde Vakko’nun güvenlik bölümünde işe başladı. Sonraları yükseldi. Evlendi.

Leventlerin dükkânının yanı tuvaletti. Yandaki duvara jetonla çalışan umumi bir telefon konmuştu. Bir telefon da tam karşısında; terzinin yanındaki duvardaydı. Jetonları Terzi Mehmet satardı.

Terzinin yanı kadın kuaförüydü. Kuaför Fahri. Pasajın sağ kolundaki son dükkân bir kırtasiyeydi. Bu dükkânın bir cephesi Sopalı Hüsnü sokağına bakardı. Kırtasiyeci Pavli, zayıf, uzun boylu, kır saçlı bir adamdı; kalın camlı gözlükleri vardı. Karısıyla birlikte çalışıyorlardı. Pavli usta aynı zamanda pul satardı. Bizim üç numaranın oğlu Hakan, ondan çok pul almıştır. Harçlığının önemli bir bölümünü o dükkânda harcamıştır. Şimdilerde Türkiye’nin önemli koleksiyoncularından biridir Hakan ve bu sürecin başlangıcındaki isimlerden biri Kurtuluşlu pulcu Pavli’dir.

Biz de okul alışverişinin bir kısmını hep Pavli ustadan; ondan başka da Çağrı, Atlas, Yuvam ve Beşgen kırtasiyelerinden yapardık. Çağrı, Kurtuluş caddesinde sol tarafta, Şahin sokağının ana caddeyi kestiği yerden biraz yukarıdaydı. Atlas, Bozkurt caddesinin Pangaltı’daki başlangıç yerindeydi. Şimdi adı Feriköy Pasajı olan Atlas Pasajı’nın Bozkurt caddesi çıkışındaki sağ köşe dükkândı. Yuvam, Baruthane caddesinin Dolapdere tarafında, sağdaydı. Bu

lamadığımız kitaplar için oraya bakmayı ihmal etmezdik. Beşgen ise Baruthane caddesinin Feriköy tarafına girilince sağdaydı. (Beşgen, şimdilerde ana caddede, 98 numarada faaliyetine devam ediyor.)

Kurtuluş'taki öğrenciler bu kırtasiyelerin hepsini bilir, defter, silgi, kaplama kâğıdı, okul kitapları, dergi gibi şeyleri buralardan alırdı.

Pavli'nin kırtasiyesi de bir süre sonra Kurtuluş'un kaybolanları arasındaki yerini aldı. Tıpkı Atlas Kırtasiye gibi... Pavli ustanın yerini Erzincanlı birileri yandaki kuaförle birleştirerek kahvehane yaptılar.

Oğuz Apartmanı sırasında Pangaltı yönündeki üçüncü sokak olan Zarafet sokağının köşesi Minyon Pastanesi'ydi. 226-228 (186) numaralı Santral Apartmanı'nın altındaki bu dükkân Yahudi bir aileye aitti. Oğulları Rafael ilkokuldan sınıf arkadaşımıydı. Beyaz tenli, mavi gözlü, kızıl saçlı, iri bir çocuktü. Babasına benziyordu. Ağabeyinin adı Alber, küçük kardeşinin Rober, annesininki ise Ester'di. Şekerci Hasan amcanın son durak tarafından bitişğinde, 265 (207) numaralı apartmanın yedi numarasında oturuyorlardı. Kardeşi bir gün oynadığı kibritle evin yanmasına sebep olmuş, Allah'tan kimseye bir şey olmamıştı.

Minyon Pastanesi'nin içi geniş, ferah ve temizdi. Kapının sağındaki vitrinde kurabiye, tatlı ve şekerleme çeşitleri sergilenirdi. Malları her zaman taze olurdu ve görenin iştahını kabartırdı. O vitrinin hemen arkasındaki boşlukta bir masa; duvarda, çekmeceli dolaplar vardı. Aile, komşuları ya da akrabalarıyla akşamları burada oturur, sohbet ederdi. Sol tarafta, caddeye de bakan dondurma tezgâhı bulunurdu. Onun hemen arkasında camlı pasta dolapları diziliydi.

Çikolatalar, pastalar hep bu vitrinlerdeydi. Minyon, Kurtuluş'un önemli ve eski pastanelerinden biriydi.

Ortaokul yıllarımızda Minyon ailesi pastaneyi satıp gitti. Sanıyorum İsrail'e yerleştiler. Pastanenin önce adı değişti ve hemen ardından havası söndü, kalitesi düştü. Bir iki defa el değiştirdi. O dükkân hep pastane olarak çalışmasına rağmen bir daha eski ışıltısını yakalayamadı. Belki de sonraki sahiplerinin hiçbirinin böyle bir kaygısı yoktu. Şimdi yerinde bir perdecı var.

Minyon Pastanesi'nin sokağına girdiğinizde, hemen solda bir balıkçı dükkânı görürdünüz. Orada balık mezesi, yeşillik ve sebze de satılırdı. *Taze Manav*'dı adı. Sahibi kel kafalı, pala bıyıklı topluca bir adamdı. Pek gülmeyen bu adam da Arnavut'tu ve Kurtuluş'taki diğer Arnavutlarla bir araya geldiğinde Arnavutça konuşurdu. Güzel bir balıkçı dükkânıydı, sonraları o da kapandı.

Ana caddeden devam ettiğinizde, Minyon Pastanesi'nin yanında bir apartmanın giriş kapısı ve küçük bir emlakçı dükkânı vardı. Onun yanında da büyük bir kahvehane, bitişiğinde Pak Ciğerci adlı küçük bir dükkân. Ciğerci Suat abi kalın tahta sandaletler giyer ve her yerinde kan lekeleri olan meşin önlüğüyle çalışırdı. Beyaz tenli, iri yarı, kalın sesli bir adamdı. Herkes ciğer, dalak, bağırsak gibi şeyleri oradan alırdı. Dükkân küçüktü ama iyi iş yapardı. İki kardeştiler.

Kahvehanenin ve ciğercinin önü gayri resmi taksi durağı gibiydi. O eski Amerikan arabaları dolmuşlar, taksiler hep oradaydı. Şoförler kahvehanede oturur, müşteri bekler, oyun oynarlardı.

Ciğercinin yanında, yani 224 (184) numarada Yapı ve Kredi Bankası vardı. İlk kumbaramızı oradan almış, ban-

kayla orada tanışmıştık. Yapı Kredi'nin, bir tarafından demir para, diğer tarafından kâğıt para atılabilen metalik demir kumbarası, tasarruf dendiğinde aklıma gelen ilk nesneydi. Bankanın amblemi leylek de banka dendiğinde aklıma ilk gelenlerdendi. O şubenin sıcak bir havası vardı. Şimdiki bankalar gibi değildi. Daha sonra banka hemen karşıya, yeni yapılan Günaydın Apartmanı'nın altına taşındı. Şimdi o da yok.

Banka şubeleri o zamanlar özel günlerde kokteyl düzenler, müşterilerine sandviç, kanepe, meyve suyu gibi ikramlarda bulunurdu. Yılbaşı çekilişleri yapılırdı şubelerde.

Bankadan Pangaltı'ya doğru devam ettiğinizde diğer köşede Nazar Pastanesi vardı. Pastanenin biraz yukarısındaki Sedef Apartmanı'nın kapıcısı yine akrabamız Kâsım amcaydı. Bizimkiler ona "Ap Ağa" yani "Ağa amca" diye hitap ederdi. Karısı Güle -Gülizar- fes takar, fesinin altında dizili altınları, ağzında peçesi, sırtında da şalı olurdu; şişman, beyaz tenli bir kadındı ve daima Kürtçe konuşurdu.

O yıllarda bir sabah, Kâsım amcanın vurulduğunu duyduk. Babamlar ve diğer akrabalar hemen koştular. Köyden kalma bir meseleden dolayı yakın bir köylüsü sabah eve gelmiş. Önce biraz konuşmuşlar; konuşma tartışmaya dönüşünce adam silahını çıkarmış ve Kâsım amca'yı vurmuş. Kurşunları hep belden aşağı sıkmış. Karnından ve bacaklarından dört beş kurşun yarası almıştı o gün Kâsım amca. O günden sonra o apartmandan hep ürktüm.

Kâsım amcaların birkaç apartman yukarısında, Kurtuluş'un ünlü muhtarı Şeref amca vardı. İstanbul efendisi, kalender bir muhtardı. Muhtarlığın ön tarafı, dar uzun bir bakkal dükkânıydı. Arkadaki bölme ise Şeref amcanın bürosuydu. Büro, eski zamanların sıcak, dolu dolu, huzur ve

ren ortamına sahipti. O dönemler ikametgâhlar, nüfus suretleri için para alınmazdı pek. Vermezsen bir şey olmazdı, verirsen de “ne verirsen”di. Muhtar Şeref amca, geçimini muhtarlıktan değil, bakkallıktan sağlardı.

Apoyevmatini Gazetesi’nin dağıtımı Şeref amcanın bakkalından yapılırdı. Ufak tefek, kır saçlı, yaşlı bir Rum amca her akşam saat beşe doğru gazeteleri bakkaldan alır, omzundan astığı açık mavi kartondan gazeteliğe koyar ve evlere dağıtırdı. O günlerde, elden yapılan dağıtımın dışında, bakkallarda da Rumca ve Ermenice gazete satılırdı.

Kurtuluş caddesindeki Feriköy otobüs durağının hemen önünde, Ziraat Bankası şubesinin bulunduğu Derya Palas’ta, Güşe halam ve kocası Cevat Karakuş kapıcıydı. Kâzım, Emine ve Gülsüm adlı üç çocukları vardı. Cevat amca, dökülmüş kır saçları, pos bıyığı, gürültülü konuşması, kahkahaları ve daha bir sürü davranışıyla nev-i şahsına münhasır bir adamdı. Onların sülalesine Sarolar denirdi.

Cevat amca Güşe halamla hiç geçinemez, daima kavga ederdi. Halam bu kavgalar yüzünden sağlık sorunları yaşadı, çok çekti. 2000 yılında, babamdan yedi ay sonra, kalın bağırsak kanserinden, büyük kızının (o dönem Bahçelievler’deki) evinde öldü. Cevat amca, küçük kızı Gülsüm’le birlikte yaşadığı Halkalı’daki bahçeli evlerinden Çengelköy’e taşındı. Kâzım abi artık torun sahibi genç bir dede olarak İstanbul’daki yaşamını Çiftecevizler’de sürdürüyor, sık sık Despina’nın çapraz köşesindeki kahvehaneye uğruyor. Divriği’ye de bir ev yaptı ve yılın çoğunu şimdi eşi olan Çiçek abla ile birlikte orada geçiriyor.

Bizim köylülerden Nesimi Yılmaz ve karısı Süsember de Yapı Kredi’nin tam karşısındaki 211-213 (161) numaralı Day Palas’ta kapıcıydılar. Uzun boylu, beyaz ten-

li, mavi gözlü bir kadındı Süsember teyze. Kızları da ona benzerdi. Münevver, Düriye ve Zekiye adlı, hepsi de birbirinden güzel üç kızı vardı. Kimi akşamlar onların da ziyaretlerine giderdik. Kapıcı odaları epey büyüktü. Civardaki en büyük kapıcı odalarından biriydi. Nesimi amca çok iyi, mülayim bir adamdı. Kısa bir süre sonra başka bir işe girdi; Bahçelievler'e taşındılar. Ondan sonra da Nesimi amcayı ancak düğünlerde veya cenazelerde görebildik. O da 2015 gibi vefat etti.

Nesimi amcanın abisi de Baysungur sokağında kapıcıydı. "İğneci İsmail" ya da Kürt jargonuyla "İso" diye çağrılırdı. İsmail amca askerliğini sıhhiye olarak yapmıştı. Zamanında, köylerde kimin sağlık problemi varsa ona gidermiş. Gerçekten de İsmail amca iğne yapar, hasta muayene eder, hastalıklara ilaç yazar, yaraları tedavi ederdi. Kurtuluş civarında oturan akrabaları, rahatsızlandıklarında ya da iğne yaptıracaklarında ona giderdi. İsmail amca ölene kadar bu böyle devam etti. Karısı Güllü yenge onun ölümünden sonra epey bir müddet kapıcılığı yalnız devam ettirdi, sonra da karşıya, Anadolu yakasına taşındı. İsmail amca Feriköy Mezarlığı'nda yatıyor.*

Şimdi pek kimse hatırlamaz, ama eskiden Sinemköy otobüs durağının (son duraktan Pangaltı yönünde) hemen arkasında bir benzin istasyonu vardı. İstasyondan geriye kalan yerler ise arsaydı. Sonradan oraya, ünlü genelev işletmecisi Matild Manukyan büyük bir apartman yaptırdı.

* 2008'in yaz aylarında Güllü yenge de öldü ve kocasının yanına defnedildi.

Kurtuluş Dispanseri

Kurtuluş Dispanseri'nin sahipleri de semtin ünlü sağlıkçılarındandı. Doktor Yıldız Hanım ve kocası Doktor Rasih Türker civarın bütün çocuklarını tanırdı. Hepsi onların elinden geçerdi. Rasih Bey, gürültülü konuşurdu, babacandı. Yıldız Hanım ise dünya tatlısı bir kadındı. Kızları Pinar, ilkokuldan sınıf arkadaşımı. Oğulları Cüneyt bizden beş-altı yaş küçüktü. İkisi de doktor oldu. Cüneyt, 2001 yılı ortalarında Şark görevine gidene kadar Oğuz Apartmanı üç numarada, Mustafa amcaların dairesinde, kiracı olarak oturdu.

Dispanser, 267 (209) numaralı Birlik Palas'ın altındaydı. İçeriye siyah demirli, camlı bir kapıdan girerdiniz. Buzlu camlı ahşap bir kapıyı da geçtikten sonra girdiğiniz yer pembe boyalı bir bekleme salonuydu. Sıra sıra sabit oturma yerleri olan bir salondur burası. Bir dönem karşı duvarın dibinde akvaryum da vardı. Üç merdivenle, solda bir başka bekleme odasına çıkardınız. Odada koltuklar ve tıbbi malzemenin bulunduğu camlı dolaplar vardı. Salonun sol tarafında, pencereleri ana caddeye bakan oda Rasih amcanındı. Salonun sağından bir kapıyla arka bölüme geçilirdi. Burası sağ tarafında iki minik oda bulunan ve küçük bir meydanlığa çıkan koridordu. Geleni karşılayacak şekilde yerleştirilmiş bir masa vardı burada. Arka bahçeye bakan odada Yıldız Hanım muayenelerini yapardı. Onun yanındaki oda dahiliye doktorunun muayenehanesiydi. Hemen karşısında diş doktorunun odası vardı. Orada çalışan diş hekimlerinden biri, bugün hâlâ Kurtuluş'da, kendi muayenehanesinde hizmet veren Ayda Gutsuz'du. Koridoru takip ettiğinizde, sağda ve solda, yine muayene için kullanılan iki oda daha vardı. Koridor sonra sağa döner,

dipte bir odaya daha çıkardı. Ben bademcik ameliyatımı bu dipteki odada olmuştum.

O dönem için oldukça gelişmiş bir dispanserdi orası. Temiz, aydınlık ve ferahtı. Doktorları daima iyi, hastalarla ilgili insanlardı. Başımıza bir şey gelse, sağlığımız için yeğâne güvencemiz Yıldız Hanım'ın dispanseriydi. Evleri de aynı apartmandaydı. Gece çok darda kaldığınızda kapısına dayanabilirdiniz. Dispanserde çalışan gözlüklü, orta yaşlı, iyi kalpli hastabakıcının adı Mürvet'ti. Mürvet Hanım herkesle büyük bir sevecenlikle ilgilenirdi. Onu çok severdim. İğneden ya da muayeneden korktuğumda, o beni mutlaka teskin ederdi.

Çocukken ne zaman hastalansak bizi Yıldız Hanım tedavi etmiştir. Her şeyimizi bilir, büyüme sürecimizi yakından takip ederdi. Yıldız Hanım da, Rasih Bey de yaşam biçimimizi, geçim seviyemizi bildikleri için bize insanca davranırlardı. Hastalarını para kazandıracak birer meta olarak değil, insan olarak görürlerdi.

Kız kardeşim Pınar'ın adını Yıldız Hanım vermiştir. Pınar doğduğunda Yıldız Hanım babama "Bizim kızın adını koyalım senin bebeğe" deyince babam da kırmamış. Böylece kardeşimin adı Pınar konmuş.

Kurtuluş Dispanseri, Anadolu'nun çeşitli yerlerinden gelmiş, İstanbul denen bu yeni ve gizemli dünyada el yordamıyla ayakta durmaya çalışan Türk, Kürt ya da Süryani ailelerin, okuma yazma bilmeyen bütün kadınların güvenle gelebildiği, çocuğunu gösterebildiği ve her defasında muhakkak yeni şeyler öğrendiği bir yerdi.

Artık ne Kurtuluş'ta ne de İstanbul'da böyle bir yer bulmak mümkün. İnsanın dara düşmesi, can telaşında olması, yüreği ağzında çocuğunun yaşamından endişe duy-

ması gibi insani duyguların gözetilmediği, sağlığın sadece bir meta olduğu ve kimi zaman, aslında ihtiyaç duyulmayan tahlil, tetkik gibi şeylerin işletme kârı diye adlandırıldığı bir ortamdayız şimdi, ne yazık ki.

Kurtuluş'un İğnecileri

İğneci Mustafa, Kurtuluş'un iki ünlü iğnecisinden biriydi. Aslen Sivas Zaralı olan Mustafa Karabulut, babası ölünce annesiyle Kangal'a gelmiş ve orada evlenmiş. Alevi Kürt kökenli, zayıf, şehla gözlü Mustafa amca, elinde kabarık siyah bir çantayla dolaşır, mutlaka kravat takar, tertemiz giyinirdi. İğneciliği askerde öğrenmişti. Her gün öğleden sonra saat üç gibi caddenin karşı kaldırımından Pangaltı'ya doğru hızlı hızlı yürürken görebilirdiniz onu. O saatte müşterilerine giderdi. Saat beşe gelirken de, işini bitirmiş olur, bu defa bizim kaldırımdan, yine aynı hızlı adımlarla son durağa doğru inerdi. Herkesi tanır, herkese selam verir, herkesin selamını alır, herkesle yârenlik ederdi iğneci Mustafa. Çantasında iğne kutusu, içinde değişik kalınlıkta iğne uçları, iğne tüpleri, bu tüpleri kesecek minik testereler, dereceli şırınga, muayene kulaklığı, tansiyon aleti bulunurdu. Testereyle bir çırpıda tüpü kesişini hep ilgiyle izlerdik. Önce iğne kutusunu, içine su koyarak ocakta kaynatır. Böylece sterilize ettiği iğne uçlarından birini alır, kestığı cam tüpteki sıvıyı şırıngaya çeker, sonra da kolonyalı ıslak pamukla yumuşattığı yere iğneyi yapardı.

Eli çok hafifti. Hep gülec ve sevecendi. Çünkü bütün anneler çocuklarını iğneciyle korkuturdu. Mustafa amca da bunu bildiğinden bizim iğneci korkumuz üzerine espriler yapar, şakadan korkuturdu. Rumca, Ermenice ve Yu-

deo İspanyolca kelimelere Kurtuluş'taki herkesten biraz daha fazla aşınaydı. Türkçe'yi düzgün konuşurdu. Bizimkilerle ya da diğer Kürt ailelerle de Kürtçe konuşurdu. Giyim kuşamı böyle olan ve Türkçe'yi şivesiz konuşan bu adamın Kürtçe konuşmasını her zaman şaşırarak ve ilgiyle izlemişimdir o yıllarda.

Karısı Elif Hanım ufak tefek, temiz yüzlü, sessiz bir kadındı. Oğlunun adı Mahmut, kızıninki Kudret'ti. Kudret annesine benzerdi. Şimdi İngiltere'de yaşayan Mahmut da, Kudret de evli ve çocuklu, iki yetişkin insan. Mustafa amca ise parkinson hastası artık. Hastalık ortaya çıktıktan sonra elleri titrediği için iğneciliği bıraktı. Karısıyla birlikte Ermeydanı Kırkâhyası sokağındaki o eski evlerinde otururlar. Evleri Kurtuluş'un tipik Ermeni evlerinden biridir.

Kurtuluş'ta Rum evleri ile Ermeni evleri tarz olarak birbirinden ayrıydı. Rum evlerinin tavanları daha yüksek, pencereleri daha dar ve uzun, Ermeni evleri daha basık ve pencereleri de daha geniş ve alçaktı.

Şimdi iğneci Mustafa'nın bu hasta haline bakınca insan ister istemez eskiyi hatırlıyor. İnsan, hayatı boyunca nasıl da hiç hasta olmayacakmış, elden ayaktan düşmeyecekmiş gibi yaşıyor ve böyle şeyleri nasıl da kendine konduruyor. Mustafa amca da, her zaman hızlı hızlı yürüyerek müşterilerine gittiği Kurtuluş caddesinde geçen gençlik yıllarında, gün gelip parkinson hastası olacağını hiç aklından geçirir miydi acaba?

Kurtuluş'un diğer iğnecisi ise, Yıldız Hanımların dispensarının hemen yanındaki, Dr. Ertan Altan'a ait Altan Eczanesi'nde çalışan, sağlık eğitimi almış Muharrem Öztürk'tü. İğneci Muharrem amca yaşlı, ak saçlı, al yanaklı, gözlüklü, tonton bir adamdı.

Güleç yüzü kalbinin aydınlığını yansıtırdı daima. Kurtuluş'ta onu da tanımayan yoktu. Bütün aileler, bütün çocuklar... İğne yapmasına rağmen ondan korkan, onu sevmeyen bir tek çocuk bulamazdınız.

Muharrem amca genellikle eczanenin arka bölümünde iğne yapardı; evlere de gittiği olurdu elbette.

Ertan ağabeyden öğrendiğim kadarıyla İstanbul'a İnegöl'den gelmiş ama aslen Yugoslav göçmeniymiş. Çalışmayı bırakıp Kurtuluş'tan ayrıldıktan sonra Fatih'te yaşamaya başlamış, yetmişli yaşlarını sürerken de orada ölmüş. Kurtuluş'ta onu tanıyanların söylediğine göre pek acı çekmeden hayata gözlerini yummuş. Hepimiz onu hep hayırla yad ederiz.

Arkadaşlarım

İnsan dünyaya gelir gelmez etrafını algılamaya başlar fakat bunları ilerki yıllarda hatırlayamaz. Farkında olmalar, ayırt edebilmeler, bilincine varmalar birkaç yıl sonradır.

Benim köy yaşamım, Kürtçe konuşmalarımın hiçbiri aklıma gelmiyor, sadece belli belirsiz bir yolculuk anımsarım o döneme dair. Nereden nereye yapıldığını bile hatırlamadığım bir at yolculuğu. Hasan dayım beni önüne almış, atın sırtına serilmiş geniş bir çulun üzerindeyim. Beyaz başörtülü annem arkadaki atı sürüyor, kucagında kardeşim Hasan. Bir yandan at sürmek bir yandan henüz süttten kesilmemiş bir bebekle ilgilenmek saçını başını dağıtmış. Sadece başörtüsü, sarkıkları ve hızması zihnimde, o kadar.

İstanbul'a gelişimize, Kurtuluş'taki ilk dönemlerimize dair de çok fazla bir şey kalmadı hafızamda. Sadece, yan apartmanın altındaki bakkalda, komşu esnaf etrafımı sarmış, babam da var, bana bir şeyler sorup duruyor. Cevaplarımın hepsinin hoşuna gittiğini ve tek ilgi odağının ben olduğumu da hayal meyal hatırlıyorum. Türkçe sorulara, babamın tercümanlığında Kürtçe karşılıklar verdiğim dönemdi o.

İlk arkadaşım Varujan'dır. Varujan, benden biraz uzun, kızıl saçlı, mavi gözlü, çevik bir çocuktur. Ermenilerde mavi gözlü pek yoktu, ama Varujan bir istisnaydı.

Hatırladığım ikinci isim de Nahabet'tir. Nahabet (Özşimşek), Varujan'dan da, benden de uzun, kumral, tek ayağı aksayan bir çocuktur. Ona kısaca "Nabet" derdik. Arka-

daki Kuyularbaşı sokağında, Varujanların evinin önünde oynardık üçümüz. Mehmet dedem bizde kaldığı zamanlar benimle birlikte gelip bir kenara oturur, bastonuna dayanır, bizi gözetirdi. Üç çocuk kendimizce toprağı kazar, çukurlar açar, tahta parçalarıyla oynardık. O dönem sokaklar topraktı.

Varujanların evi bizim apartmanın tam arkasına düşerdi. Bu ev iki katlıydı. Alt kat, biz çocukların deyimiyle garaj, aslında oto tamircisiydi. Varujanlar işte bu dükkânın üstünde otururlardı. Annesi kuafördü. Şen şakrak, yüksek sesle konuşan, gayet esprili bir kadındı Varsenik Berberyan. Annemle samimilerdi. Babası Haçik kumral, açık renk gözlü, iri bir adamdı. Çok içki içerdi ve genellikle karısıyla kavga ederdi. Mahalleliyle pek diyalog kurmazdı; bağırıp çağırması çok olduğu için pek yanaşmazdık ona.

Aradaki sokağı saymazsak Nahabetlerin evi ile Varujanlarınkinin arasında tek bir ev vardı. Nahabetlerin evi, Kuyularbaşı sokağının Azak sokağıyla kesiştiği köşede, üç katlı, cumbalı, yeşil boyalı binaydı. Sonradan o evi de yıkıp yerine apartman diktiler.

Muhallebici Hasan amcanın küçük lokantası işte bu evin altındaydı ve dükkâna Azak sokağı tarafından iki basamak inilerek girilirdi. Üst katların tamamında Ermeni aileler otururdu. Çok çocuklu ailelerdi ve evin her katı tam anlamıyla curcunaydı.

Evin girişinde geniş bir sahanlık vardı. Hasan amcanın güğümleri genellikle orada dururdu. Solda ve sağda odunluk olarak kullanılan birer oda vardı. Katlara ise ana kapının karşısındaki, “L” şeklindeki ahşap merdivenlerden çıkılırdı. Merdivenler üst katlara çıktıkça sahanlığın üzerini kapatmadığı için ev çok ferahtı.

En üst kattaki kalabalık ailenin (Şimşek Ailesi) Silva adlı esmer güzeli bir kızı vardı. Nahabetler orta katta, dükânın üstünde otururdu. Aslında bu bina bir aile apartmanıydı. Nahabetler, dedesi ve iki amcasının ailesi. Nahabet'in annesi, Arşaluys teyze, saçlarına kırlar düşmüş gözlüklü bir kadındı. Babasını hemen hemen hiç hatırlamıyorum. Kız kardeşi İrma annesiyle ve Nahabet'le çok sık kavga eder, hiçbir şeyi beğenmezdi. Bu sızlanmalarının sonunda annesi ya da Nahabet onu kovalardı genellikle. Hele annesine çok çektirirdi. Sürekli sızlanan, ağlayıp ayak direyen tavırlarından dolayı biz ona "Deli İrma" derdik.

Bir süre sonra biraz ilerde üç katlı bir eve taşındılar. Bozkurt caddesinin Sopalı Hüsnu sokağıyla kesiştiği köşede, eski tip bir evdi burası. Önünde de bir ağaç vardı. Orası da bizim mahallenin içinde olduğu için yine beraberdik Nahabetlerle. Ve senelerce bu böyle sürdü.

Nahabetlerin yerine Sivaslı pazarcı bir aile taşındı. Sadık ve Hasan adlı iki oğulları vardı. Sadık'la sınıf arkadaşı olduk, ayrıca iki kardeşiyle mahallede de birlikte zaman geçiriyor, çeşitli oyunlar oynuyorduk. Sadıklar Alevi bir aileydi. Özellikle anneleri çocuklara karşı çok iyiydi. Mahzun bir yüz ifadesi olan zayıf bir kadındı.

Kuyularbaşı sokağına girdiğinizde Nahabetlerin evinin yanındaki küçük, üç katlı yığma tuğla evin bütün katlarında da Silvaların akrabası Ermeni aileler otururdu. Bu ev de hep kalabalık ve canlı bir yerdi. Silva, Jaklin, Verjin bu iki evin güzel kızlarıydı.

İlk mahalle arkadaşlarımdan biri de Niko'ydu. Niko Milonas... O da Kuyularbaşı sokağının sakinlerindendi. Evleri, Azak sokağıyla kesişen apartmandaydı. Kuyularbaşı'nda, Nahabetlerin tam çapraz köşesindeki iki katlı ahşap

yapıda ise Niko'nun anneanesi ve dedesi yaşıyordu. Evin giriş katı, abajurlar, sehpa, ahşap ve cam ağırlıklı dolaplarla itina ile döşenmiş geniş bir salondur. Çok aydınlık bir evdir. Çünkü iki tarafında da yüksek pencereler vardır. Bir tarafı Kuyularbaşı sokağına, diğer tarafı Açıkyol sokağına bakıyordu.

Nahabet ve sokaktaki diğer Ermeni çocukları babaanne ya da anneannelerine *yaya* derdi. O kadınlardan biri torununu çağırmasını istediğinde, koşup "Yayan çağırıyor," derdik. Aynı şekilde, annesi çağırıldığında bazen "Annen çağırıyor," kimi zaman da "Maman çağırıyor," derdik. Şimdi Kurtuluş'un sokaklarında pek duyulmasa da, bu kelimeleri kullanmak hepimiz için normaldir.

Niko anneanesiyle zaman zaman oyun yüzünden tartıştı. Kadın yemek yedirmek için ya da saat artık geç olduğu için torununu "Niko! *Ela*!" diye çağırınca bazen Türkçe, bazen Rumca çekişirlerdi. Niko, oyunu bırakmaz ya da biraz daha vakit isterdi, kadın da bir gerekçeyle onu reddederdi. Niko'nun anneanesini mahallenin çocukları pek sevmezdi. Bize sık sık kızardı. Evinin önünde oynamamızı istemezdi. Hele top oynamamızı hiç istemezdi. Orada oynamayalım diye kapı önlerine su dökerdi. O zaman Niko da dahil olmak üzere hepimiz kızardık. Ve mecburen oyunumuza biraz ötede devam ederdik. Diğer köşede de Hasan amca başlardı bu sefer bağırpıp çağırmaya. Bazen çıkıp paytak paytak kovalardı da bizi. Bir uçta Niko'nun yayası, diğer uçta Hasan amca, oradan oraya sürüklenip dururduk.

Niko beyaz tenli, temiz yüzlü, güzel bir çocuktur. Dinamik ve akıllıdır. Çok iyi top oynardı. Herkes onu ken-

* *Ela*: (Rumca) Gel.

di takımına almak isterdi. Daha sonra ailesiyle Atina'ya gittiğinde orada da futbol oynadığını duyduk. Niko'dan birkaç yıl sonra anneannesi ve dedesi de gidince o ev yıllarca boş kaldı. Biz artık birer genç olduğumuz sıralarda da benzerleriyle aynı kaderi paylaştı. Yıkıp, yerine ruhsuz bir apartman yaptılar. Yanındaki iki eski ev de aynı akıbeti yaşadı, onların karşısındaki Nahabetlerin evi de... Hepsinin yerine yüksek apartmanlar yerleştirilince sokak tamamen karardı, güneşi kesildi. Şimdi pek oyun oynayan çocuk da yok orada. Arabalar park ediyor sadece. Sokağın canlılığı bizim çocukluğumuzda kaldı. Orada hâlâ ayakta kalan tek bir ev vardır; duvarlarında bizden kalan izlerle... Gördükçe geçmişe dönerim. Oraya oyun olsun diye çizdiğimiz şeylerin izlerinin gün gelip beni böyle hüznlendireceği aklıma hiç gelmezdi.

Kuyularbaşı sokağının Rumca, Ermenice, Türkçe bağırış çağırışlar arasındaki aydınlık ve cıvılcı ortamında, hüznün ve keder henüz tanıdığımız duygular değildi.

Bozkurt caddesi ile Açıkyol sokağının kesiştiği köşede ki iki katlı kâgir yığma evde oturan Ermeni ailenin torunu Civan da, Niko ve Varujan gibi iyi top oynardı. Zaten temiz ve güzel olan evin pencerelerine Civan'ın yayası bir süre sonra panjur yaptırdı ev daha da güzelleşti. Topumuz panjurlara her çarptığında yaşlı kadın çıkar, bağırır çağırır, evin önünde oynamayalım diye su dökerdi. 228 kapı numaralı o ev Bozkurt caddesinin en son eviydi. Tabii ki o evin yerine de apartman kondu sonradan.

Civan, kısa boylu, mavi gözlü, çilli, kızıl bir çocuktur. Onu pek sevmez, hatta üç kardeş onunla zaman zaman kavgaya da ederdik ama yine de arkadaştık. Birlikte oynardık.

Nahabet, ayağı aksamasına rağmen maçlarımızın değişmezlerindendi. Genellikle geride durur, fazla koşmaz, ama takımın önemli adamı olurdu daima. Topta iyilerdendi kısacası.

Yine Kuyularbaşı'nda Bülent (Erdem veya Erden soyadlı) adında, bizden birkaç yaş büyük, gözlüklü bir arkadaşımız vardı. Nikoların karşı çaprazındaki tuğla evde otururlardı. Bülentlerin evinin alt ve üst katlarına ayrı ayrı merdivenlerle girilirdi. Onlar alt katta otururdu. Evleri, Niko'nun yayasının evine göre daha içerden yapılmış olduğu için kaldırım orada daha genişti. Dört beş basamakla çıkılırdı kapılarına. Üst katın girişi ise zikzaklı taş merdivenlerdendi. Bizim sekiz numaradaki Sadullah amcanın oğlu ve torunları orada otururdu. Kalabalık ve canlı bir aileydi onlar da. Bir merdiveni dışardan dolanan bu iki katlı evin yerinde de sevimsiz bir apartman var artık.

Bu evin Bozkurt caddesi tarafında boş bir arsa vardı. Civardaki kapıcılar kalorifer küllerini oraya döktüğü için küllerden bir tepe oluşmuştu. Kar yağdığında orada kayardık. Sonra bu arsaya da apartman yapıldı.

Bülent'in annesi ve babası çok iyi insanlardı. İyi eğitim almışlardı. Bülent tek çocuklarıydı ve sevgiyle büyütülüyordu. Bülent de iyi top oynardı. Bir sürü Teksas Tommiks'i vardı. Onları zaman zaman bir küçük sandığın içinde sardı. Bazen niyet de çektirir ve çok para kazanırdı. Kapının önüne, merdiven sahanlığına ve pencerelere dizerdi kitaplarını. Kazandığı paralarla gidip yeni kitaplar alırdı. O dönemin resimli romanlarının en meşhurları Teksas, Tommiks, Kaptan Swing, Tom Braks ve Teks'ti. Bir de boyutları farklı olan Tarkan ve Karaoğlan vardı. Hepsinin genel adı Teksas Tommiks'ti bizim literatürümüzde.

Bülent'in en samimi arkadaşı Bekir'le de arkadaştık. Despina'nın karşı köşesindeki 22 numaralı apartmanın kapıcısıydılar. Erzincanlı, Türk Sünni bir aileydi. Bekir kara, iri, kıvrıkcık saçlı bir çocuktur. İyi top oynar, Teksas Tommiks işleriyle de çok uğraşırdı.

Girişi Açıkyol sokağından olan 6 numaradaki Yasemin Apartmanı'nın alt katında oturan Ermeni ailenin çocuğu Melkon ise daha çok kardeşim Mehmet Alilerle oynardı. Çok esmer bir çocuktur ve biraz şımarıktı. İyi, mazlum bir adam olan babası taksi şoförüydü. *Avrupa taksisi* vardı. Sonra onu değiştirip Anadol marka bir taksi aldı. Bununla Kurtuluş-Pangaltı dolmuş durağında epeyce çalıştı. Bir süre sonra bağımsız taksicilik yapmaya başladı. Uzun yıllar böyle devam etti, şimdilerde ne yapıyor bilmiyorum.

Kuyularbaşı'nda o dönemden kalan tek apartman Yasemin Apartmanı'dır. Yan duvarlarındaki izler –dediğim gibi– bizlerden kalmadır. Melkonların üstünde Rum bir aile otururdu. Sarışın, havalı ve güleç yüzlü bir kadındı evin hanımı. Hık demiş burnundan düşmüş güzel bir kıızı vardı. Oyunlarımıza, çıkardığımız gürültülere pek kızmazdı. Topumuz camlarını kırmasın diye pencerelerinin kepenklerini kapatırlardı en fazla. O aile de artık yok tabii ki.

Yasemin Apartmanı'nın kapıcısı Erzincanlı Kürt Alevi, Güven ailesiydi. Büyük oğulları Doğan, bizden bir iki yaş büyük, derslerinde çalışkan biriydi. Adalet Hanım'ın öğrencisiydi. Bizle mahallede pek haşır neşir olmazdı. Asıl arkadaşımız, kardeşi Gürsel'di. Alnı biraz geniş olduğundan ona "Kocakafa" ya da "Taşkafa" derdik. Bir ara, zamanın Libya Dışişleri Bakanı Abdülselem Callud Türkiye'yi ziyarete gelmişti. Biz de adamı televizyondan görüp, esmerliğini ve biraz da tipini Gürsel'e benzetince ona "Callud"

demeye başladık. Böylece Gürsel'in adı hem "Kocakafa" hem de "Callud" kaldı. Hâlâ arkadaşlarla ondan bahsederken asıl adı yerine bunları kullanırız.

Benzeri bir durum kardeşim Hasan için de geçerlidir. Bir ara mahallede ona "Tonton" denmeye başlandı. Ve öyle devam etti. Şimdi bizim mahalleden arkadaşlar karşılaşıp ayaküstü sohbet ettiklerinde Hasan'ı "Tonton" diye sorarlar, Levent'i "Leyla" diye sordukları gibi.

Yasemin Apartmanı'nın, Açıkyol sokağı tarafından, yanında üç katlı yığma evde Erzincanlı Alevi bir aile otururdu. Oğulları Coşkun hem mahalle hem okul arkadaşımızdı. Coşkunların yanındaki Işık Apartmanı'nın bir tarafı Kurtuluş caddesinde bir tarafı Açıkyol sokağındadır. Altında dükkânlar ve pasaj olan büyük, güzel bir apartmandı.

O pasajın girişindeki ilk dükkân yıllar yılı berber Foti'nindi. Berber Foti işini kalfası Yalçın'a devrettikten sonra öldü. Yalçın Dalgıç o dükkânı 34 yıldır işletmeye devam ediyor.

Meşhur kabadayı Kürt İdris'in (İdris Özbir) Rum hanımı da bu apartmanda otururdu. Çocukları Murat, Rüstem, Ali ve Doğan mahalle arkadaşlarımızdı. Amcalarının evi ise Savaş sokağındaydı. Cihat ve Cavit adlı amca çocukları da oynamak için zaman zaman bizim mahalleye gelirdi.

Murat büyüyüp de babasının yanında çalışmaya başladıktan bir müddet sonra genç yaşta trafik kazasında öldü. Mahalle arkadaşımız Naki Demir'le beraber, bir gece Maslak'ta, uyarı levhası koyma zahmetinde bile bulunulmadan yol kenarına park edilmiş bir iş makinesine otomobilleriyle çarparak öldüler. Babası Şişli Etfal'de örtüyü kaldırıp oğlunun cesedine baktığı anda iç paralayıcı bir feryat kopardı, sonra sustu. Bir daha da ağladığını gören olmadı.

İlk mahalle arkadaşlarımızdan biri de İlker'di. Erzinanlı Sünni bir ailenin çocuğuydu. Sur ailesi, Bozkurt caddesi 233 (217) numaralı apartmanın kapıcısıydı. Evleri Nahabetlerin evinin çaprazında kalırdı. İlker'in, İlnur ve İbrahim adlı iki kardeşi daha vardı. Annesi daima beyaz başörtüsünün kenarıyla ağzını kapatırdı. Anne de baba da çok iyi insanlardı. Mahalle maçlarımızı çoğunlukla İlkerlerin kapısının önünde yapardık. Bu binada iki dükkân vardı. Biri kunduracı Kemal. Kır saçları dökülmüş Ayhan Işık modeli bıyıkları olan soğuk bir adamdı. Diğer dükkân lokantaydı. "Karadeniz Lokantası". Hüseyin Güler ve Vedat isimli iki ortak çalıştırdı. Oraya Azak sokağı tarafından girilirdi. Kapıları Hasan amcanın lokantasının çaprazındaydı. Hasan amcaya gelen eskici ve hurdacıların bir kısmı da burada yemek yedi.

İlkerlerin karşısındaki iki katlı köşe evin alt katında gayrimüslim yaşlı bir çift, üst katında ise Deli Kâsımlar otururdu. Kâsım aslında deli falan değildi. Ama çok mız-mızlanan, kolay ağlayan ve biraz peltek bir çocuk olduğu için biz ona "Deli" derdik. Kumral, beyaz tenli, anne ve babası gibi mavi gözlü, iriyarı bir çocuktü. Yahudiydiler. Baba şoförlük benzeri işler yapardı. Akşamları epey içerdi. Kurtuluş'un Rum, Ermeni, Yahudi, Türk, Kürt akşamcılarıyla hep bir aradaydı.

Aradan yirmi iki, yirmi üç yıl geçtikten sonra, bir sabah Büyükdere'de bir servis minibüsünün direksiyonunda gördüm onu. Birden göz göze geldik. Ben hemen tanıdım, o da "Bir yerden tanıyorum," der gibi baktı. Onun beni tanımaması doğaldı, çünkü en son birbirimizi gördüğümüzde ben daha çocuktum. Artık yaşlıca bir adam olmuştu ama onu gördüğüme öyle mutlu oldum ki... Birden eskiye

gittim, hatıralarım tazelendi. Onların hâlâ İstanbul'da olmalarına ve hayata tutunmalarına çok sevindim. Üstelik o adamı pek sevmezdim. Doğruyu söylemek gerekirse, onu görmekten mutlu olacağım hiç aklıma gelmezdi.

Kâsımların yan tarafındaki 220 (212) kapı numaralı bina Atlantik Apartmanı'ydı. Oranın kapıcısı Sivaslı, Sünni bir aileydi. Baba kel, orta boylu ve bağıra çağıra konuşan bir adamdı ve ikinci evliliğini sürdürüyordu.

Ailenin oğlu Abdurrahman Kahveci ya da Kayfeci has arkadaşlarımızdandı. Abdurrahman'a kısaca "Abdül" derdik. O ve ablası babasının ilk evliliğindendi. Ablası bizden büyüktü ve bir süre sonra evlendi. Abdül üvey kardeşleriyle de iyi geçinirdi.

Kaldıkları yer iki ayrı bölümdü. Merdivenle inilen alt bölüm kalorifer dairesiydi. Kaloriferin önündeki bölümü oda olarak kullanırlardı. Basık bir yerdi. Caddeye, yani apartmanın ön tarafına bakan küçücük bir penceresi vardı sadece. İkinci bölüme merdivenleri inmeden karşınıza gelen alçak kapıdan geçilirdi. Kapı apartmanın aydınlığına açılırdı. Sonra diğer bir kapıyla tualete ve odaya çıkardınız, oradan da arka bahçeye. Kısacası, bütün kapıcı mekânları gibi orası da sağlıklı değildi.

Abdüller, çok sonraları Topağacı'nda başka bir kapıcılığa, bizi hüznümüzle baş başa bırakarak, taşındılar. Oradan geçtiğimde, onlara yaptığımız ziyaret, Topağacı'ndaki oyunlarımız hâlâ aklıma gelir.

Abdüllerin, Kurtuluş'ta baktıkları apartmanın 5 numarasında oturan bir ailenin çocukları Güneş ve Gün Ufuk da iyi arkadaşlarımızdı. Bir de küçük kız kardeşleri vardı. Babaları eski gazeteciydi ve Türk filmlerinde yardımcı rol-

lerde oynardı. Daima şık ve bakımlıydı. Anneleri melek kadar yumuşak huylu, güzel bir kadındı. Çok medeni bir aileydiler; bu durum çocuklarının haline tavrına da yansıyordu. Sonraları ana caddede 217 (165) numaralı Günaydın Apartmanı'na taşındılar. Anneanneleri de orada oturuyordu. Garip bir kadındı. Sarıya boyalı kısacık saçları vardı. Dar pantolonlar, yüksek topuk çizmeler giyer, genç kız gibi dolaşırdı. Tek kapılı, kahverengi, çok güzel bir spor arabası vardı. Kimse ona torun sahibi diyemezdi. Evi çok pahalı döşenmiş, hiçbir lüksten kaçınılmamıştı.

Yetmişli yılların ortalarında İstanbul'da siyasi ortam gerilince İsviçre'ye yerleştiler. Çocuklar yazdan yaza Kurtuluş'a geldi. Bir müddet ancak yazları görüşebildik. 1980 askeri darbesinden bir yıl sonra ailecek İstanbul'a döndüler. Şimdi neredeler ve ne yapıyorlar bilmiyorum. Birkaç yıl önce babalarını bir iki televizyon dizisinde görmüştüm.

Abdüller, ana caddede, Hatay halamların yanındaki 238 (200) numaralı Yor Apartmanı'na da bakıyorlardı. Binanın altında Sönmezer Mobilya adlı bir mağaza vardı. Kurtuluş'ta ilk televizyon satmaya başlayan yer orasıydı. Yor Apartmanı'nın bir numarasında dönemin DİSK Genel Başkan vekili Rıza Güven oturuyordu. Salonlarının avizesi caddeden geçen herkesin dikkatini çekecek kadar muhteşemdi. Üç güzel kızı vardı. Büyük kızın adı Serpil, ortanca kızı Sevil, küçük kızı Sibel'di. Sibel uzun sarı saçları olan, boylu, zarif, çok güzel bir kızdı. Mahallede birçok çocuk ona bayılıyordu. Sevil daha kısa, babası gibi esmer ama acar bir kızdı. Büyük kız Serpil de esmerdi ve o da zarif, havalı ve güzeldi.

Yor Apartmanı'nın tam arkasındaki Kuyularbaşı sokağında onlarla zaman zaman voleybol, yakartop, istop, sak-

lambaç, kurtarmaç oynardık. Bazen de onları görmek için çöp almaya Abdül'le birlikte gider, o çöpleri toplarken biz asansörün kapısını tutardık.

Kuyularbaşı'nın Sopalı Hüsni'yle birleştiği köşede bir sütçü dükkânı vardı. Dükkânın önüne koyduğu şişe süt kasalarının –o dönem SEK şişe sütünün kasaları beyaz metalden ve kare kareydi– üstüne Serpil, Sevil, Sibellerle oturur, oynayacağımız oyunun hazırlığını yapardık. Sütçünün karşı köşesinde bir marangoz, onun yanında Bozkurt caddesine bakan bir bakkal vardı. Ahmet bakkal epey gençti. Hızlı yaşayan bir adamdı. Aleviydi. Muharrem ayında sakal tıraşı olmazdı. Sütçünün çapraz köşesinde de önceden marangoz vardı, sonra ekmek fırını oldu. Fırının Kuyularbaşı tarafından bitişiğinde Başaran Mobilya vardı. Sahibi marangoz Mehmet Başaran giyimine özen gösteren, nezih bir adamdı ve babamla da iyi anlaşırdı.

Sibellerle oynadığımız bölge hep bu civardı. Bir süre sonra Sibeller Baysungur sokağına taşındı. O muhteşem avize bu defa oraya gitti. Birkaç yıl sonra, ablaları Serpil'in okuduğu Gazetecilik Yüksek Okulu'na ben de girdim. Serpil, benden iki üst sınıfta okuyordu ve okulun en güzel kızlarından biriydi. Daha sonra nereye gittiklerini ve şimdi ne yaptıklarını bilmiyorum.

Ünlü kabadayı Dünder Kılıç'ın kızı Uğur da bizim orada otururdu. Az da olsa, bir ara o da mahallede oyunlarımıza katıldı. Onu da beğeniyorduk, güzel bir kızdı. Ana caddede, Selamet Apartmanı 229 (173) numaranın beşinci katındaydılar. Uğur, yıllar sonra Uludağ'da cinayete kurban gitti ve bütün Türkiye günlerce bu olayı konuştu.

Selamet Apartmanı'ndan son durak yönüne doğru ilerlediğinizde, 241 (181) numarada, iki katlı kâgir bir Rum evinde Taso adlı Rum arkadaşımız vardı. Taso, (Anastasios Sarioğlu) ailenin diğer fertleri gibi şişman ve boylu bosluydu. Her akşam Ali'nin Gazinosu'nda komşu veya akrabalarıyla okey, iskambil oynarlardı. Onunla güzel yıllar geçirdik. Sibellere, halamların apartmanının dört numarasında oturan Sunal adlı kıza birlikte takıldık. Bir gün Tasolar Selanik'e gittiler... Gidişlerine çok üzülmüştüm. Bir iki defa haber aldık, sonrasında Taso da kayboldu. Hâlâ Selanik'te midir, İstanbul'a gelip gidiyor mudur, Kurtuluş'un o sokakları, mahalle arkadaşları aklına geliyor mudur bilemiyorum.

O ev de uzun süre boş, cansız kaldı. Sonra yıktılar ve yerine bir apartman yaptılar. Artık ne Tasoları hatırlayan var ne de evlerini...

Mahallemizin en haşarı çocuklarından biri de Serdar'dı (Serdar Dölen). Dayısı Sebahattin "Çift dikiş" gittiği için ortaokulda ona yetişmiştim. Aynı sınıfta okuyorduk. İyi çocuktu ama sınıfın en haylazlarından biriydi. Oturdıkları Tülin Apartmanı cadde üzerinde köşedeydi. Kapısı, Sopalı Hüsnü sokağındaydı. Bir akşamüstü, Serdarların kapısının önünde, babamın bir yerlerden getirdiği sarı tekerlekli büyük plastik kamyonu biniyorduk. Bir kişi üstüne biniyor, bir kişi de iple onu çekiyordu. Serdar'la kamyonu kim önce binecek diye tartışıp, kavga ettik. Babaannesi de bunu gördü. Gelip bağırmaya başladı. "Kürtler, geldiniz buraları bozdunuz!" diye çıkıştı bize. Ondan sonra o kadını hiç sevmedim. Biraz daha büyüyüp de Sebahattin'le aynı sınıfta okumaya başladığımızda, ders yapmak ya da Serdar'la oyun oynamak için bazen onların evine gitmeye

başladık. Babaanneleri bize oldukça iyi davranıyordu ve o lafın üzerinden yıllar geçmişti. Kadıncağız unutmuştu bile ama benim bilinçaltımda o cümle daima var oldu.

Türkiye'nin ünlü saz sanatçılarından Barbaros ve Ali Erköse kardeşler de eskiden beri Kurtuluş'ta, Savaş sokağında oturur. O ailenin hemen bütün çocukları saz sanatçısı oldu ve halen ünlü isimlere çalışıyorlar.

İlkokuldan sınıf arkadaşım Alaattin Konan da müzisyendi. Müzik becerisiyle daha sonra Hülya Avşar'ın saz heyetinde yer aldı. Savaş sokağı 266 (192) numaradaki üç katlı bir evde otururlardı. Annesi Saadet teyze ufak tefek, dünya tatlısı bir kadındı. Evlerinde ders çalışırdık. Annesi bize yemekler yapar, tatlılar getirir, çikolatalar verir, çay demlerdi. Anlatması güç, sevgi dolu bir ilgiydi bu.

Alaattin evin tek çocuğuydu. Derse ara verdiğimizde onun kurşun askerleriyle oynardık. Güzel oyuncakları vardı. Babası Necati amca saz sanatçısı olduğu ve geceleri çalıştığı için gündüz işe geç giderdi. Briyantimli siyah saçlarını arkaya doğru tarayan bir adamdı. Ayhan Işık modeli bıyıkları, beyaz atkısı, gösterişli yüzükleri vardı. Genellikle siyah ya da beyaz ceket giyer, daima takım elbiseli olurdu. İçkisi, Saadet teyzenin önemli dertlerinden biriydi. Bir süre sonra Necati amca vefat etti. Alaattinler epey bir süre daha Kurtuluş'ta yaşadı. Çoluk çocuğa karışan Alaattin şimdi Maltepe'de annesiyle karşılıklı dairelerde oturuyor ve nadir de olsa görüşüyoruz.

Kurtuluş caddesinin Dolapdere tarafında, postanenin arkasındaki sokakta oturan çocukluk arkadaşlarımız Namık ve Ferdi de babaları gibi keman sanatçısı oldu. Onlar da ünlü saz heyetlerinin önemli elemanlarındandır.

Yine aynı mahalleden Adanalı bir ailenin çocukları, babaları gibi saz sanatçısı oldu. O çocuklardan şu an Serhat'ın adını hatırlayabiliyorum, iyi misket ve top oynardı. Ailenin bütün çocukları, Erköselerin çocukları ve Namık ile Ferdi gibi sanat icra ediyor şimdi.

Postanenin sokağından girip sağa döndüğünüzde köşedeki binanın hemen yanından başlayan çok büyük bir arsa vardı. Yıldız Hanımların dispanserinin olduğu apartmana kadar ana caddedeki bütün binaların arka bahçe duvarları, Değirmen sokağındaki bu arsaya bakardı. Civarın bütün çocukları burada oynardı. O arsada rahattık. Orada bize kızan kadınlar yoktu. Araba çarpar korkusu yoktu. Gökhan, Atilla, Erdem, Arman, Fenerbahçe fanatığı Arto, oto hırsız Sarkis, Tayfun, kardeşi Engin, bizim o taraflı Yüksel, kardeşi Cengiz, abisi Kenan, Yüksel'in sonradan kayınbiraderi olan İsmail, onun teyzesinin oğlu Nazım, yine akrabalarından Engin, ablası "Toto" (asıl adı Nuran Güler), Namık, kardeşi Ferdi, Serhat ve kardeşleri hep bu arsadan arkadaşlarımızdı.

Kurtuluş caddesinin Dolapdere yönünde iki arka sokağı Yiğitbaşı'nda, Gökhanların kapısının önünde satranç, Tayfunların evinde ise monopoli oynardık. Çaprazlarındaki Atillaların üç katlı evlerinden itibaren bütün sokaklarda, Dolapdere'ye kadar çoğunlukla Ermeni aileler otururdu. Buralardaki evler genellikle iki katlı, küçük, mütevazı evlerdi. Küçük Akarca yokuşunda, yolun kenarında daima akan bir çeşme vardı. Şoförler arabalarını orada yıkar, kadınlar birçok işte oranın suyunu kullanırdı.

Küçük Akarca'daki marangoz atölyeleri çoğunlukla Ermeni ustalarındı. Prof. Dr. Türkan Saylan'ın abisi Turgut ile kardeşi Gündüz'ün torna atölyeleri de buradaydı. Hatta

ben de Gündüz abinin okullara deney aletleri üreten atölyesinde iki yaz çıraklık yaptım. Uzun boylu, mavi gözlü, kıvılcı saçlı, iyi bir adamdı Gündüz abi.

Ortaokul çağımızda yaz tatillerinde ben ve kardeşlerim uygun bir yerde çıraklık yapardık. İlk olarak, beş giderken, berber Refik amcanın yanında çıraklık yaptım. Berber çırakları ustadan haftalık ya da aylık almaz, sadece müşterilerin verdiği bahşişe bakarlardı. Alçıdan yapılma tavşandan bir kumbaram vardı. Bu alçı tavşanları ya da benzeri hayvanları o dönem kadınlar evlerinin büfesine süs olarak koyardı. Benim tavşan kumbaram da annemin büfesinde dekordu. Refik berberden kazandığım bahşişleri o kumbarada biriktiriyordum. Gündüz abinin yanında ise bahşiş söz konusu değildi. Haftalık alıyordum.

Kardeşim Hasan, yanımızdaki apartmanın yedi numarasında oturan Alman kökenli Hanri Kefer ve İstanbullu karısı Madam Ester'in Karaköy'deki matbaasında, Mehmet Ali ise Savaş sokağında oturan Tayfun Bey'in Yenisehir'deki egzoz atölyesinde çıraklık yaptım.

Küçük Akarca'da marangoz atölyelerinin arasında bir de demir atölyesi vardı. Sahibi Kurtuluş'un ünlü demir ustası Sivashlı Mıgırdiç'ti. Örsünün başında, o karanlık dükkânda çok demir ustası yetiştirmiştir Mıgır usta. Yapılı, çalışkan ve mütevazı bir adamdı. Atölyesi Gündüz abinin atölyesinin hemen yanındaydı.

Dolapdere caddesine bağlanan Küçük Akarca, o yıllar parke taşlı ve daha sakin bir yokuştı. Şimdi asfalt ve kesinlikle daha kalabalık olan bu cadde daha dar geliyor insana. Eski tadı da yok yokuşun.

Büyük Akarca da çok uzun yıllar küçük parke taşlarıyla döşeliydi. Geçen yıllarda anlaşılmaz bir şekilde asfaltla

kapladılar. Parke taşlarının üzerine asfaltı serince hem yol yükseldi, apartmanlar biraz daha gömüldü hem de asırlık yokuşun kimliği silindi. Birçok insan üzüldü ama kimse derdini anlatacak yer bulamadı. Tatavla zamanından beri semtin önemli simgelerinden olan yokuş birdenbire her şeyini yitirip başkalaştı.

Kurtuluş son duraktan başlayıp dümdüz Dolapdere'ye ulaşan bu geniş yokuşun başında İstanbul dolmuşları vardı. Yani Eminönü dolmuşları. O zamanlar Eminönü'ne herkes İstanbul derdi. O tarafa gidenler "İstanbul'a gidiyorum," derlerdi. Şoförleri "İstanbul... İstanbul..." diye bağırarak Eminönü dolmuşları orada hiç durmaz; gelir, yolcu alır ve devam ederdi.

Köşede belediye otobüslerinin küçük plantonluk binası vardı. Hâlâ duran bu binada otobüs şoförleri dinlenir, görevliler hareket cetvellerini hazırlar, bilet satarlardı. Binanın orta tarafı açıktı. Orada yolcuların oturabileceği banklar vardı (şimdi orası nedense kafeterya oldu.) Yan tarafı boş ve geniş bir bayırdı. Bu bayırın sağ alt köşesinin çaprazındaki apartmanın kapıcısı da annemin yakın köylülerinden biri idi. "Şakolu Ali" ya da Kürtçe deyişle "Aliyi Şakan" derlerdi. Karısı Zöhre teyze, çocukları Gülizar, Fatma, Emine, Aynur, Songül, İbrahim ve Murat'tı. Ali amca da karısı da mazlum, kimseye zararı dokunmayan insanlardandı. Binanın altındaki, köşe dükkân ise Davut Bakkal'dı.

Bu arsa bizden önce, bizim zamanımızda ve sonraları hep oyun alanıydı. Eskiden Tatavla Panayırı'nın toplandığı yerlerden biriymiş orası. Orada uçurtma uçurur, bisiklete biner, top oynar, baloncudan balon alır, sahlepçiden sahlep içerdik. Simitçi, macuncu, muhallebici, şam tatlıcı biz küçük müşterilerine burada satış yapardı.

Çekişme oyunu nedeniyle şam tatlıcılarının arabalarının önü her zaman kalabalık olurdu. En hoşumuza giden oyunlardan biriydi. Okul önlerinde, mahallede, nerede bulsak orada, hele paramız da varsa... Paramız olmadığı zaman sadece diğer çocukların çekişmesini seyreder, eğer çocuklar arkadaşımızsa onların kazandıkları tatlılardan biz de pay kapmaya çalışırdık. Çekişme, elimizin içine sığacak büyüklükte yuvarlak ahşap bir aletle olurdu. Üstü cam kaplı, içinde numaralar bulunan ve bunların önünde küçük yuvaları olan bir aletti. Bir de küçük beyaz bilye vardır içinde. Aleti elimize alır, tatlı arabasının camının üzerinde bir iki daire çizerek döndürür, bilyeyi harekete geçirir, sonra da dururduk, bilye birkaç tur atar ve herhangi bir rakamın önündeki yuvaya girip kalırdı. Kim daha büyük numara getirmişse hem parasını geri alır, hem rakibinin şam tatlısını kazanırdı. Burada satıcının kaybettiği hiçbir şey olmaz, her halükarda tatlısını satmış olurdu.

Sanıyorum artık çekişme oyunu yok, tatlıların kıvamı da eskisi gibi değil kesinlikle.

Şamcının elinde, tatlıları böldüğü, düzenlediği, şerbeti yaydığı bir spatula vardı. Tatlı verirken tepside kalan kırıntıları da bu spatulayla bir kenara biriktirirdi. Parasız olduğumuz ama canımızın da şam çektiği zamanlarda, bu kırıntılara parmaklarımızı daldırır, yerdik. Şamcı kızsız da göz yumar ve bundan para istemezdi.

O arsada 1980'e doğru önce bir garaj kuruldu. Bu garaj sonra benzin pompaları da koydu buraya. Arsa ilk bölünmesini böyle yaşadı. Çocuklar cephelerinin yarısını kaybetmiş oldu. Sonraki yıllarda garajın yanına bir halı saha yapıldı. Ön tarafına kafeterya, büfe gibi şeyler eklendi. Akarca yokuşu tarafında garajın alt yanına oto yıkama-

cısı ve müstemilatı kuruldu. Alt sokağa kadar arsa olarak devam eden alan böylece tamamen yapılaştı. Orası şimdi kadınların pek rahat geçemediği, her türden adamın bulunduğu, pek tekin olmayan tıks tıks bir yer.

Akarca yokuşu gibi Kurtuluş caddesi de bir zamanlar parke taşıydı. Sık sık elektrik kesintisinin yaşandığı yıllarda caddeyi Pangaltı'ya kadar boydan boya kazdılar. Çok büyük borular yerleştirdiler ve bunları daha küçük borularla evlere bağlayıp kapattılar. Yeniden parke döşemeyip asfalt yaptılar. Odur budur Kurtuluş caddesi asfaltdır. Her yeni asfaltlamada cadde biraz daha yükselir, dükkânlar ve apartmanlar biraz daha gömülür.

O yıllarda caddeden şimdiki kadar çok araba geçmezdi. Öyle ki; biz zaman zaman top oynayabiliyorduk ana cadde-
de. Şimdi böyle bir şey düşünülemez bile.

Bir ara Açıkyol sokağında, Civanların evi ile Despina arasındaki bölümü de top sahası gibi kullandık. Fakat Açıkyol'da şimdi garaj olan yerler arsayken hep oradaydık. Misketi de orada oynardık, topu da. Uçurtmayı da orada uçururduk, bisiklete de orada binerdik. İstop, yakartop, ortada sıçan, kurtarmaç, saklambaç, körebe, seksek, Ankara, kuka, gazoz kapağı, tiktak, çivi, üç taş, beş taş, dokuz taş, yılan, tekman, mendil kapmaca, uzun eşek, birdirbir, güvercin takla, bezirgânbaşı, tahta kılıçlar, kalkan ve mızraklarla mahalle savaşları, çelik çomak, kemik gibi oyunlarımız, kızak, sapan, patinaj gibi oyun aletlerimiz vardı.

İsim şehir, adam asmaca, tren gibi oyunları ise evde oynardık. Üç beş çocuk bir araya gelerek, kâğıt kalemle oynanan oyunlardı bunlar. 62'den tavşanlar, kâğıttan kayıklar, tuzluklar, şeytan uçurtmaları yapardık.

Takım oyunlarında takımları adımlaşarak seçerdik.

Voleybol, Bülent'in önerisiyle hentbol gibi oyunları da televizyondan görerek oynardık.

Bir ara son duraktaki Rum okulunun bahçesine dandık. Arka köşesindeki oduncunun duvarından çıkar, dikenli telleri aşar, bahçeye atlardık. Güzel bir bahçesi vardı, görevliler de çok zorlanmadıkça bize dokunmazdı. Kurtuluş ilk ve ortaokulunun bahçesinde de futbol ve basket oynardık ama hademelerle sık sık kovalamaca yaşırdık.

On-on bir yaşlarına geldiğimizde Ali'nin Gazinosu'nda Rum ve Ermeni ihtiyarların dama oyunlarını seyretmeye başladık. Yıl 1972'ydi, Münih Olimpiyat Oyunları vardı. Bahçenin dip tarafındaki aile kısmında yüksekte bir kafesteki televizyondan olimpiyat ya da dünya kupası maçlarını seyrederdik. Benzerlerine şu yaşına kadar hiç rastlamadığım özel dama masaları, her masanın da iki çekmecesi vardı. Rakipler karşı taraftan yedikleri taşları önlerindeki çekmeceye koyardı. İhtiyarların hepsi çok iyi birer dama oyuncusuydu. Onları seyrede seyrede biz de iyi dama oynamayı öğrendik. Ayı bacağı, kurt kapanı gibi dama oyunlarını hep onlardan kaptık.

Damayı en iyi ihtiyar bir Rum oynuyordu. Oradaki bütün yaşlılardan büyüktü. Her hamlede uzun uzun düşünür, çok az konuşurdu. Sigarası mutlaka ağzında olurdu. O hamlesini düşünürken sigara daima kendi kendine yanar, hiç kıpırdamadığı için de külü bir türlü düşmezdi. Damacılar arasında kısa boylu, kırmızı suratlı bir Ermeni vardı. Herkese laf yetiştirir, esprileriyle milleti kahkahalara boğardı. Damacı yaşlılara takıldığımız zamanlar bir an önce saatin üç olmasını beklerdim; gelsinler ve dama oynasınlar, o yaşlı Ermeni'nin esprileri bir an önce başlasın isterdim.

Otobüs, Trolleybüs, Dolmuş

Kurtuluş'ta K-1 ve K-4 hatlarında çalışan trolleybüsler vardı. K-1, Taksim, Tarlabası, Şişhane güzergâhından Eminönü'ne gider, Dolmabahçe, Taksim üzerinden dönerdi. K-4 ise Taksim, Dolmabahçe güzergâhından Eminönü'ne gider, Tarlabası, Taksim yönünden gelirdi.

Bir de Tünel'e giden 70 numaralı hat vardı. Bir zaman sonra bu hatta trolleybüs yerine sadece otobüs çalışmaya başladı. Bu üç hatta aynı zamanda otobüsler de çalışıyordu. Sinemköy, Tepeüstü, Feriköy durakları hâlâ eski yerindedir.

Otobüs veya trolleybüs son durakta bekler, dolmaya başlayınca biletçi ön kapıdan biner, ön ve orta kapıyı kapatır, bilet kesmeye başlardı. Biletçilerin, bezden yapılmış bir askıyla boyunlarına asıp göbek hizalarında tuttukları bir tahta kutuları vardı. Her mesafe için ayrı fiyata sahip bilet koçanları, iç tarafı düz, dış yüzeyleri hafiften bombeli bu dikdörtgen kutularda olurdu. Ellerindeki kalemin tepesinde silgi parçası ya da paket lastiklerinden bir yumak olurdu; onunla bileti koçandan kolaylıkla ayırırlardı. Kullanıla kullanıla iyice parlamış, koyu kahverengi deri para çantaları vardı bir de. Ellerinde bir demir parçasıyla kutuya vurur, "Bilet, bilet!" diye seslenirdi. Biletçi bütün yolcuların biletini kestikten sonra, arka kapının yanındaki, açılır kapanır bir bölmenin içindeki koltuğa otururdu. O andan itibaren otobüse sadece arka kapıdan binilebilirdi ve yolcular biletlerini buradan, koltuğa oturmuş biletçiden alırlardı. Biletçinin yanında arka kapıyı açıp kapatan bir düğme veya kol

vardı. Duraklarda arka kapının idaresi genellikle biletçi tarafından yapılırdı. Şoför arka kapıyla ilgilenmezdi. Yani o zamanlar belediye otobüslerine arka kapıdan binilir, ön ve orta kapıdan inilirdi. İnmek için ön kapıya doğru yavaş yavaş ilerlemeniz ve ineceğiniz durağı şoföre söylemeniz gerekiyordu, çünkü şimdiki gibi ikaz lambaları yoktu.

Kurtuluş-Pangaltı dolmuşları ise önceleri son durakta, meydanın üst köşesinde, bakkalın önünden kalkıyordu; sonra alt köşeye, kilisenin oraya taşındı. Pangaltı'da da mezarlığın köşesinden kalkardı bu dolmuşlar.

Son durakta *Merkez Taksi* adında bir de taksi durağı kurulmuştu. İlk kurulduğunda meydanın tam ortasında bir kulübeleri vardı, sonra daha kenara alındı. Bir müddet sonra şimdiki yerine geçti. *Merkez Taksi*, Kurtuluş'un en eski taksi duraklarından biridir. Amcam Abbas Irmak ve arkadaşı kasap Ekrem Demirci, durağın kurucularındandır. Abbas amcam 2006'da ölene kadar orada çalıştı ve durağın resmi evraklarını takip etti. Ali amcam da orada taksicilik yapardı. Ekrem abi sonraları taksisini satıp Küçük Akarca'da oto yağlama dükkânı açtı.

Kurtuluş'un Sinemaları

Kurtuluş'ta eskiden biri kışlık diğeri yazlık iki sinema vardı. Kışlık sinemanın adı *Yeni Atlas*'tı. Ya da halk dilindeki adıyla, Atlas Sineması. Şimdi İş Bankası'nın bulunduğu binanın yerindeydi. Bina dıştan bakıldığında iki katlı gibiydi ama sadece sinema vardı içinde. Yüksek tavanlı, temiz, ferah bir sinemaydı, koltukları kırmızıydı. Hayatımızdaki ilk sinemadır. Bir sürü Türk filmini orada seyretmişizdir. Halamın oğlu Feyzullah abi götürürdü bizi.

Sonraları mahalleden çocuklarla toplanıp gitmeye başladık. Tarkan, Kara Murat, Karaoğlu gibi filmleri de orada seyrettik.

Wang Yu ve Bruce Lee'nin karate filmlerini Pangaltı'daki Tan Sineması'nda seyrederdik. O sinema daha çok karate filmleri gösterirdi. Tan Sineması'nın yerinde şimdi kat otoparkı ve büyük bir otel var. Yanındaki Tunç Kafeterya, Pangaltı ile Harbiye'nin köşesi, çok meşhurdu o zamanlar. Tan Sineması'nın karşısında İnci Sineması vardı. Aynı adı taşıyan pasajın içindeydi. Valikonağı caddesinin girişindeki Konak Sineması, Harbiye'deki As Sineması ve Elmadağ'daki Şan Sineması da film seyrettiğimiz yerlerdi.

Kurtuluş'ta bir de yazlık sinema vardı. Duvarları yarıya kadar koyu mavi boyalı sinema, caminin aşağısında, soldaydı. Yaz akşamları bütün Kurtuluş oradaydı. Herkes çekirdeğini, minderini, hırkasını alır gelirdi. Sandalyeler tahta olduğu için minderler işe yarardı. Kimi çocuklar filmi yan duvarlara ve ağaçlara çıkarak seyrederdi. Yan veya arka taraftaki balkon ya da pencerelerden perdeyi görebilen komşu evler şanslıydı. Hiç para vermeden bütün filmleri seyreder, bir yandan demli çaylarını içerlerdi.

Fatma Girik'in "Boş Beşik", Emel Sayın'ın "Yalan Dünya"sını hep o yazlık sinemada seyrettik. Yazlık sinemada "Ağrı Dağı Efsanesi" gibi köy filmlerine giderdik. Çünkü anneler, halamlar onları tercih ederdi. Sinemada en çok çekirdek ve gazoz satılırdı. Açık hava olduğu için çekirdek yiyerek film seyretmek kimseyi rahatsız etmezdi. Yerler tamamen çekirdek kabuğu olurdu. Sandalyeler uzun tahtalarla birbirine çakılı olduğu için temizlik işleri kolaydı.

Annem ve Tatlı Huyları

Annem kapalı sinemalara gitmeyi başlarda tercih etmezdi; ayıp sayardı. Özellikle *tiyatora* dediği tiyatroya gitmek onun için çok kötü bir şeydi. Bunun düşüncesine bile tahammül edemez, oraya gidenleri kesinlikle ayıplardı. *Tiyatora* ona göre *oynedanlık* demekti. Kötü insanların, sözüne güvenilmez, oynak, dalavereci insanların yeri idi burası. Bu tip insanların hepsi onun için *tiyatoracıydı*. Köyde anneleri onlara kızıp *tiyatoracı* dediğinde çok ağarlarmış. Selvi yengeden de hatırlıyorum, o da bazen çocuklarına *oynedan* ya da *tiyatoracı* derdi.

Okul çağlarımızda tiyatroya gitmekten bahsedilmesine bile hemen kızardı annem. Sinemaya *tiyatora* kadar kötü bakmıyordu ama kapalı sinemalar yine de ona uzaktı. Artistler ona göre güvenilmez, uzak insanlardı. Yazlık sinemaya ise tepki göstermezdi. Belki daha bir curcunalı olduğu, herkes birbirini görebildiği içindir. Sonradan bu tür düşünceleri değişti ama o zamanlar onun için bazı şeyler kabul edilemezdi.

Annemle babamın nikâhları çok geç yapıldı. Bir gün, neye lazım olduysa, annemle babamın evli olduklarını belgelemeleri gerekti. Ancak o zaman gidip resmi nikâh yaptılar. Biz üç kardeşi evde bir komşuya emanet ettiler, yanlarına Dudu yenge ile Ğezal teyzeyi şahit olarak alıp gittiler. Babam o ara üç aylığına belediyenin Beyoğlu şubesinde çöpçülük yapıyordu. Gri renkli çöpçü pantolonuyla nikâha gittiğini ve bir sonbahar akşamüstü olduğunu çok iyi hatırlıyorum. Ben bizim apartmanın kapısının ardında, camdan gelen geçeni seyrediyordum. Babam Dudu yengeyi çağdırmaktan geliyordu ve bana dışarı çıkmamamı, birazdan geleceklerini söylemişti o gün.

Annemin bir de peynirle Sana yağı karıştırmaları meşhurdu. Mahallenin bütün çocukları bilirdi bunu. Oyundan gelip de çay, peynir ekmek istediğimizde, annem beyaz peynir ile Sana yağını kaşıkla ezerek birbirine karıştırırdı. Yanında da çay! Değmeyin keyfimize... Bütün çocuklar, kaloriferlerin önündeki küçük boşluğa kurulan üzeri muşambalı portatif masamızda ekmek bana bana verdik. O dönem annemin peynir-Sana yağı karışımından yemiş bütün çocuklar koskoca adam oldular ama hâlâ onun tadından bahsederler. Zaman zaman biz de özleriz, anneme yaptırırız ama o eski tadı pek bulamayız. Yağ mı bir başkaydı, peynir mi bilemiyorum.

Annemin bizi lastik terlikle dövmeleleri de meşhurdu. Akşamları topa ya da oyuna dalıp eve geç geldiğimizde, evde bir misafir, komşulardan ya da akrabalarından biri olsun diye dua ederdik. Çünkü o zaman bize kızsda da dövmezdi annem. Biz de onun terlik darbelerinden kurtulurduk. Gider hemen aydınlıktaki muslukta elimizi yüzümüzü, bacaklarımızı yıkar, içeri girerdik. Akşamın bu gerilimli anlarında lastik terlik annemin elinde ise, koridora ve merdivenlere kaçabileceğimiz pozisyonlarda durmaya gayret ederdik. Annem hamle yaptığı anda fırlardık. Bu kovalama anlarında ya tek darbeyle ya da en fazla arkamızdan fırlatılan bir terlikle kurtulurduk.

Fakat annem kimi zaman kısıtırdı bizi. Kısıtırmadan önce terliği fırlatmışsa elinde süpürgesi olurdu. El süpürgesinin sapıyla bir iki vururdu. Eğer o an süpürgeyi de bulamamışsa kaba etlerimizi ya da bacaklarımızı tokatlardı. Lastik terlik veya süpürge'nin sapıyla her vuruşu kısa pantolonlu bacaklarımızı yakardı. Genellikle el hareketleriyle darbeyi hafifletirdik fakat denk geldi mi iyi acıttırdı.

Bir de kapıcı odasında kalecilik oynadığımız zamanlar, eğer tahammülünü zorluyorsak dayacağı yerdik. İşte o zaman kısıtırıyordu bizi. Bu defa bahçeye kaçıyorduk ama oradan kaçacak yer yoktu.

Odanın kapısı ile penceresi karşı karşıyaydı. Küçük plastik bir topla birimiz kapıda diğerimiz pencerede kaleci olurduk. Cam kırılmasın diye pencerenin perdesini çeker, elle birbirimize “şut atardık”. Top pencereye değdi mi ya da kapıdan geçti mi gol sayılırdı.

Annem önce bir iki uyarırdı. Biz pek dinlemezdik tabii ki. Eğer kaloriferin önündeki küçük boşlukta, yemek yediğimiz masada leğen içinde çamaşır yıkıyor ve top da oda kapısından geçip anneme geliyor veya leğene düşüyorsa yandık demektir. Bir yandan da o an oyunun dışında kalan kardeşimizle “Ben de oynayacağım, biriniz çıkın,” kavgası yapardık. Gürültü artmaya ve top cama hızlı değmeye başlayınca annem terliği eline alır, saldırırdı. Küçük odanın içinde kovalamaca başlardı. Köşedeki büyük divanın üzerine sıçrar ya da altına girerdik. Annem hangimizi kovalıyorsa diğerleri koridora ya da bahçeye kaçardı. Büyük divanın veya pencere önündeki küçük somyanın orasından burasından atlayarak, sıçrayarak süren küçük kovalamaca daima annemin zaferiyle biterdi. Yakaladığına en fazla iki defa vururdu, fazla değil. Koridora çıkanı yakalayamazdı ama eğer bir kurbanı yeterli bulmamışsa bahçeye çıkanın da pek şansı olmazdı.

Babam bizi pek dövmezdi. O kızardı, bağırırdı ama dövme işlerini annem yapardı. Dayak sonrası biz üç kardeş bu defa nasıl kaçıp, kaçamadığımızın esprilerini yapardık. Birbirimizi taklit eder, gülerdik.

Annem hep benim subay, Hasan'ın da doktor olmasını isterdi. Fakat ne subay ne de doktor olduk. Bugün bile annem hâlâ bu konu açıldığında; "Muradım gözümde kaldı. Oğlum subay olsun, ben onun koluna girip gezeyim, çok istedim," der. Fakat üniversite sınav sonuç kâğıdım geldiğinde, kazandığımı duyduğunda keyfine diyecek yoktu.

O zamanlar sonuçları şimdiki gibi gazeteden, 900'lü telefon hatlarından veya internet ortamından hemen öğrenmek mümkün değildi. Postadan zarfın gelmesini beklerdiniz. Gözümüz yollarda postacıyı sabırsızlıkla bekliyorduk. O yıllarda Kurtuluş'un uzun boylu ve güleç bir postacısı vardı. Postacı İhsan Bey "Bak postacı geliyor" şarkısının çağrıştırdığı kadar iyi ve sevecen biriydi; işini severek yapardı. Sevinçli haberler getirdiğinde o da aynı derecede mutlu olurdu. Güneşli bir günde, öğle üzeri ben tam Oğuz Apartmanı'nın kapısındanayken postacı geldi ve zarfımı uzattı. "Gözün aydın kazanmışsın," dedi gülerek. Hemen o sevinçle koşup zarfı anne babama götürürken postacı hoşnutlukla gülümsüyordu.

Neyse, dayak sonrası annemden para alır, gider çikolata, şekerleme ya da bisküvi alırdık. O yıllarda bisküviler genellikle cam kapaklı kırmızı teneke kutular içinde satılırdı. Yirmi beş kuruşluk, bir liralık, ne kadar isterseniz alırdınız. Şükrü abilerin bakkalında' peynir, sucuk, salam gibi şeylerin olduğu buzdolabının sağ tarafında, bir demir ayak üzerinde sıra sıra bisküvi kutuları vardı. En altta gofret, onun üstünde sade, en üstte de kremalı bisküviler dururdu. Bisküvilerin yeri değişse de gofret kutusu daima en alttaydı. Kesekâğıdına koydurur, paramız kadar alırdık.

Top oynadıktan sonra terli terli bakkala gider, As gazozu içerdik. Yanına biraz da bisküvi alırdık. En ucuz gazoz

oydu. Yirmi beş kuruştı, sonraları otuz beş kuruş oldu. Eğer biraz daha paramız varsa ya da As gazozu bitmişse Ankara gazozu içerdik. Maç sonrası, Ankara gazozunu Savaş sokağının köşesindeki bakkalda da içerdik. Çünkü o bakkal Bozkurt caddesi ya da Açıkyol sokağında oyun oynadığımız alanlara yakındı.

As gazozu maden suyu şişesine benzer, düz, beyaz, ufak şişelerdeydi. Tadı çok güzeldi. Ankara gazozunun şişesi daha süslü, kalın ve büyüktü. Fakat çocukluğumdan beri gazozda favorim Çamlıca'dır, onun üstüne tanımam. Son yıllarda pet şişeler içinde de satılıyor ama onları hiç tercih etmiyorum. Cam şişedeki Çamlıca benim için hem güzel hem nostaljik bir tattır.

Eskiciler, Destancılar, Macuncular

Yahudi eskicilerimiz vardı. Torbaları omuzlarında, bağıarak dolaşırlardı. Kafasında beresi, gözlükleri, sırtında siyah torbasiyla ufak tefek Yahudi bir eskici hâlâ gözümün önündedir. Bir de aşırı şişman, mavi gözlü bir Rum eskicimiz vardı. O da omzunda torbası, "Eskiciiii!" diye bağıarak geçirdi. Onu hâlâ değişik sokaklarda görüyorum.

Biz çocukların en çok ilgisini çeken satıcılardan biri destancıları. Saman kâğıt üzerine önlü arkalı, mavi renkte, bazen fotoğraflı basılan destanları ezgisiyle okuyarak geçerler, arada fiyatını da bağıarak ellerindeki tek sayfa destanları göstere göstere dolaşırlardı. Destancılara büyük ilgi gösterir, onları takip eder, yanık ezgilerini merakla dinlerdik. Bir omuzlarında askılı muşamba çantaları olurdu. Genellikle iyice eskimiş bu çantaların içinde destan tomarları bulunurdu.

Şeker macuncularını da çok severdik. Ortası delik yuvarlak çinko tepsilerinin içi bölme bölmeydi. Her bölmede

farklı renkte, bazıları sade, bazıları fıstıklı ya da fındıklı macunlar vardı. Ellerindeki tornavidayla istenen miktar ve çeşitte macunu küçük tahta çubuklara dolar, sonra çubuğu uzatırlardı. Tepsinin koni biçiminde yine çinko kapağı olurdu. Kapağın da ortası delikti. Kapak kapatıldığında delik aşağı kadar devam ederdi böylece. Kapaktan başlayıp tepside devam eden bu deliğin ne işe yaradığını bir türlü bilemezdik. Satış yapabilmek üzere tepsiyi üzerine koya-bilecekleri üç bacaklı, her bir ayağı ara tahta çubuklarla birbirine tutturulmuş tezgâhları vardı. Ara çubuklar ve üst kısımdaki tahta daire arasına, içinde malzemelerinin bulunduğu çanta, torba benzeri şeyleri sıkıştırırlardı.

Yine her mahallede görülebilen ayıcılar Kurtuluş'a da sıkça uğradı. Bazen iki ya da üç ayıyla dolaşırlardı. Böyle kalabalık gezdiklerinde tefçilerinden başka bir de klarnetçileri olurdu yanlarında. Küçük bir çocuk şeker dağıtırdı. Böylece insanların para vermesini sağlardı.

"Kocaoğlan hamamda nasıl bayılır"ı ayı oynatıcılarından öğrendik. "Mercimeği verdim fırına/Pişmedi kaldı yarına/Amanini kelle, kelle/Altını üstü yelle" benzeri çingene şarkılarını da. Ayıcılar geldi mi, hurra, bütün çocuklar oraya koşardı. Ayıcı bir elinde sopası, diğerinde tefi, şarkılar, maniler söyleyerek dolaşır, tempo tutar, böylece ayısının bütün maharetini müzik eşliğinde sergilerdi.

Küçük plastik kaplarda renkli muhallebiler satan muhallebiciler de dolanırdı sokak sokak. Camlı, tutamaklı, üstten kapaklı seyyar vitrinlerini kollarına takarlardı. Pek sevmezdik bu muhallebileri ama yine de alırdık.

Leblebi tozu ve leblebi helvasını çok severdik. Tozu çabuk çabuk, yutarcasına yer, sonra da ılık çalmaya çalışırdık ama bunu beceren pek görülmemiştir.

Kış akşamları bozacılar, ellerinde minik güğümleri ve kendilerine has “Booozaaa!” nidalarıyla geçerlerdi.

Sahlepçiler omuzlarında sırik, sırığın her iki yanından iplerin taşıdığı sarı pirinç sahlep güğümleri, sokak sokak bağırarak sahlep satarlardı. Güğümleri ibrik biçimindeydi, altlarında közler yanardı. Sahlepçiler bellerinde su ibrikleri taşır, kullanılan fincanları bu suyla yıkarlardı. Sahlep güğümlerinin alt tarafında sıralı haznelerin içinde porselen fincanları olurdu.

Hayatımın en güzel ve en beyaz sahleplerini o yıllarda bu seyyar sahlepçilerden içmişimdir. Şu an İstanbul’un en meşhur sahlepçi dükkânları bile o eski sahlepçilerin yerini tutamadı bana göre. Kastamonulu, yaşlı bir sahlepçi vardı. Onun sahlebi en iyisiydi ve en temiz sahlepçi de oydu. Çıkış saatlerimizde okulun önüne de gelirdi. Yüzü güneş yanıklarıyla kırış kırış, mazlum bir adamdı. İşiyile olan muhabbetini çocuk aklımızla bile anlayabiliyorduk.

Küfelerinin kenarları yapraklarla süslenmiş ayvacılar ise bir doğa esintisi gibi geçerdi sokaklardan...

Omzunda hallacı, tokmağıyla yorgancılar, birbirinden farklı armonik nidalarla sokak sokak dolaşırlardı. Bir kadın yorganını yaptırmak isterse yorgancı kapının önüne malzemelerini, bir örtünün üzerine yünleri yayar, başlardı tokmağını hallacına ritmik bir şekilde vurmaya. Her vuruş bir yün topağını dağıtırdı. O öyle bir ritimdi ki, bir süre oradan ayrılmaz, adamın her hareketini ilgiyle izlerdik.

Yine omzunda küreği, küreğin ucuna sarılmış uzun demir çubuklarıyla lağımçılar geçerdi sokaklarımızdan...

Ellerinde cop, boyunlarında düdük, hava karardı mı ortaya çıkan mahalle bekçilerimiz vardı. Bekçi Rüştü gençti. Bekçi Şükrü amca ise daha yaşlıydı ve filmlerdeki, roman-

lardaki bekçi tiplemesi gibi babacan bir adamdı. Kürt'tü. Kürt şivesiyle Türkçe konuşurdu. Kır saçlı, kır bıyıklı, göbekli, sevimli bir adamdı. Mahallede herkesi tanır, herkese güler yüzle yaklaşırdı. İnsanlar da onu severdi. Bayramlarda bekçinin bahşişi mutlaka ayrılırdı. Şimdi kahverengi elbiseleri, kahverengi şapkalarındaki rozette "B" harfi olan o sokak bekçileri de yok Kurtuluş'ta, İstanbul'da...

Kendi gözlerimizle görmemiş de olsak Kurtuluş'un eski emekçileri patatesçi Artin amca, bekçilikten gelme saka Hasan amca ve yoğurtçu Mehmet hakkında büyüklerimizden, birbirinden renkli hikâyeler dinlerdik.

Bir delimiz vardı. Haftanın belli günleri hep aynı saatlerde caddeyi boydan boya geçer, sonra karşı kaldırımdan bu defa ters yönde gider ve her dükkâna ya da yanından geçen herkese bağırırdı. En çok ondan korkardım ve onu uzaktan gördüğümde hemen kapıdan içeri kaçar, koridorun iç kapısının arkasına saklanırdım. Biz yaşlandık ama o yaşlanmadı ve yaşamını öylece sürdürdü.

Yazları topluca denize giderdik. Kamyon, kamyonet ne bulunduyrsa arkasına tikişır, pazar sabahları erkenden yollara düşerdik. Bu geziler çok canlı ve neşeliydi. Kurtuluş'un birbiriyle akraba kapıcıları, başka semtlerden akrabalarını da alır, çoluk çocuk, hem denizin hem kırlık, gölgelik alanların olduğu bir yerlere giderlerdi. Gittiğimiz yerde kadınlar hummalı bir faaliyete başlar, çocuklar ve erkekler de deniz varsa denize yollanır, yoksa kırdaki yapılabilecek şeylerle oyalanırdı. Hatay halamın kayını Kâzım amcamın arka tekerlekleri eğri, gri Skoda kamyoneti, İsmail amcamın kamyoneti, Ali amcamın haki renk Plymouth taksisi, bu gezilerde ihtiyacımızı gören araçlardı.

Kurtuluş İlkokulu

Okula burada başladım. İlk öğretmenim Nebile Ataman'dı. Beş yıl boyunca, beni o okuttu. Kısa boylu, kahverengi saçlı, ela gözlü, bakımlı, güzel bir kadındı. İdealist bir öğretmendi, birikimliydi. Bütün birikimini bize aktarabilmek için samimi bir çaba gösteriyordu. Aynı zamanda disiplinli ve mesafeliydi de. Böyle bir öğretmenim olduğu için gerçekten şanslıyım. Aynı şans bütün sınıfımız için geçerliydi.

İlkokuldan hatırladığım sınıf arkadaşlarım doktor Yıldız Hanım'ın kızı Pınar Türker, Mihriban Arun, Ersel Anmaç, Rafael Minyon, Janet, Korin, Yasef, Nail, Niso, Alev, Aslı, Mehmet, Hatice, İnci, İbrahim, Ertuğrul ve Fehime'dir.

Ömer (Ahunbay), tatillerde ailesiyle birlikte yurtdışı seyahatine giderdi. Her gelişinde Nebile Hanım onu tahtaya kaldırır, beslenme saatlerinde gezi izlenimlerini anlattırır.

Pınar siyah saçlı, tertipli, tombul, hoş bir kızdı.

Mihriban, bizim mahallede, Bozkurt caddesindeki Samanyolu Apartmanı'nın en üst katında annesiyle birlikte otururdu. Babaları pek gelmezdi eve. Annesinin adı Madam Ester'di. Uzun boylu, kemikli, dimdik duran, güzel bir kadındı. En çok Rafael'in annesiyle samimiydi. Mihriban çok güzel, kumral bir kızdı. Hayrandım ona. İlk aşkımdı. Onu görmek için evlerinin etrafında çok dolaşmıştım. Evlerine ders yapmaya gittiğimde çok sevinirdim. Bu hayranlık tabii ki hep gizli kaldı.

Rafael, Minyon Pastanesi'nin sahibinin oğluydu.

Ersel çok iyi bir çocuktu ve daima Ömer'le birlikte gezer, oynardı. Sonradan Kabataş Erkek Lisesi'nde de birlikte okuduk.

Ömer'le, İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu'nda birlikte okuduk. Bu okulun adı daha sonra Basın Yayın Yüksek Okulu ve ardından İletişim Fakültesi oldu.

Yasef, Sinemköy'de otururdu; kızıl, çilli ve afacandı.

Niso, okulun biraz aşağısında bir apartmanın giriş katında otururdu. Evleri temiz ve bakımlıydı. Çok iyi bir anesi vardı.

Janet, siyah saçlı, uzun boylu, inci gibi düzgün ve beyaz dişleri olan şirin bir kızdı.

Korin, daha toplu, Janet'e göre daha kısa, bakımlı ve güzel bir kızdı. Kahverengi, düz, uzun saçları vardı. Yanlış hatırlamıyorsam Şahin sokağında otururdu. Sessiz, sakin bir kızdı. Onu da beğenirdim.

Alev sınıfın en uzunlarından biriydi. İnce, aydınlık yüzlü, çok cici bir kızdı. Annesi ve teyzesine benzerdi. Onlar da uzun, güzel ve bakımlı kadınlardı. Okulun arka bahçesiyle karşılıklıydı evleri. Yani Savaş sokağında, okulun hemen karşısında otururlardı.

Aslı da okula yakın oturanlardandı. Hemen Seymen sokağında, ana caddeye çok yakın bir yerdeydi evleri. Üç katlı evlerinin altında plakçı dükkânı vardı. Kıvrıkcık saçlı, güzel bir kızdı. Canlı ve afacandı. Bizimle son sınıfa kadar okumadı, sonradan taşınıp gittiler.

Mehmet ve Hatice son durak civarında otururlardı. Mehmet kıpır kıpır bir çocuktü. Erzincanlıydı. Hatice ufak tefek, sessiz bir kızdı. Ay. Lefter Mezarlığı'nın yanındaki dar Tarcan sokağındaydı evi.

Nail, Süryani bir ailenin çocuğuydu ve evde kendi dillerini konuşurdu. İri, tıknaz bir çocuktü. Neşeliydi ve ince espriler yapardı. Onunla da Kabataş'ta birlikteydik.

İnci biraz huysuz olduğu için ona “Deli İnci” derdik.

Sınıfımız, okuldaki diğerk sınıflar gibi, Kurtuluş’un toplumsal yapısının tam bir aynasıydı. Türk, Kürt, Rum, Ermeni, Yahudi, Süryani çocukları bir arada okurduk.

Hepimiz siyah önlüklü, beyaz yakalı, kolalı beyaz manşetliydik. O günlerde zaman zaman beslenme saatlerinde, bize süt ve süt tozu dağıtılırdı. Bir ara vitamin de dağıtıldı. Kimi öğrencilere kıyafet ve ayakkabı verildiğı de olurdu. İdare, bir keresinde bana da bir gri pantolon ve bir çift siyah ayakkabı vermişti. Nebile hanım, sessiz, sakin, beni aldı ve müdürün odasına götürdü. Orada, Musa bey, müdür Yakup bey ve Nebile hanım, bana ayakkabıyı denettirler. Olduğunu gördükten sonra hepsini bir temiz torba ile verdiler ve ben yine sessiz, sedasız onları çıkışta eve götürdüm. Eskiden öyleydi.

Musa Bey, Mukadder Hanım, Adalet Hanım öğretmenlerimizden zihnimde kalan simalardır.

Musa Bey şişmanca bir adamdı. Sert görünürdü ama şefkatliydi. Adalet Hanım şişman, uzun boylu, yüreğı de yüzü de güleç bir kadındı. Okul müdürü Yakup Eyüboğlu’ydü. Yılların eskitemediğı bir müdür oldu.

Okulca yaptığımız Edirne gezisi de hiç unutamadığım anılardan biridir. Edirne çarşısını, Selimiye Camii’ni, sınır kapısını ve daha birçok yeri gezdik, fotoğraflar çektiirdik. O gün, hem Musa Bey’in hem öğretmenimiz Nebile Hanım’ın her an bizimle ilgilendiğı, hoş ve güzel bir gündü. Uzaktan da olsa ilk defa bir yabancı ülke toprağını gördüğüm ve ağaçlarının, gökyüzünün aynı olduğunu garip hislerle seyrettiğim bir gündü.

Kurtuluş İlkokulu “L” şeklinde bir binaydı. Bahçe girişinde, solda bir görevli kulübesi vardı. Bayrak direğı de

buradaydı. Bahçeye merdivenlerle inilir, binaya da geniş merdivenlerle girilirdi. Bir ara üç katlı binanın ön bahçesine barakalar kuruldu, bir iki sınıf orada ders yapmaya başladı fakat bu durum pek uzun sürmedi. Kantin ve tuvaletlerin bir kısmı arka bahçede idi. İlk üç sınıfı burada okuduk. Bu arada okulun biraz aşağısında yeni bir okul daha yapıldı. Kuvayı Milliye İlkokulu. Bazı sınıfları oraya gönderdiler. Öğrenime açıldığında ilk öğrencileri bizler olduk böylece. Biz de, yani Nebile Hanım'ın sınıfı, Kuvayı Milliye'ye gidenlerdendik. Dördüncü ve beşinci sınıfı Kuvayı Milliye'de okuduk. Nebile Hanım bu arada evlendi ve İğüs soyadını aldı. Bizi mezun ettikten sonra da Nişantaşı Nilüfer Hatun İlkokulu'na tayin oldu. Biz lisedeyken öldü. Duyduğumda çok üzölmüştüm.

Bu arada Kurtuluş İlkokulu'na ortaokul bölümü eklendi. Biz yine aynı okula, bu defa ortaokul öğrencisi olarak döndük. Müdürümüz yine Yakup Eyüboğlu'ydu. Dökölmüş saçları, gözlüğü ve kahverengi takım elbisesiyle hatırlarım onu. Ortaokul sıralarındayken arka bahçeye yeni bir okul yapılmaya başlandı. Uzun süre kaba inşaat olarak kaldı ve bizden sonra tamamlanıp öğretime açıldı.

Ortaokuldaki matematik hocam Eşref Koçak ile İngilizce hocam Nezahat Tavas'u daima minnetle anarım. Türkçeci Şökran Hanım ise güzelliğıyle aklımda kalmıştır.

Nezahat Hanım hem bana iyi bir temel kazandırdı hem de Kabataş Erkek Lisesi'ne alınmamı sağladı. Lisedeki İngilizce hocam da iyi bir öğretmendi. Bu iki kadına bana öğrettiklerinden dolayı minnetarım. Lisedeki edebiyat öğretmenimi de aynı duygularla andım daima. Sarışın, zayıf, uzunca boylu, uzun çeneli bir kadındı. Laf aramızda çenesini hep çizgi roman Tom Braks'taki Baron'a benzetirdim.

Ortaokul sınıf arkadaşlarımdan Fatma, Kadriye, Münevver ve ablası Nilüfer, sarışın, mavi gözlü, neşeli ve güzel bir kız olan Şeli Samur, mahalleden arkadaşımız Sabahattin, Coşkun, Zeynel, Tuna, Takvor, Suren, peş peşe sınıf başkanımız olan Hülya Karadayı aklımda kalan isimlerdir. Fatma ile Kadriye liseyi Nişantaşı Rüştü Uzel Kız Meslek Lisesi'nde, Münevver ve ablası Nilüfer, yanlış hatırlıyorsam, Nişantaşı Kız Lisesi'nde okudu. Tuna zayıf, hareketli, neşeli bir çocuktı. Süryaniydi; o da dillerini biliyor ve konuşuyordu. Tuna'yla liseyi de beraber okuduk. Lisede, üç yıl boyunca her sabah, Harbiye otobüs durağında 40A numaralı Taksim-Emirgan otobüsünü birlikte bekledik.

Ardından Kurtuluş Ortaokulu bu defa Kurtuluş Lisesi oldu. Müdür yine Yakup Eyüboğlu'ydu. Biz yaşlandık ama Yakup Bey hep orada görevinin başında kaldı, emekli olduktan sonra da okul vakfının başında çalışmayı sürdürdü.

Okulun bahçe duvarlarındaki demirler şimdilerde iyice yükseltilmiş, üstleri dikenli tellerle çevrilmiş. İlkokul dönemlerimizde o duvar, tam bir bahçe duvarı gibiydi, üstümüzde psikolojik baskı oluşturmaz, içimizi karartmazdı.

Biz Kurtuluş İlkokulu'ndayken Mahir amca adlı bir hademe vardı. Kapıda bekler, kulübede durur, bayrak çeker, kalorifer yakar, bahçe süpürür, simit satar, elinde sopasıyla çocukları korkutmaya ya da yatıştırmaya çalışırdı. Yani her yerde ve her işte vardı. Yaşlı, beyaz saçlı, kısa ve tıknaz bir adamdı. Sert davranmaya çabalar ama pek başaramazdı. Kalbinin temizliği hemen dışa vururdu çünkü. Herkes onu severdi. Büyük ihtimalle şimdi yaşamıyordur ama eminim Mahir Güvercin'i rahmetle anan çok insan vardır.

Soğuk Bir Rüzgâr

İşte 1965-66'dan 1970'li yılların sonuna kadar Kurtuluş! Bu Kurtuluş, 1974 yılında Kıbrıs çıkarması döneminde bizim de tanık olduğumuz bir değişimi yaşadı. O günlerde gazeteler Rumların adada düzenlediği katliamları aktarıyordu. Herkesin katliamların durdurulmasını beklediği bu ortamda Kıbrıs müdahalesi toplumun tamamına yakınınca desteklendi.

Siyasetin ve savaşın gündelik yaşamı etkilemesi kaçınılmazdı. Kiliselerde tabutlar içinde silah saklandığı, papazların kezzap depoladığı söylentileri kulaktan kulağa kısa sürede yayıldı. Çocuğundan büyüğüne, kadınından erkeğine birçok insanda Rumlar aleyhine duygular belirmeye başladı. Artık Rum arkadaşlarımıza ve komşularımıza daha soğuk bakıyorduk.

Bu söylentilerin sürekli bahsini yapanlar da kahvehane müdavimleri idi. Çoğu, her girdiği işten kısa sürede çıkan ya da çıkarılan, sözüne ve davranışlarına semt sakinlerinin pek güvenmediği tiplerdi. O günlerde “abi” dediğimiz bu insanların aslında nasıl tipler olduğunu ancak yıllar sonra anlayabildik.

Duvarlara Kıbrıs müdahalesi ve Bülent Ecevit lehine yazılar yazılıyordu. O günkü ortamda Rum komşularımızın sıkıntılarının hiç de farkında değildik. Kurtuluş'ta yaşanan bazı somut şeyleri yıllar sonra duyup öğrenince ancak, olaylara çok yönlü bakılması gerektiğini fark edebiliyor insan.

Eşyalarına hiç dokunmadan, artlarında sadece “Bu azaptan kurtuluyorum Allah’ım,” yazılı bir not bırakarak ayrılanlar olmuş meğer Kurtuluş’tan.

Tabii ben bunu çok yakın zamana kadar bilmiyordum. O dönem bizim için varsa yoksa Ecevit’ti. Ecevit, Karaoğlan’dı, umuttu. Gözümüz başka bir şey görmüyordu. Solcuların müdahaleye karşı olmalarını ise hiç anlayamıyordum.

1974’te ve sonrasında Kurtuluş’un Rum nüfusu önemli ölçüde azaldı. 78-80’lerde bu defa ASALA meselesi nedeniyle Ermeni nüfus aynı sıkıntıları yaşadı. Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler benzer şeyleri 1942’de, 1955’te ve 1964’te de yaşamış ama biz o yıllar henüz doğmamıştık. Ben sadece 1974 atmosferine tanık oldum.

Kurtuluş’ta bugün o yıllara nazaran Rum, Ermeni ve Yahudi nüfus çok daha az. Büyüdüğüm semte artık ara sıra gidebiliyorum ve nadir de olsa eski yüzleri görmekten hoşnut kalıyorum. Böyle zamanlarda gönlümde tatlı rüzgârlar eser, eski günleri anarım.

Her bayram Şükrü, Şakir ve Bayram abilerin (artık yoklar) bakkalına gider(d)im. Kimi bayramlarda Rıza amca ve Cahide teyzeye (onlar da yok) uğrar, bayramlarını kutlar, ellerini öper(d)im. Bütün bunlar bana büyük haz verir. Paskalyalarda veya diğer önemli günlerde civar pastanelerde boyalı yumurta gördüğümde de aynı coşkuyu duyarım.

Bizimle birlikte Kurtuluş’ta büyümüş, buraya ait olmalarına rağmen bu yerlerden gitmiş, gitmek zorunda kalmış onca arkadaşımız oldu.

Niko, Taso, Nahabet, Varujan, Kirkor, Arman, Yasef, Niso, Kamer, Takvor, Arto, Haçik, Verjin, Suzi, Şeli, Süzet, Korin, İrma, Agop geçmişi nasıl hatırlıyor acaba?

Çocukluklarını bizim gibi mi anıyorlar?

Bizim gibi mahzun tebessümlerle mi anımsıyorlar o günleri, o günlerin Kurtuluşu'nu...

Şimdi kim bilir, neredeler? Burada, ana-ata toprağında kalsalardı ne güzel olurdu! Gitmelerinin kabahatlisi biz arkadaşları değildik ki...

Hiçbiri "pis Rum, kancık Ermeni, korkak Yahudi" değildi. Herkes kadar korkak, herkes kadar cesurdular. Ahmet, Mehmet, Hasan, Hüseyin bizim için ne kadar doğalsa, Agop, Niko, Yasef de o kadar doğaldı. Kurtuluş'ta büyüyen çocukların çoğu için böyleydi. Herkes gözünü açmış, birbirini görmüştü. Ötesi tartışılmazdı.

Hayatın tadındaydık. Renkli yumurtaları coşkuyla beklerdik, paskalya çöregini çok severdik. Muharrem ayında aşurelerimizi onlar da yerdı. Kurban bayramında dağıtılan etler onlara da götürülürdü. Birbirimizin varlığıyla zengindik. Bayram sabahları insanlar Kurtuluş'un tek camisinden dönerken, Rum, Ermeni, Yahudi komşularıyla bayramlaşırdı.

Pazar sabahları son duraktaki kilise dolardı. Herkes bayrammış gibi tertemiz giyinir, yaşlı kadınlar, çocuklar ellerinde mumlar, kilisenin geniş kapısından içeri girerlerdi. Zaman zaman cenazelerini görürdük. Törene katılanlar şık ama mutlaka siyahlar içinde olurdu. Yaşam ve ölüm bir başka canlıydı Kurtuluş'ta.

Şimdi Kurtuluş öylesine solgun, o kadar köhne ki. Kerdenlenmemek mümkün değil. Ne bostanlar, yeşillikler, ne cıvı cıvı çocuk dolu arsalar, ne de cumbalı evler kaldı.

Sokaklarından Rumca, Ermenice, Yudeo İspanyolca, Süryanice sesler pek yükselmiyor semaya. "Mama, yaya,

ahçik, yegur, ela, kalaysi, kalimera, kalispera, oley, madam, müsü, matmazel” kelimeleri duyulmuyor eskisi gibi.

Gayrimüslim çocuklar ana dilini pek bilmiyor. Artık hepsi ‘düzgün’ İstanbul Türkçesiyle konuşuyor. Türkçelerinin rengi bir eski zaman ögesi olarak sadece yaşlı kuşaklarda kalmış. Onların konuşmalarını her duyduğumda bildik bir sesi dinliyor, biraz daha duyabilmek için özellikle yanlarında yürüyorum şimdi.

Buralarda Madam Eleni de, Madam Anahit de, Madam Ester de vardı, Ayşe teyze, Fatma nine de. Müsü Moiz de, Rıza Bey amca da... Bay Vasili de, Reşat Bey de...

Eleni, Yani, Anahit, Kirkor, Ester, Moiz neredeler? Gitmekten başka çare bulamayıp bilmedikleri diyarların belirsizliğine göçmek zorunda mı kaldılar?

Geride kalanların çoğu niçin gerçek adlarının yanı sıra Türkçe isim kullanmak zorunda hissediyor kendini? Aslında kendisinin olmayan bir adı ömür boyu kullanmak nasıl bir duygu acaba?

Burası, gidenlerin vatanı değildi de gittikleri yerlere buraların adını neden verdiler diye düşünüyor insan ister istemez.

Oralarda “Yeni İzmir”, “Yeni Muğla” buralarda “Yeni Bosna” isimleri hangi duyguyla kondu?

Müslümanı da Hristiyanı da “vatan” diye göçtüğü diyarlarda neden gurbeti yaşadı? Hasretlerini niye türküleştirdi? Yüreklərini şarkılara niçin vurdu? Orada “Türk tohumu” diye dışlandığı için inadına Türkçe konuşan ama buradan da Rum diye gitmek zorunda kalan insanların vatanı neresi? İki tarafın yerli halkı da göçmenleri neden dışladı? Ne İsa’ya ne Musa’ya yaranamayıp, parçalanmış hayatları, kaybolan ümitleri, kederi, ayrılığı, hasreti niçin yaşadılar? Neden yürekleri kan ağladı?

Keşke camiler ve kiliseler aynı şevkle aydınlatılabilseydi. Burada kilise, kilise olarak, Balkanlarda cami, cami olarak kalsaydı. Burada Hıristiyan ve Yahudiler, Balkanlar'da Müslümanlar korunabilseydi. Yalnız bizim bulunduğumuz coğrafyada değil, keşke bütün dünyada insanlar köklerinin olduğu yerde gürbüz filizler verip birbirine gülen gözlerle bakabilseydi. Yüreklere kötülük karartmasa, iyilik ve coşku aydınlatsaydı. Herkes soyunun mezarlarının bulunduğu yerde gönül rahatlığıyla yaşayabilseydi keşke!

Temmuz 2001'de, Yeşilköy Atatürk Havaalanı'nda bir olaya tanık oldum.

İsrail'den gelen ve belli ki İstanbul'dan göçmüş olan yaşlı bir Yahudi, üzerinde büyük harflerle "Türk Vatandaşları" ibaresi bulunan ve sadece Türk vatandaşlarının işleminin yapıldığı kontrol noktasına gelerek elindeki İsrail pasaportunu polise uzattı. Polis memuru "İsrail vatandaşları diğer tarafta işlem yaptıracak," diyerek camında "Yabancılar" yazılı bankoyu gösterince yaşlı adam "Ben Türk'üm, Türk vatandaşım," diye izahta bulunmaya çalıştı. Memur yine cümlesini tekrar etti, yaşlı adam sesinde acı tınılarla Türk vatandaşı olduğunu anlatmaya çalıştı. Her defasında aynı cümleler tekrar edilirken, yaşlı adam çaresiz, diğer noktaya yöneldi.

Peki, resmen Türk vatandaşı olmamasına rağmen orada polise ısrarla "Ben Türk vatandaşım," demesinin nedeni neydi? Nasıl oldu da polis memurunu söylediklerine inandıramamanın acısını yaşadı o an?

Genç polis, adamın yüreğinden yüzüne yansıyan fırtınayı niçin hiç anlayamadı? Yaşlı adam, İstanbul'u terk ederken, yaşadığı sarsıntıları ruhuna yerleştirirken, şimdi karşısındaki memur belki de henüz doğmamıştı.

Geçmişten bihaber yetiştirilen kuşağın milyonlarca temsilcisinden biri olarak o memur, “İsrail vatandaşları yabancı pasaportlar bölümüne gidecek,” diye defalarca tekrar ederken, başından beri kendisiyle Türkçe konuşan bu adamın belki de artık bunadığını düşündü sıkıntıyla.

Tanık olduklarım bana acı vermişti. Dönüp kafileye baktım. Türkçe konuşmanın yadırganmadığı bir ortama inmenin rahatlığıyla mutlu mutlu konuşan “İsrailli” grup pasaport kontrol noktalarına yürüdüğünde içlerinden bazıları “Türk Vatandaşları” ibareli noktaya seyritti. Kimi, elindeki pasaportun hangi ülkeye ait olduğunu hemen fark edip, kendini yabancı hissetmese de, yabancılar bölümüne yönelmek zorunda olduğunu gördü. Vücut dili bu fark edişin hüznünü ele verdi hemen.

Beş yüz yıllık toprağını “yabancı” diye terk etmek zorunda kalan, “vatan” diye gittiği yerde belki gurbeti yaşayan, yaşadıklarını ruhunda keder olarak damıtan bu insanların yüreği başka, ellerindeki pasaport başka söylüyordu. Polis memuru belgeye göre, yaşlı adam yüreğine göre konuşuyordu.

Babalarımızı düşündüm o an. Bir dilim ekmek, bir gelecek uğruna Anadolu’nun çeşitli yörelerinden kalkıp İstanbul’a gelmişler. Burada yaşamaya başlamış, buraya “gurbet” demişler. İstanbul’da yabancı hissetmişiz kendimizi daima.

Bizlerin İstanbul’da memleket hasreti, onların başka ülkelerde İstanbul hasreti çekmeleri yüzüme çarptı birden. İstanbul’u gurbet belleyen Müslüman ile vatan belleyen Hıristiyan’ın, Yahudi’nin çelişik manzarası garibime gitti. Şaşırdım.

2001'de bir konserde, yöresinin türküsünü dinlerken zılgıt çekmeye başlayan Adıyamanlı Ermenileri gördüğümde de de şaşırmıştım. O ana kadar zılgıt Kürtlerle bütünleşmiş bir davranıştı zihnimde oysa. Zılgıtlı halaya duran Ermeni grubu kafamı karıştırmıştı.

Benzeri bir şaşkınlıktı havaalanında yaşadığım. Beklenmedik bir tanıklıktı. Kalbi İstanbul'la, İzmir, Edirne, Bursa, Sivas, Kayseri, Erzurum, Diyarbakır'la, yani Anadolu'yla atan kaç milyon insan var acaba diye aklımdan geçirdim? Kaçı yüreğinde o çarpıntılarla öteki dünyaya gözleri açık gitti? Dağıldıkları ülkelerde aldıkları belgelere her daim yabancı kalmış kaç milyon insandılar?

Anadolu'nun Türkçe, Kürtçe, Ermenice, Zazaca bilen Sivaslıları, Diyarbakırlıları, Süryanice'den başka Kürtçe, Zazaca, Türkçe konuşabilen Mardinlileri şimdi neredeydi? Çerkezce, Kürtçe, Zazaca bilen Sivaslı Türk Rıza Özen amca neredeydi?

Güşe halam anlatırdı. Sivas Karacaören'de Kevo (Kevork Yıldız) diye bir Ermeni varmış. Gornolu (Maltepe) köyünden Kevo, askere alınıp Giresun'a gönderilir. Topal olduğu için "çürük"e ayrılır, belgelerini alır ve köyüne dönmek üzere yaya olarak yola çıkar. Köyüne yakın bir nahiyeye gelir ve orada tanıdığı bir eve misafir olur. Köylüler onu ziyaret edip, askerden geldiğini öğrendikten sonra bazıları kendi aralarında Kürtçe "*La va filleye, Navege Kevike. Va li esker rewiye... Naha cem wi peregeji hene. Em vi buku-jine...*" (Bu Ermeni'dir. Adı Kevik'tir. Askerden kaçmış. Şimdi yanında parası da vardır. Biz bunu öldürelim) diye konuşur. Kevo dayı Kürtçe bildiği için tüm konuşulanları anlar. Hiç renk vermez ama çok korkmuştur. Akşam olup da insanlar evlerine çekilmeye başlayınca Kevo dayı

hemen kaçıp karakola sığınır. Askerden çürüğe ayrıldığını söyleyerek belgelerini gösterir ve olan biteni anlatır. Karakol kumandanı, nahiye müdürüne durumu bildirir. Kevo dayının misafir olduğu evin sahiplerini karakola getirirler. Diğer köylüleri toplayıp teşhis etmesini isterler. O da isteneni yapar. Sonrasında nahiye müdürü ve karakol kumandanı, Kevo dayının köyünün muhtarı, Selanik muhaciri Aziz Çavuş'a hitaben bir yazı yazar. Kevork Yıldız'ı köye gönderdiklerini, sağ salim ulaştığında kendilerine yazı ile bildirilmesini isterler ve Kevo dayı böylece kurtulur.

Kevo, çok sonraları karısı Bolo Meryem ile birlikte İstanbul'a göçüp yerleştiği Kurtuluş Sefa meydanında uzun yıllar yaşamıştı. Kızları da orada oturmaktadır. Dil bilmesi Kevo'nun belki de hayatını kurtarmıştı. Köylülerin çoğu birbirinin dillerini bilirmiş. Kürtçe, Türkçe, Ermenice, Zazaca her kesimde yaygınmış. Çocukluğumdan hatırlarım, dedemin yaşlı bir Ermeni ahabası vardı (onun bizzat Kevo olduğunu ve hikâyesinin ayrıntılarını yıllar sonra Ağa Demir'den öğrendim), bize uğrardı zaman zaman. Bizim o taraflıydı, köylülerimizin hepsini tanırdı. Dedemle, babamla köy sohbeti yapardı ve Kürtçe konuşurdu. Ben, Ermeni adam nasıl Kürtçe biliyor diye şaşırdım ama annem de Ermenice kelimeler bilirdi.

Bütün bunlar iç içe geçmişliğimizi ve zenginliğimizi gösterse de bunun gerekleriyle yaşamadık hiç. Monolog ve tek kimlik hoşumuza gitti. Belki de komplekslerimizi örttü, kim bilir!

İnsanlar gitti, arkalarında akrabaları, dostları ve evleri kaldı mahzun. Kurtuluş'taki ya da İstanbul'un diğer semtlerindeki birçok ev neden sahipsizliğin hüznünü duyuyor? Okçular sokağındaki "Arnavut teyze"nin evi niçin boynu bükük duruyor?

Neden birileri o evleri kapmanın hayalini kuruyor? Neden o sıcak evler yıkılıp yıkılıp soğuk beton yığınlarına dönüştürülüyor?

Çok renkli bir yaşamı geliştirebilseydik İstanbul belki bu kadar tahrip olmayacaktı. Solgun bir şehir yaşamı sürdürmeyecektik şimdi. Bu şehir belki de hiç böyle olmamış, kaybettiklerinin arkasından “Neredesiniz?” diye hiç bu kadar iç geçirmemişti.

Bu defa ben soruyorum aynı soruyu.

Nahabet, Varujan, Niko, Yasef neredesiniz?

Zaman zaman rüyalarımda çıkıp geliyorsunuz sadece.

Nahabet, biliyor musun, çocuk hallerimizle, yine Ali abinin çay bahçesinin girişindeki toprak kaldırımında misket oynuyoruz; *pirketten* yapılmış duvarın dibinde. Annen pencereden bağıyor yine. İrma yine ağlayıp sızlıyor; istediğini yapmıyorsun diye gelip oyunumuzu dağıtıyor. Kızıyoruz ona. Ya da Niko’nun *yayası* yine kapısının önünde top oynamayalım diye bizi azarlıyor. Nahabet, Varujan, neden bilmem ama, ne zaman o günlere dair bir rüya görsen, daima günlük güneşlik oluyor hava. Eski Kurtuluş’un gökyüzü rüyalarımda hiç kapalı değil.

Şimdi neredesiniz yahu? Ne yapıyorsunuz? Bir yerlerden çıkıp söylesenize! Hangi ülkedesiniz, hangi deliğin dibinde? Çıkın oğlum artık! Saklambaç oynarken bu kadar uzatmazdık. Her işin bir raconu vardı. Tadını kaçırmayın.

Niko, ses ver Atina’dan. Taso, sen Selanik’ten. Aram, Hollanda’dan... Sarkis, Washington’dan... Nahabet sen nereden ses vereceksin peki? Varujan ya sen?

Söylesenize! Arto sen? Güvercinlerin duruyor mu hâlâ? Başka damlardan güvercin çekmeye devam ediyor musun yine? Paçalılarla, taklacı güvercinleriyle hâlâ hava atıyor

musun? Yine öyle balkonu geniş bir çekme katta mı oturuyorsunuz?

Gürsel kan kanserinden öldü. Şimdi Feriköy Mezarlığı'nda yatıyor. Haberiniz var mı?

İlker, Abdül, Levent, Serdar ya siz? Peki siz İstanbul'un neresindesiniz? Ne yapıyorsunuz? Kurtuluş'tan geçiyor musunuz? Geçerken bizleri düşünüyor musunuz?

Çocuklarınıza, çocukluğunuzun geçtiği yerleri gösteriyor musunuz?

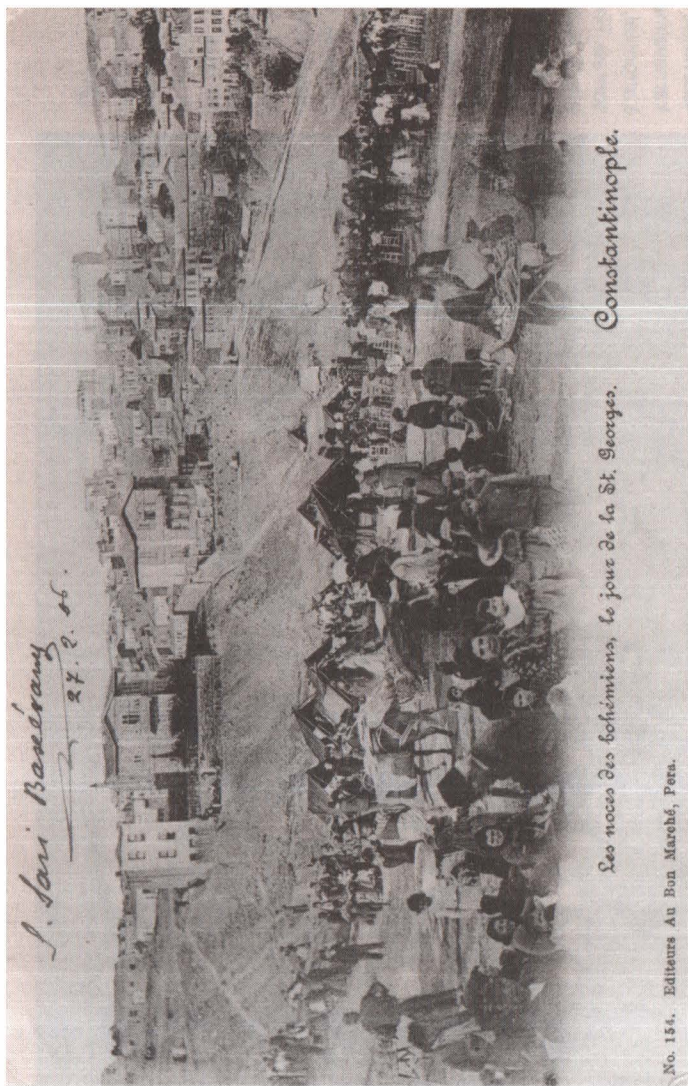
Hepinize sesleniyorum:

Neredesiniz? Eski Kurtuluş nerede? Kurtuluş'un kaybolan renkleri, oğulları, kızları nerede?

FOTOĞRAF ALBÜMÜ

Tatavla'nın ünlü karnavalına ait bir kartpostal, 1905 sonrası. Her yıl Büyük Perhiz'den önce yapılan ve üç gün süren, İstanbullu Rumların "Apokria" dedikleri, "Baklahorani" olarak da anılan maskeli sokak karnavalı, son olarak 1942'de kutlandı. 67 yıl sonra, 2009'da, bir grup Kurtuluşlu ve dostları, bu kutlamayı hatırlatmak amacıyla bir eğlence düzenledi.

J. Sari Bonéany
24.2.06.

Constantinople.

Les noces des bohémiens, le jour de la St. Georges.

No. 154. Éditeurs Au Bon Marché, Paris.

1905 öncesine ait bir 'Bon Marché' kartpostalında, Dolapdere'deki Hidrellez (Ay. Yorgi) kutlamaları.

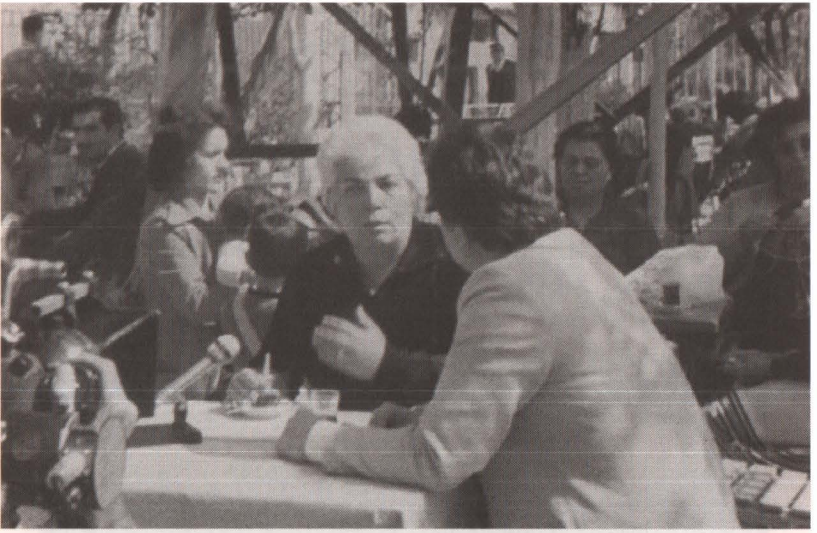
1905 öncesine ait bir Max Fruchtermann kartpostalında,
 Feriköy'de On İki Resuller Yortusu günü.

1905 öncesine ait bir Max Fruchtermann kartpostalında,
 Pangaltı'daki Rus kilisesi ve hastanesi.

Kurtuluş Son Durak'ta kurulan Rifat Telgezer Sirkî yıllar boyu semtin önemli yaz eğlencelerinden biri oldu. [Eser Tutel arşivi]

Nafiye Gülerüzgil (Kurtuluş Lunapark Aile Çay Bahçesi sahibi) bahçesinde TRT'ye röportaj verirken. [Sibel Orkon'un aile albümünden]

Önde çömelen Hüseyin Irmak, kardeşleri Mehmet Ali, Hasan ve ortalarına aldıkları arkadaşları Serdar Dölen ile birlikte Telgezer Sirkisi'nin yerine kurulan çay bahçesinde.

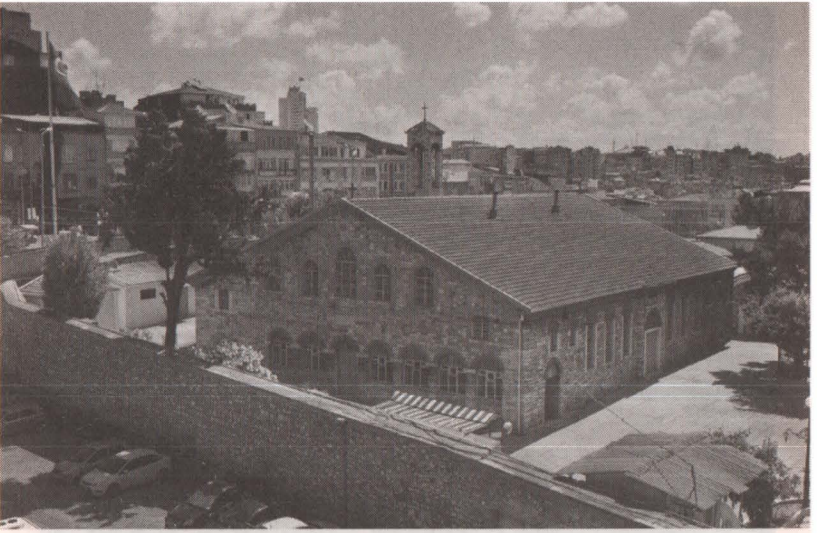
[Fotoğraf: Eiji Tanaka]

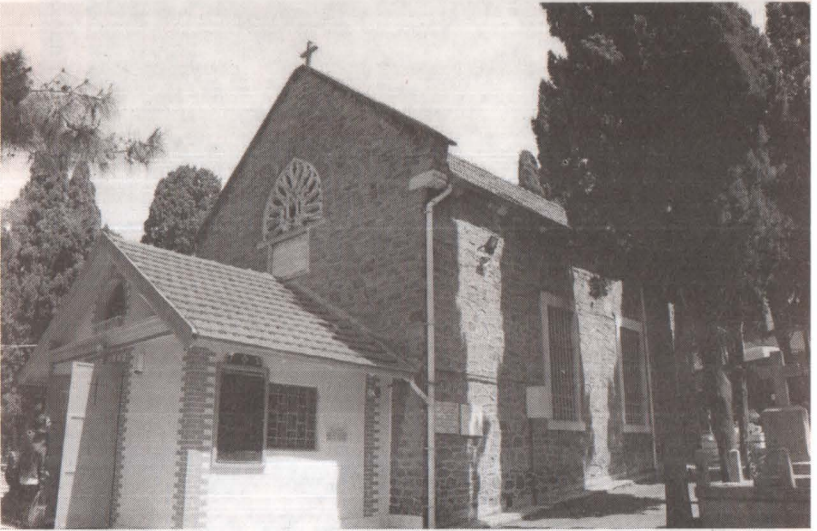
Talimhane'den Akarca Yokuşu ve Tatavla.

Kurtuluş'taki Papazyan Biçki Yurdu'nun öğretmen ve öğrencileri. [Hüseyin İrmak arşivi]

Tattavla'nın en eski kilisesi olan Ay. Dimitri. Kilisenin bitişiğindeki Mandra meydanı, bugün Kurtuluş son durak olarak anılan bölge. [www.tattavla.org]

Ay. Lefter mezarlığının içindeki şapel, 1880'de semtin kadınları tarafından kurulan dernek tarafından yaptırılmıştır. [Fotoğraf: Mehmet Fatih Sertoğlu]

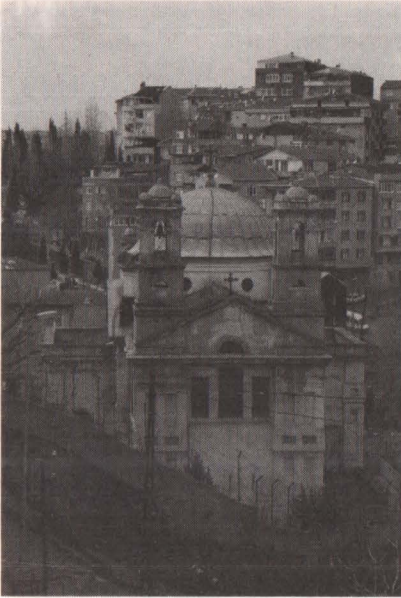
Dolapdere Ay. Evangelistria Kilisesi. Yapı, görkemiyle bugün de Dolapdere'den geçen herkesin dikkatini çekiyor. [Aret Çiçekeker arşivi]

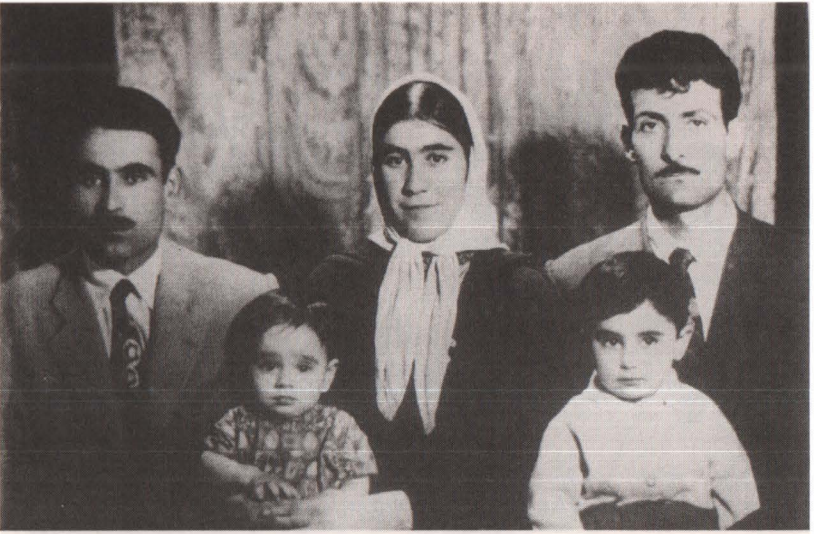
Küçük Akarca yokuşundaki Acı Su, 1949.
[İstanbul Radyosu akordeon sanatçısı Dimitrios Ergen'in arşivinden]

İstanbul'un en büyük ayazmalarından biri, kayıtlarda Ayazmataki adıyla da geçen Kurtuluş'taki Ay. Tanaş Kilisesi'nin ayazmasıdır. [Fotoğraf: Ercan Tanrıbak]

Ay. Tanaş Kilisesi, 2016.

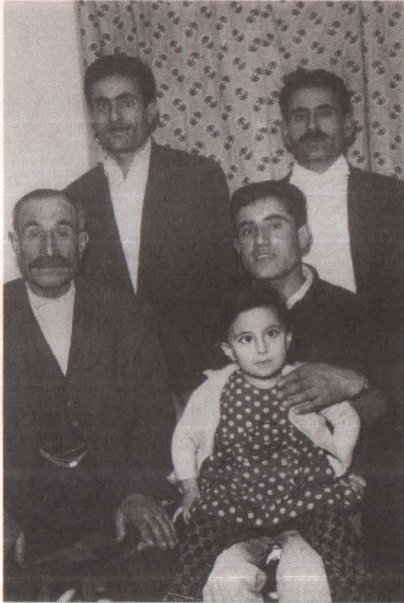
Veli Irmak, Zöhre Irmak ve musahipleri (Alevi geleneğine göre kirve ya da bani) Ali (Düzgün) Kendigelen. Önde, Hüseyin Irmak (sağda) ve kardeşi Hasan, 1964.

Irmak ailesinin son toplu fotoğrafı.
(Soldan sağa) Mehmet, Hüseyin, Veli, Zöhre, Hasan ve Pınar Irmak, 1992.

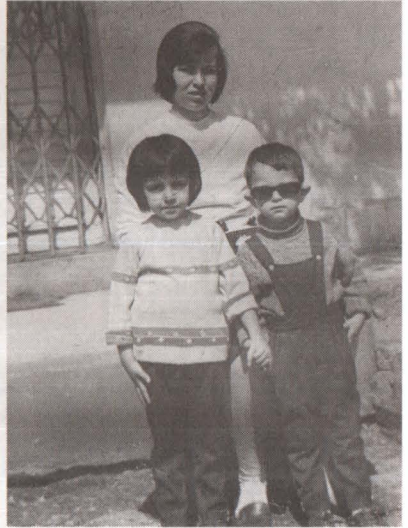
Soldan saĝa: Hüseyin Irmak'ın babası Veli Irmak, halaları Dilber Yahşı, Hatay Güler ve Gülşah (Gşe) Karakuş. Kurtuluş'un üç kapıcısı Veli, Hatay ve Gşe bir karede, 2000.

Oĝuz Apartmanı'nın kapıcı dairesinde üç kuşak bir arada. Hüseyin Irmak'ın dedesi *Memedi Guro* (Kurt Mehmet), oĝulları Ali, Veli, Abbas ve Ali Irmak'ın kızı Gülizar.

Irmakların Kurtuluş'tan aile dostu, komşusu Artin ve Dudu Aşnam.

Artin amca ve Dudu yenge, çocukları Murat ve Sima (Suna) ile birlikte, Kurtuluş Caddesi üzerinde yaşadıkları Lale Apartmanı'nın arka bahçesinde.

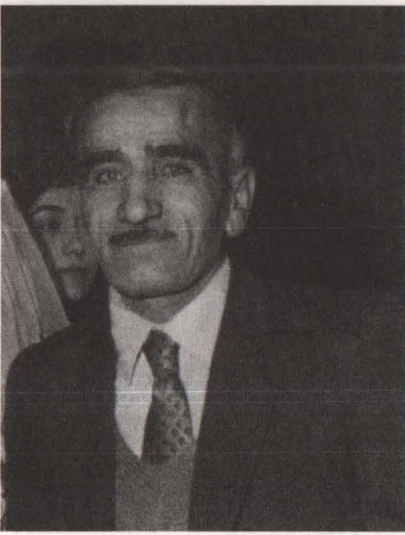

Oğuz Apartmanı'nın arka bahçesi.
Zöhre Irmak ve kucağında kızı Pınar, 1977.

Zöhre Irmak'ın annesi Ezime Doğan'a hastane ziyareti. Hüseyin Irmak'ın (önde, sağdan ikinci) anne tarafından bir grup akrabasının görüntülediği bu fotoğraftan birkaç ay sonra Ezime Doğan (ayakta, soldan ikinci) Sivas'ta yaşama veda etti.

Heybeliada Senatoryumu, 1966.

Rumca, Ermenice, Türkçe ve Kürtçe bilen temizlik işçisi Hafikli Garip Güler.

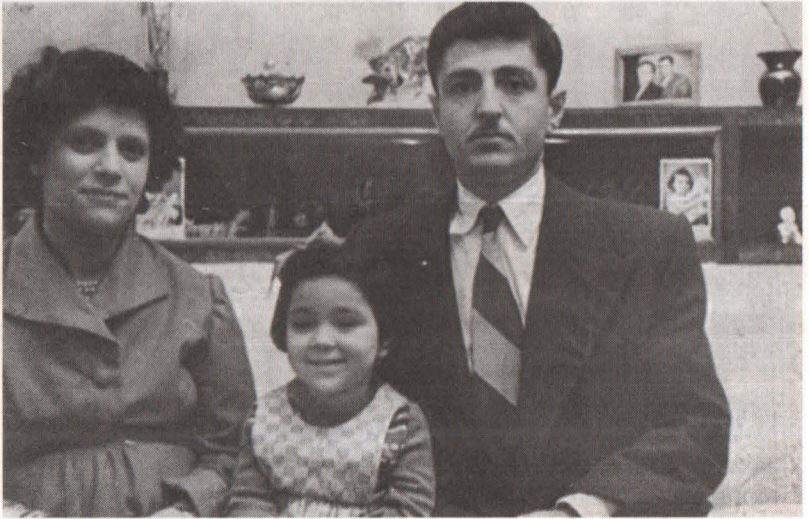

Bir sünnet hatırası.

İğneci Mustafa Karabulut, eşi Elif Hanım, oğulları Mahmut ve kızları Kudret. İlerleyen yaşlarında parkinson hastalığına yakalanan İğneci Mustafa çocukların dahi sevdiği, işinin ehli, eli hafif bir iğneciydi.

Fuat Belitaş ve eşi Cemile Hanım bisikletleriyle birlikte. Bir altyapı çalışması sırasında kurulan işçi çadırlarının bulunduğu sokak, çocukların oynadığı Açıkyol Sokağı. Hüseyin Irmak'ın arkadaşlarından Civan'ın ailesi (1) ve Niko'nun anneannesi (2) bu sokakta, işaretli evlerde oturuyorlardı. [Saniye Belitaş aile albümünden]

Semtin en tanınmış simalarından bisikletçi Fuat Bey, eşi Cemile Hanım ve büyük kızları Semra, 1957.

Kurtuluş İlkokulu'nda Nebile Ataman ve üçüncü sınıf öğrencileri, 1969-70. Hüseyin Irmak, üçüncü sıranın başında, önündeki sınıf arkadaşının saç kurdelesini arkasında kalmış. [Zeynep Gülay İşbil aile albümünden]

Eren Buharalı ve Süzet Eskenazi, Kurtuluş İlkokulu, 1966. [Süzet Eskenazi aile albümünden]

Oğuz Apartmanı, bir numaralı daire.
Osakalı Eiji Tanaka ve eşi, Veli Irmak ve çocuklarını ağırlıyor.

Oğuz Apartmanı'nın girişi. Hasan Irmak, komşu Eiji Tanaka, mahalleden arkadaşı
Serdar Dölen ve kardeşi Mehmet Ali. Bitişikte "diplomat berber"
Cemil Eser'in dükkânı.

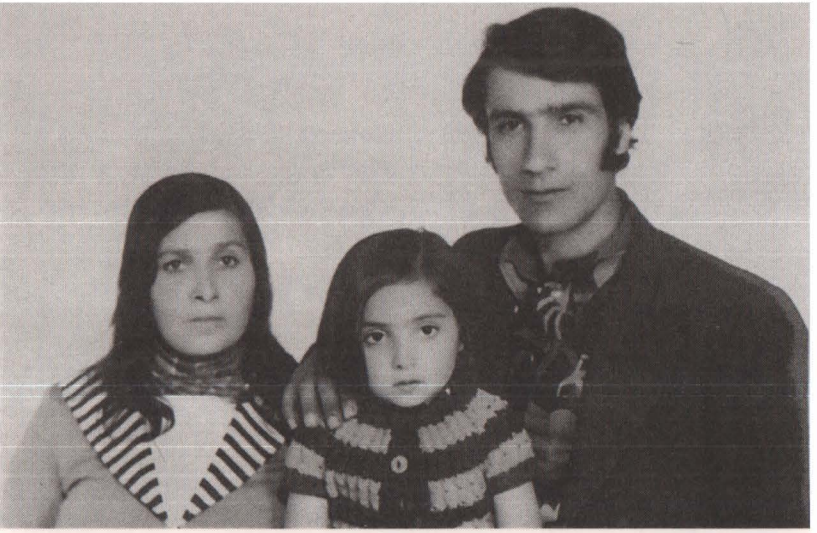

Oğuz Apartmanı'nın 6 numaralı dairesinde oturan Eskenazi ailesi.
Vitali Eskenazi (gözlüklü), Madam Donna, kızları Çela (soldaki) ve Süzet ile birlikte.

Soldan sağa: Bay Vitali, Madam Donna,
önünde küçük kızı Süzet, onun yanında
büyük kızı Çela ve bir yakınları.

[Fotoğraflar: Süzet Eskenazi aile
albümünden]

Irmaklar'ın aile dostu Selvi-Mustafa Akyar çifti ve kızları [üstte]. Yurdagül, ünlü sinema oyuncusu Nubar Terziyan'ın sokakta görünce kucağına alıp sevdiği yaşlarda.

Bugün Yurdagül İstanbul'da, küçük ağabeyi Süleyman Bulgaristan'da, diğer ağabeyleri Feyzullah ve Şükrü Hollanda'da yaşıyor. Mustafa Akyar ise 2009'da vefat etti ve vasiyeti gereği Kangal'ın Topardıç köyüne defnedildi.

Oğuz Apartmanı sakinlerinden Akçaoğlu ailesi Taksim Meydanı'nda. Hüseyin Irmak'ın portakallı kurabiyelerinin tadını unutamadığı Sevim Hanım, eşi Mustafa Bey, çocukları Ömer ve Hakan [Hakan Akçaoğlu aile albümünden]

Ali'nin Gazinosu'ndan bir hatıra. (soldan sağa) Mehmet Ali Irmak, namılı kabadayı Kürt İdris'in oğlu Murat, Hasan Irmak, Taşkafa Gürsel Güven ve Gürsel Yılmaz; önde Hüseyin Irmak.

Artık adını kimsenin hatırlamadığı
Roman boyacı, Arnavut Ali
ve müşterileri.
[Hasan Vardarlı aile albümünden]

Arnavut manav Ali Vardarlı,
semtin çocuklarından biriyle,
tezgâhının başında.
[Hasan Vardarlı aile albümünden]

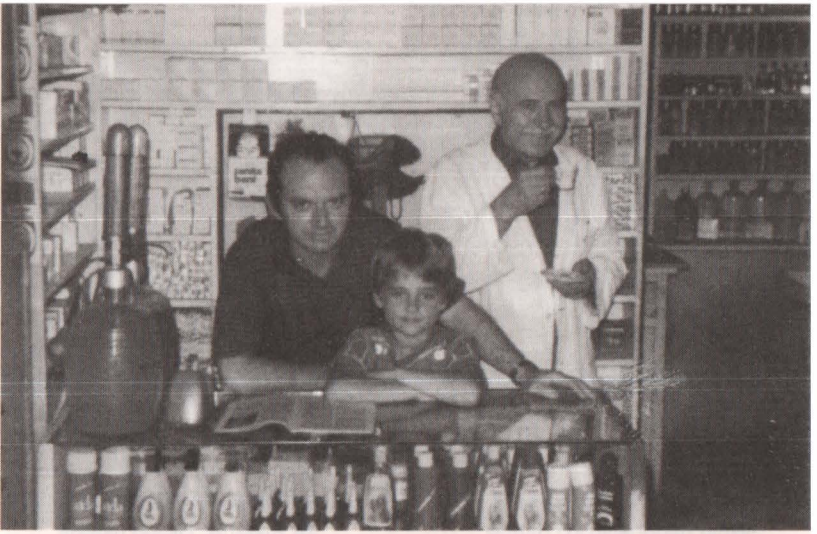
Çinli bir ailenin küçük oğlu, çocukluk arkadaşlarımdan Furkan Liu,
Değirmen Sokak'taki evlerinin önünde ayı oynatıcısıyla, 1967.

Sevenler Berber Salonu. Cemil Eser, oğlu Cihan ve kalfası Sabahattin Elkuş. Fotoğ-
rafa hariçten giren çocuk ise Hüseyin Irmak, 1970. [Cihan Eser aile albümünden]

Cemil Eser (sağda), caddenin karşısındaki yeni dükkânında, semt sakinlerinden
Cahit Seyhanlı ve kimliğini tespit edemediğimiz bir Kurtuluşluyla beraber, 1985.
[Ömer Seyhanlı aile albümünden]

Ertan Altan, oğlu Hakan ve İğneci Muharrem (Öztürk), Kurtuluş Dispanseri'nin hemen yanındaki Altan Eczanesi'nde. [Ertan Altan aile albümünden]

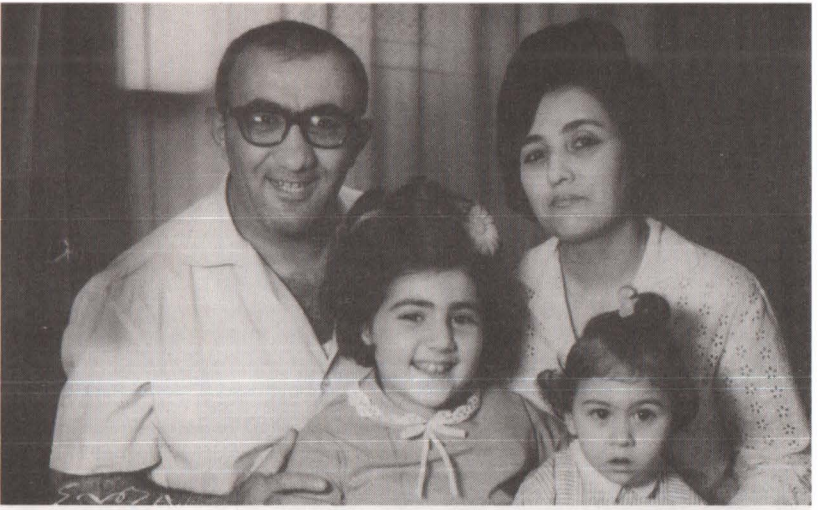
Altan Eczanesi halen Kurtuluş caddesi üzerindeki aynı dükkânda aynı titizlik ve mütevazılıkla semt sakinlerine hizmet vermeye devam ediyor. [Fotoğraf: Hüseyin İrmak]

Hüseyin Irmak'ın gözde bakkalı. Şakir, Şükrü ve Bayram Pekacar kardeşler on yıllarca düzenli ve temiz bir hizmet anlayışı sergilediler, 2003. Dostel Gıda'yı 2006'dan beri çocukları işletiyor.
[Fotoğraf: Hüseyin Irmak]

Kurtuluş caddesi üzerindeki Pelit Turşucusu semtin markalarından biri olarak halen faaliyetini sürdürüyor, 2016. [Fotoğraf: Ercan Tanrıbak]

Kurtuluş'un ünlü doktorları Rasih ve Yıldız Türker, ilerde onların yolundan yürüyüp doktorluk mesleğini seçecek olan çocukları Pınar ve Cüneyt'le.

[Yıldız Türker aile albümünden]

[Fotoğraf: Ertan Eltan]

1958'de açılan Kurtuluş Dispanseri, Dr. Rasih'in 2007'deki vefatından sonra hiç kullanılmadı. Yıldız Hanım, 2016'ya kadar her salı temizliğini yaptırmak için dispansere gitti. Bu tarihte el değiştiren mekân artık bir meşrubat deposu olarak kullanılıyor. Hüseyin İrmak, Yıldız Hanım'la birlikte dispanserde, 2008

Kurtuluş Caddesi'nin parke taşlarıyla döşeli olduğu günler, Çiğdem Kuruyemiş'in önü. Ayaktakiler, soldan sağa: Kuruyemişi Beyazıt, postane müdürü Mustafa ve adı tespit edilemeyen bir şahıs. Oturanlar: Bakkal Ahmet, kahvehaneci Mustafa ve Arnavut kasap Mustafa.

Mari Arı'nın Bozkurt Eczanesi önünde eczacı Yaşar Dirican ve Kurtuluşlular, 1973. [Can Ali Dirican arşivi]

Kurtuluş'un meşhur gazinocularından
Despina Kanlı, yani Madam Despina.

Madam Despina'nın Ay. Lefter Mezarlığı'ndaki mezarı.

1896'da Tatavla İraklis Jimnastik Kulübü adıyla kurulan Kurtuluş Spor Kulübü'nün yöneticileri ve basketbol okulu öğrencileri kulüp başkanı Dino Belalidis ile, 2008.

Hüseyin İrmak'ın çocukken bahçesinde oyun oynadığı Kurtuluş Rum İlkokulu, 1980'li yıllarda öğrencisizlik nedeniyle kapandı, 2014.

Bir diğer çocukluk arkadaşı Niko Milonas, babası Dimitri, annesi Panayiota ve genç yaşta kaybedeceği kız kardeşi Angeliki, 1971.

Hüseyin Irmak'ın çocukluk arkadaşı Anasthasios Sarioğlu, namı diğer Taso.

Taso, ablası Senula, eniştesi Hristo, annesi Teognosia ile birlikte, 1970-71.

Hüseyin Irmak'ın en yakın çocukluk arkadaşlarından Nahabet Özşimşek (ayakta, ortada), babası Movses, annesi Arşaluys, kız kardeşi İrma ve kuzeni Levon, 1982. Nahabet sonraki yıllarda Paris'e göç etti ve hâlâ orada yaşıyor. [İrma Özşimşek Altınar aile albümünden]

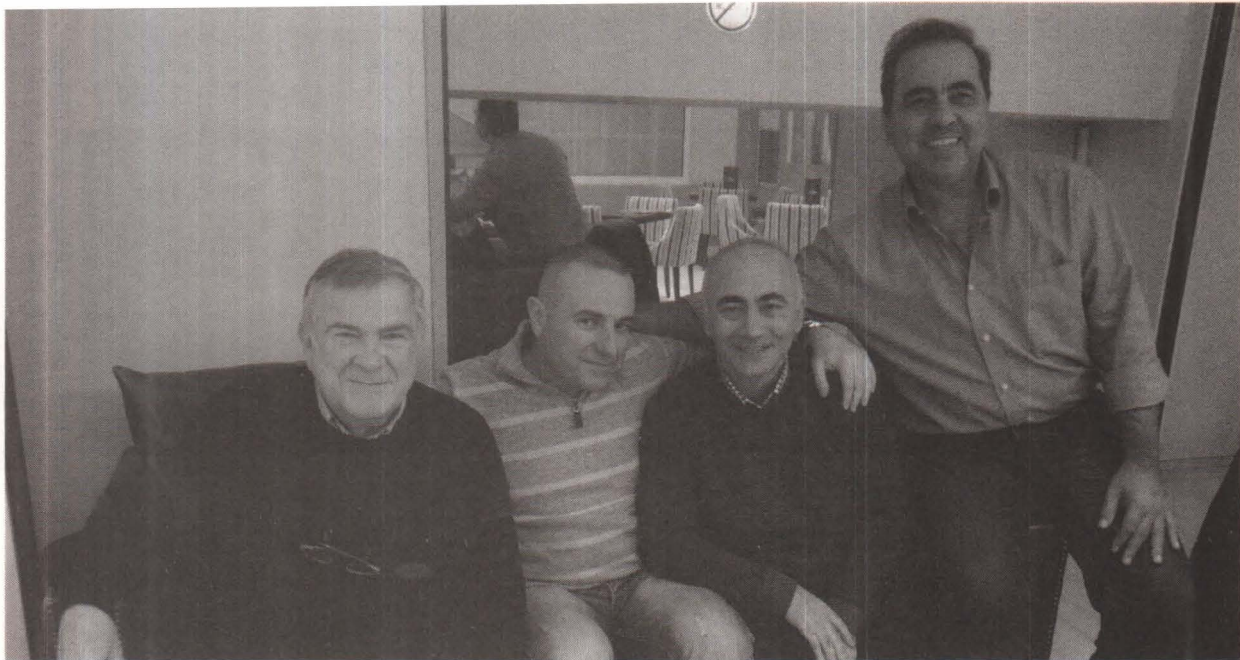
Baruthane Caddesi'nde birbirinden leziz yemeklerle Kurtuluşluların damağına hitap eden Benusen Ev Yemekleri Lokantası'nın sahibi Nuran Güzel ve oğlu Hakan.

[Fotoğraf: Tuba Kurtuluş]

Hüseyin Irmak, Kurtuluş'un kırk yıllık sütçüsü Ekrem Özcan ile ana caddede, 2017.

[Fotoğraf: Refika Kadioğlu]

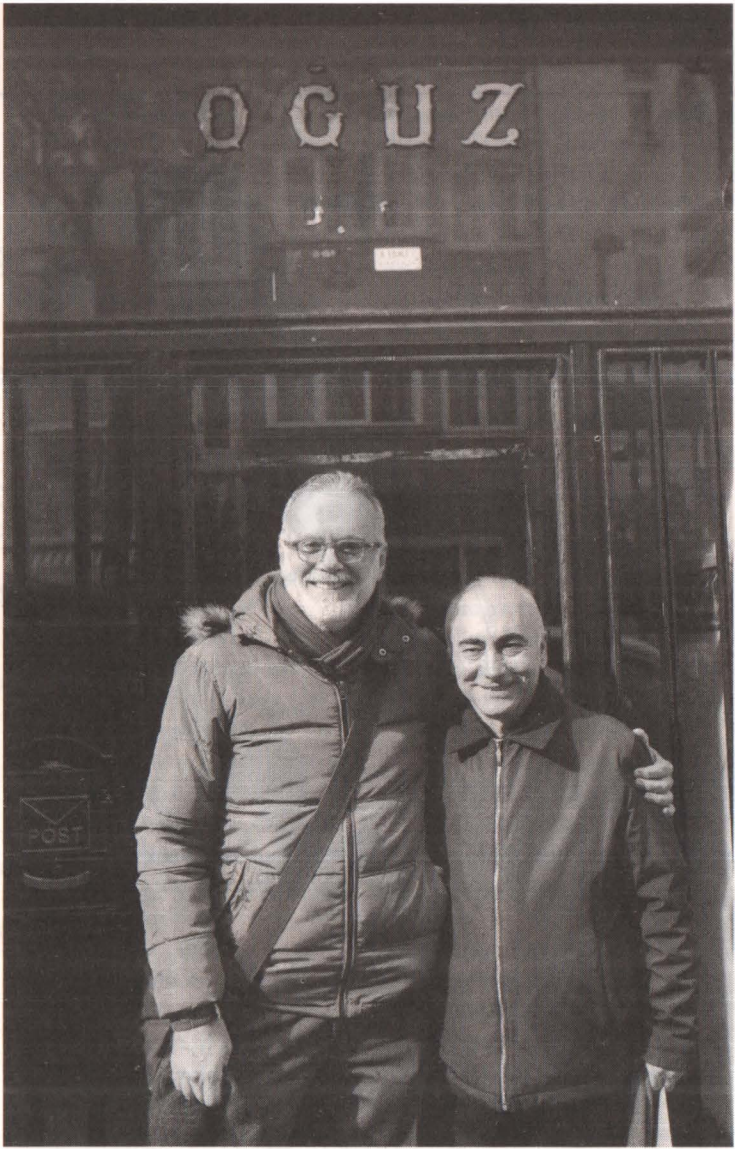

Yaşadığım Kurtuluş'un yayımlanmasından sonra, Hüseyin Irmak'ın, "Neredesin Niko, neredesin Taso?" çağrısı ses buldu ve üç çocukluk arkadaşı, 42 yıl sonra ilk kez 25 Aralık 2016 tarihinde Atina'da bir araya geldi. Yazarın sağındaki Niko, solundaki ise Taso. Fotoğrafın en solunda Yenişehirli Dimitri Ioannidis var. [Fotoğraf: Grigoris Keşişoğlu]

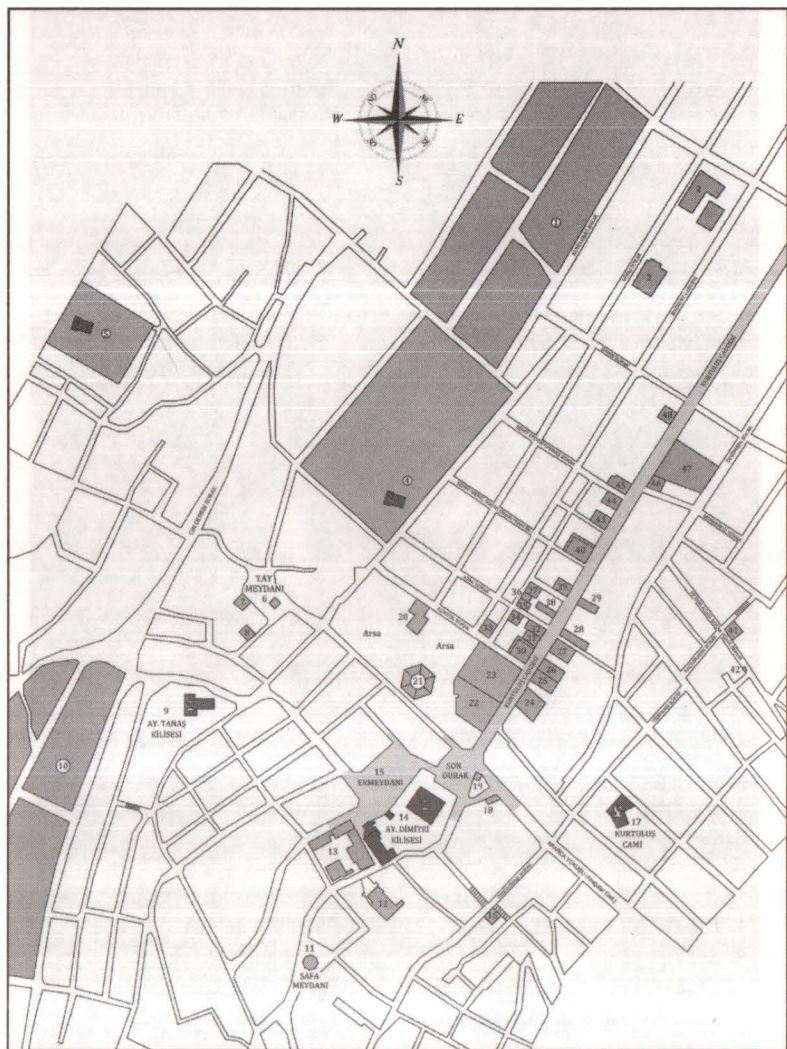
Hüseyin Irmak, Atina ziyareti sırasında hemşerileri Tatavla-Kurtuluşlularla beraber.
 (Ayaktakiler, soldan sağa) Pangaltı'daki Yuva Mefruşat'ın sahibi Andon Pakulidis, Dimitri Misalis, Mecit Acar;
 (oturanlar, soldan sağa) Lambo Stavropulos, Yani Veske, DKV Aküleri'nin sahibi Dimitri Kiniğos.

[Fotoğraf: Dimitris Ioannidis]

Hüseyin İrmak, çocukluk arkadaşı, Oğuz Apartmanı'nın üç numaralı dairesinde oturan Hakan Akçaoğlu ile 40 yıl sonra aynı kapının önünde, 2016.

[Fotoğraf: Ayten Yener]

Hüseyin İrmak'ın Gözüyle 70'li Yıllarda Kurtuluş

1. Arnavut bostanları
2. Kurtuluş İlk ve Orta Okulu
3. Kuvayi Milliye İlkokulu
4. Ay. Lefter Mezarlığı ve Kilisesi
5. Bulgar Ortodoks Mezarlığı ve Kilisesi
6. Yay Meydanı ve Çeşme
7. Arnavut Kâmil'in evi ve bostanları
8. Akıyar ailesinin evi
9. Ay. Tanaş Kilisesi ve Ayazması
10. Kara Kâzım'ın bostanları
11. Sefa Meydanı ve Çeşmesi
12. Kurtuluş Spor Kulübü
13. Kurtuluş Rum İlkokulu
14. Ay. Dimitri Kilisesi ve Ayazma
15. Bisikletçi Fuat'ın Ermeysdanı'ndaki yeri
16. Davut Bakkal/Şakolu Ali'nin kapıcılık yaptığı apartman
17. Kurtuluş Camii
18. Otobüs Merkez Plantonluğu
19. Merkez Taksi
20. Madam Despina'nın Gazinosu
21. Telgezer Sirki'nin çadır kurduğu, sonradan çay ve oyun bahçesi olan alan
22. Yasemin'in Gazinosu
23. Ali'nin Gazinosu
24. Kurtuluş Dispanseri
25. Şekerci Hasan'ın Dükkan
26. Dudu Yenge ve Artin amcanın kapıcılık yaptığı apartman
27. Şükrü, Şakir ve Bayram Pekacar'ın Dostel Bakkaliyesi
28. Postane
29. Arnavut Ali'nin manav tezgâhı
30. Pasaj (Ahmet bakkal, Foto Tayfun, Kuaför Fahri, Eskişehir Mahalle Muhtarlığı, berber Foti'nin dükkânı, Kürt İdris'in evi)
31. Kasap Arnavut Mustafa
32. İsmet Bakkal (İsmet Savrul)
33. Niko'nun yayasının (Franceska Pasadakıs ve eşi Dimitri) evi
34. Nahabet'lerin evi
35. Niko'ların evi
36. Varujan'ların evi
37. Jandarma ve polis karakolu
38. Oğuz Apartmanı
39. Hatay hala ve Garip amcanın kapıcılık yaptığı apartman/ Nalbur Koço, berber Refik, terzi Suat'ın dükkânları
40. Pasaj (Tüpgaz bayii, Günaydın Emlak, Artin ve Mehmet'in terzi dükkânı, kuaför, pulcu Pavli'nin kırtasiyesi)
41. Çöpçü Garip amcanın evi (Garip Güler)
42. Küçük Akarca Çeşmesi (Acı Su)
43. Minyon Pastanesi
44. Yapı ve Kredi Bankası
45. Nazar Pastanesi
46. Erzincanlı manav
47. Benzin İstasyonu (sonradan Matilt Manukyan'ın apartmanı)
48. Muhtar Şeref'in bakkalı

Dizin

- II. Mahmud 24
III. Selim 38
6-7 Eylül 30, 39
1964 Sürgünü 39
- Abbas İrmak 128
Abdül (Callud) 113,
116, 118, 152
Abdülaziz (sultan) 38
Abdullah 48
Abdurrahman Kahveci 116
Abuzer Öztürk 93
Acem 56
Açıkyol sokağı 66-68,
91, 110, 111, 113,
114, 125, 134
Adalet (hanım) 88, 113,
140
Adana(lı) 44, 89, 120
Adıyaman 149
Agop 144
Ağa Demir 11, 150
Ağrı Dağı Efsanesi 129
Ahmet Aydonat 91
Ahmet Bayrak 85
Akarca yokuşu 26, 91,
124, 125
Akdeniz 20
Akilas Millas 30
Akropoli Gazinosu 27
Alaattin Konan 120
Alaska dondurma fabri-
kası 67
Alber 97
Albert Henry Simmons 24
Aleko (demirci) 38
Aleko (müzisyen) 28
Aleko Darom 82
Alev 138, 139
- Alevi 58, 78, 88, 104,
109, 113, 114
Ali (Dayili) 92
Ali (Memoyi Guro'nun
babası) 43, 44
Ali (Memoyi Guro'nun
kardeşi) 43
Ali 123 (Şakolu)
Ali (uçurtmacı) 67
Ali Erköse 120
Ali İrmak 45, 128, 137
Ali'nin Gazinosu 27, 66-
68, 91, 119, 126
Ali Portakal 66
Ali Rıza 76
Ali Vardarlı 82
Alman 122
Alper Serhatoglu 56, 57
Altan Eczanesi 90
Altan Serhatoglu 56, 57
Amerika 30, 57, 83
Anadol 113
Anadolu 28, 101, 103,
148, 149
Anahit (madam) 146
Anastas (müzisyen) 28
Anastas Ksanthopoulos 16
Andon (müzisyen) 28
Andon Kritikos 33
Andreas Sevastos 38
Aneke (Anıke) 75
Angeliki 15
Anıke bkz. Aneke
Ankara 83, 125, 134
Anne Teognosiya 16
Apokrea 25
Apoyevmatini Gazetesi
95, 100
Ara Olimpiyatları 29
- Aram 151
Ararat 27, 28
Ararat Gazinosu 27
Aristidis (dayı) 29
Arman 121, 144
Arnakiu çeşmesi 35
Arnavut 67, 73, 75, 80,
82, 86, 91, 93, 98, 150
Arnavut Ali bkz. Ali
Vardarlı
Artin Aşnam 14
Artin 89, 137, 166
Arto 93, 121, 144, 151
As gazozu 133
As Sineması 129
ASALA 144
Aşlı 138
Asteros 31
Atatürk 11, 93
Atatürk Havaalanı 147
Athanasios İonnidis 38
Atilla 84, 121
Atilla Altıkulaçoğlu 95
Atina 9, 13-16, 29, 31-
33, 40, 111, 151
Atlantik Apartmanı 116
Atlas Kırtasiye 97
Atlas Pasajı 96
Avrupa 75
Ay. Athanasios (Kilisesi)
19, 20, 33, 34, 37
Ay. Dimitri (Kilisesi) 13,
20, 21, 22, 24, 25, 26,
33, 36, 71
Ay. Lefter Mezarlığı
67, 139
Ay. Tanaş Kilisesi 76
Ayatanaş sokağı 38
Ayios Eleftherios Kadın
Derneği 32

Ayios Eleftherios Mezar-
lığı 34
Ayios Fanurios 35
Ayios Haralambos 34
Ayios Ioannis 35
Aynalıkavak Kasrı 34
Aydonat Bakkaliyesi 91
Aygaz 95
Ayhan 84
Ayhan Işık 115, 120
Aynur 123
Ayşe 146
Azak sokağı 33, 84, 88,
92, 93, 108, 109, 115
Aziz Çavuş 150

Bahçeköy 31
Bahçelievler 100, 101
Baki 86
Bakkal Yannis (bakkal
Lazari) 38
Baklahorani 25, 27
Balıklı Rum Hastanesi
82
Balıkpazarı 16
Balkanlar 147
Banu 54
Barbaros Erköse 120
Barbaros Hayrettin Paşa
20, 21, 41
Baron 141
Baruthane caddesi 96, 97
Basın Yayın Yüksek
Okulu 139
Başaran Mobilya 118
Bayburt 46
Bayburt Hastanesi 46
Bayram Pekacar 85, 86,
144
Baysungur sokağı 101,
118
Behice 57-59
Bekir 113

Berk Erkent 16, 17
Bese 83
Beşgen Kurtasiye 96, 97
Beşiktaş 10, 55
Beyazıt Çiğdem 92
Beyoğlu 9, 32, 37, 46, 130
Beyoğlu Spor Kulübü 32
Biju Meyhanesi 27
Birinci Dünya Savaşı
32, 61
Birlik Palas 102
Bizantino Atletizm
Tesisleri 33
Boğaziçi 26
Bolucan 43, 45
Boş Beşik 129
Bozkurt sokağı 39, 66,
96, 109-112, 115,
118, 134, 138
Bruce Lee 129
Bursa 76, 149
Bülent 112, 113, 126
Bülent Ecevit 143
Bülent Oran 52
Büyük Akarca 122
Büyük Pera Yangını 24
Büyük Tatavla Yangını
30, 38
Büyükdere 115

Cahide Serhatoglu 56, 144
Callud bkz. Abdül
Can 76
Canbek 47
Cavit 114
Cemil 92
Cemil Eser (Diplomat
berber) 77, 92
Cendere 31
Cengiz 121
Cevat Karakuş 47, 100
Cewo (Sarolardan) 47
Cihat 114

Cin deresi 31, 34
Civan 111, 125
Civan sokağı 78-80
Coşkun 114, 142
Cüneyt 11, 102

Çağrı Kurtasiye 96
Çamlıca 134
Çanakkale 52
Çankırı 92
Çela 12, 59, 60, 62
Çerkezce 149
Çiftecevizler 100
Çiğdem Kuruyemiş 92

Day Palas 100
Daylı 92
Daylı Ali bkz. Ali
(Daylı)
Değirmen sokağı 84, 121
Derya Palas 100
Despina'nın Gazinosu
27, 66, 67, 100, 113,
125
Didem 81
Dilber 45
Dimitri Araboğlu 32, 40
Dimitri Milonas 15
Dimitris Araboğlu 33
Dimitri Vitsaropoulos 31
Dimitri Zafiroğlu 30
Dino Belalidis 29
Direkçibaşı 22, 29
DİSK 117
Divriği 47
Diyarbakır 149
Dionis Sakolakis 30
Doğan 113, 114
Dolapdere (caddesi) 19,
22, 24, 29, 37, 84, 96,
120-123
Dolmabahçe 127
Donna Eskenazi 12, 54,
59- 62

Dostel Apartmanı 87, 88
Dostel Bakkaliyesi 85
Dudu (yenge) 78-90,
130
Dündar Kılıç 28, 118
Düriye 101

Ebubekir 91
Edasa 31
Edirne(li) 140, 149
Edmondo de Amicis 27
Eğitim Derneği 32
Eiji Tanaka 53
Ekim Devrimi 22
Ekmekçioğlu Fırını 90
Ekrem Demirci 128
Elalibey köyü 47
Eleni (madam) 82, 146
Elif (hanım) 105
Elmadağ 19, 24, 129
Emel Sayın 129
Emin 86, 87, 92
Eminönü 123, 127
Emirgan 142
Engin 121
Erdal 83
Erdem 121
Ergenekon caddesi 39
Ermeni(ler) 9, 14, 23,
24, 39, 46, 66, 79,
81, 83, 84, 88, 89, 93,
105, 108-111, 113,
115, 121, 126, 140,
144, 145, 149, 150
Ermeydanı 72, 76, 105
Ersel Anmaç 138
Ertan Altan 105
Erzincan(lı) 66, 83, 87,
88, 90, 91, 93, 97,
113-115, 139
Erzurum 149
Eski Tatavla Havalanı
27, 28

Eskişehir 91
Ester (madam) 97, 138,
146
Ester Kefer 122
Etiler 53
Evangelistrias Kilisesi 34,
35, 37
Evangelistrias Okulu 37
Evgenios M. Andonia-
dis 37
Ezine 10

Fahri (kuaför) 91, 96
Fatih 106
Fatma 76, 123, 142, 146
Fatma Girik 129
Fener 36
Fener Patrikhanesi 88
Fenerbahçe 121
Ferah Apartmanı 79, 81
Ferdî 120, 121
Feriköy 14, 19, 67, 73,
76, 97, 100, 127, 152
Feriköy Mezarlığı 101
Feriköy Pasajı 96
Feyzullah Akıyar 73-75,
128
Fitnat Gündoğdu 76
Foti 114, 191
Foto Tayfun 91
Fransız 24, 39
Fuat (bisikletçi) 9-11, 67,
71, 72, 80
Fukaraperver Cemiyeti 32

G. Simmons 24
Galatasaray 25
Garip (amca) 80, 81
Gâvurğıraba 44
Gencali Doğan 76
Gençler Mağazası 61
Gerni 43
Giresun 149

Gırontes usta 88
Gogovitsa 28
Goze 43
Gökhan 121
Gökmen 83
Görztepe 53
Gülcan 81
Gülizar 99, 123
Güllü yenge 101
Gülten Gündoğdu 76
Gümüşsuyu 56
Günaydın Apartmanı
99, 117
Günaydın Emlak 95
Gündüz Saylan 121
Güneş Ufuk 116
Gün Ufuk 116
Gürsel 113, 114, 152
Güşe 45
Güven Bakkaliyesi 90

Ğezal 92
Ğorno 149

Hacı Ahmet karakolu 22
Hacı Ahmet mahallesi 19
Hacı Hüsrev 19, 76
Hacı İlber sokağı 35, 37
Hacı Kosti 36, 37
Haçık Berberyan 108, 144
Hafik 80
Hakkı 70, 75
Halep 43, 44
Haliç 19, 20, 69
Halkalı 100
Harbiye 24, 25, 129, 142
Harilaos Ksantapulos 38
Hanri Kefer 122
Harbiye 24, 25, 129, 142
Hasan (Memoi Guro'nun
kardeşi) 44
Hasan (muhallebici) 94,
108, 115

Hasan (saka) 137
Hasan amca 90, 97, 110
Hasan dayı 107
Hasan Irmak 48, 49, 54,
55, 80, 87, 89, 90, 91,
114, 122, 132
Hasan Vardarlı 82
Haşım amca 73, 74
Hatay (hala) 45, 80, 117,
137
Hatice 138
Haydo (Sarolardan) 46
Heybeliada 46
Hristiyan 147, 148
Hikmet 81
Hilton 83
Hollanda 75, 151
Hristo (enişte) 15, 16
Hristo Anasthadiyadis
Ahilya (Hrisantos) 29
Hrisantos'u Ben Öldür-
düm 29
Hülya Avşar 120
Hülya Karadayı 142
Hüseyin Baradan 52
Hüseyin Gündoğdu 76
Hüseyin Öztürk 93
Hüseyin Şen 94
Hüsnü Özkartal 27, 28

İslahat Fermanı 23
Işık Apartmanı 114
Işık Dede 77

İbrahim 138
İdris (Kürt) 28, 68
İktisadi ve Ticari İlimler
Akademisi Gazetecilik
ve Halkla İlişkiler
Yüksek Okulu 139
İlerleme Derneği 32
İlerleme Eğitim Derneği
32

İlker 115, 152
İnci (Deli) 140
İnci Sineması 129
İnegöl 106
İngiltere 105
İon adaları 20
İran(h) 58
İraklis Jimnastik Kulübü
28, 29, 32, 37
İrma 109, 144, 151
İsmail 45, 46
İsmail 83
İsmail 121
İsmail (iğneci) 101
İsmail amca 101
İsmet Savul 92
İspanya 61
İsrail(li) 12, 54, 98, 147,
148
İstanbul Kan Ağlarken 29
İstanbul(lu) 9, 14-16,
21, 22, 24, 28-31,
34, 36-41, 45, 46, 48,
49, 53, 54, 59-62, 69,
77, 79, 99, 100, 103,
106, 107, 116, 117,
119, 123, 136, 137,
146-152
İstiklal caddesi 9
İş Bankası 128
İtalyan 24
İzmir 76, 146, 149

Jaklin 109
Jale Özkan 78
Janet 138, 139
Japon Konsolosluğu 56
Japonya 53
Jordan Vlahopoulos
14, 17

Kabataş Erkek Lisesi
138, 141

Kağıthane 20, 31, 95
Kalos (Kalust) 84
Kamer 144
Kâmil Gündoğdu 76
Kanada 14
Kangal 44, 47, 92, 94, 104
Kapadokya 16
Kaptan Swing 112
Kara Kâzım bkz. Kâzım
Gündoğdu
Kara Murat 129
Karacaören 149
Karaköy 122
Karaoglan 112, 129, 144
Kars 46
Kâsım (amca) 99
Kâsım (Deli) 115
Kasımpaşa 19-22, 25,
33, 54, 55, 74, 76
Kastamonu 85
Kaya Dere 24
Kayhan Özkan 78
Kayseri 16, 149
Kâzım (mezeci) 90
Kâzım Gündoğdu 76
Kemal (kunduracı) 115
Kemençeci Sotiri 28
Kemberburgaz 26
Kenan 121
Kevork Yıldız (Kevo) 11,
149, 150
Kırkâhyası sokakı 105
Kıbrıs 15, 143
Kıbrıs Savaşı 39
Kırım Savaşı 21
Kibar Şen 45, 94
Kirkor 144, 146
Kilyos Yehova Şahitleri
Mezarlığı 14
Kinegiros 31
Kirazlıköy 19, 20
Kiryakidis Hamamı 36
Kleanthi Reis 29

Kocabaş sokağı 53,
71-73
Koçgiri 44, 45, 47
Koço (nalbur) 80
Komninos Kalfa 37
Konak Sineması 129
Konstantinos Alevropu-
los 38
Konstantinos Dimarho-
pulos 38
Konstantinos İngilizis 38
Konstatinos Kizikinos 38
Korais 32
Korin 138, 139, 144
Köyiçi 28
Kudret Karabulut 105
Kumkapı 25
Kurmeşan 80
Kurt Memed bkz. Memo-
yi Guro
Kurtuluş caddesi 27, 48,
66, 68, 96, 100, 105,
114, 120, 121, 125
Kurtuluş Dispanseri 102,
103, 177, 179, 191
Kurtuluş Gençlik Kültü-
bü 29
Kurtuluş İlkokulu 88,
138, 140-142, 170
Kurtuluş Lisesi 142
Kurtuluş Ortaokulu 142
Kurtuluş postanesi 84
Kurugöl köyü 43
Kuru Çeşme 35
Kuvayı Milliye İlkokulu
88, 141
Kuyularbaşı sokağı 22,
43, 52, 63, 79, 93, 94,
108-113, 117, 118
Kuyulubağ sokağı 13, 14,
22, 67
Küçük Akarca yokuşu
121, 122, 128
Küçükköy Barajı 76

Kürmeşli 78
Kürt İdris 28, 68, 114,
174
Kürt(ler) 45, 57, 66,
78-80, 82, 83, 88, 90,
101, 103-105, 113-
115, 137, 140
Lavtacı Andon 28
Laz 57
Levent 12, 95, 96, 114,
152
Leyla bkz. Levent
Libya 113
Lisandros Prasinios 38
Louiza Georgiadou 15
Lozan Antlaşması 23
Mabel Çukolata Fabri-
kası 33
Mahir Güvercin 142
Mahmut 105
Maltepe 120
Mardin 149
Marika Hamlacı 31
Marki Kalfa 34, 37
Marpuççular caddesi 61
Maslak 114
Matild Manukyan 101
Meçit 94
Mehmet (dede) bkz.
Memoyi Guro
Mehmet (terzi) 89, 96
Mehmet (yoğurtçu) 137
Mehmet 138, 139, 145
Mehmet Ali İrmak 49, 54,
55, 75, 90, 113, 122
Mehmet Başaran 118
Melisa 83
Melisinos Hristodulu
(episkopos) 23
Melkon 113
Memedi Gur bkz. Memo-
yi Guro

Memoyi Guro 43-45
Merdivenler karakolu 22
Merkez Taksi 72, 128
Meryem (Bolo) 150
Mesohori Çeşmesi 19, 35
Methiyan 44
Metin 95
Mıgırdiç 122
Mihalis Payoltis 33
Mihriban Arun 138
Minyon Pastanesi 97,
98, 138
Mithat Çiğdem 92
Moiz (Müstü) 146
Mora yarımadası 20
Moskos Karalis 31
Mösyö Castelno 39
Muğla 37, 146
Muharrem Alkor 29
Muharrem Öztürk 105
Mukadder (hanım) 140
Murat 89, 90, 114, 123,
129
Musa (Bey) 140
Mustafa Akçaoğlu 54
Mustafa Akçaoğlu Ek-
mek Fabrikası 55
Mustafa Akyar 74
Mustafa Karabulut 104
Mustafa Yağantekin 93
Müdahir Özkan 78
Münevver 101, 142
Münih Olimpiyat Oyun-
ları 126
Mürvet (hanım) 103
Müslüm 76
Müslüman 148
Nahabet Özşimşek 9,
13, 17, 107, 109, 110,
112, 144, 151
Nail 138, 139
Namık 120, 121

- Naris Halepliöü 31
 NASA 30
 Nazar Pastanesi 99, 191
 Nazım 121
 Nebile Ataman (İğüs) 138
 Necati 69, 80, 120
 Nesimi Yılmaz 44, 100, 101
 Nevşehir 16
 Nevzat (kahvehaneci) 84
 Nezahat Tavus 141
 Niko 9, 13-15, 17, 109-111, 144, 145, 151
 Nikolaos Alibrantis 30
 Nikolaos Makris (doktor) 38
 Nikolaos Taptas 38
 Nilüfer 142
 Niso 138, 139, 144
 Nişantaşı Kız Lisesi 142
 Nişantaşı Nilüfer Hatun İlkokulu 141
 Nubar Terziyan 74
 Nuran (Toto) 121
 Nurettin 81
 Nurhan 90
 Nurhayat 82
 Nuri 75, 76
 Nurten 76
- ODTÜ 57
 Ofllu İsmail 28
 Oğuz Apartmanı 12, 49, 52, 64, 77, 93, 95, 97, 102, 133
 Ohannik Akopcan 9
 Okçular sokağı 73, 75, 76, 150
 Okmeydanı 19
 Opel 60
 Orhan 52
 Ortodoks 20, 21
 Osaka 53
- Osman 59
 Osmanbey 61
 Osmanlı Bahriye Hastanesi 38
 Ömer 54, 55, 65, 138, 139
 Öztürk Serengil 52
- Pak Çiğerci 98
 Panaiya Kilisesi 37
 Panayiota 13
 Panayotis Kalfa 37
 Panayotis Kozanidos (binbaşı) 38
 Pangaltı 19, 24-26, 40, 53, 58, 60-62, 91, 95-97, 99, 101, 104, 113, 125, 128, 129
 Paraskos Sarıoğlu 16
 Paris 9, 13, 184
 Paskalya 26, 83
 Pavli 96, 97, 191
 Pera 19, 24, 25, 29, 32, 33, 36
 Pereja kolonyaları 67
 Petrakis Meymaridis Efendi 37
 Pınar 49, 71, 89, 102, 103, 138
 Pınar Türker 138
 Pir Sultan 77
 Plymouth 137
 Piyalepaşa 31
 Piyale Paşa 21
 Prodromos Mavropulos 38
- Rafael Minyon 97, 138
 Rasih Türker 10, 11, 102
 Recai 80
 Refik (berber) 80, 122
 Refika 82
 Remzi 87
- Rengin 52
 Reşat 57, 58, 59, 146
 Rıfat (Telgezer) 68
 Rıza Güven 117
 Rıza Özen 149
 Rıza Serhatoglu 56
 Rober Minyon 97
 Roman 69, 76, 78
 Rum 20-23, 30, 39, 46, 57, 66, 69, 77-79, 82-84, 88, 90, 91, 100, 105, 113-115, 119, 126, 134, 140, 143-146
 Rumelikavağı 78
 Rus 53
 Rus Harbi 44
 Rusya 21
 Rüstem 114
 Rüştü (bekçi) 136
 Rüştü 90
- Saadet (hanım) 120
 Sabahattin 142
 Sabuncakıs 37
 Sadık 87, 109
 Sadullah İpek 63, 112
 Safranbolu 55
 Sağmalcılar 16
 Sakarya Aile Çay Bahçesi 67
 Sakız Adası 21
 Salim 90
 Samanyolu Apartmanı 138
 Samatya 25
 Saniye Belitaş 9
 Sarıyer 31
 Santral Apartmanı 97
 Sarkis 121, 151
 Savaş sokağı 66, 120
 Sedat 67
 Sedef Apartmanı 99

Sefa Çeşmesi 35
Sefa Hamamı 36, 37
Sefa meydanı 19, 78, 150
Selamet Apartmanı 119
Selanik 9, 13, 31, 119,
150, 151
Selda Alkor 29
Selimiye Camii 140
Selvi Akyar 73, 74, 75,
130
Serafim 21
Serdar Dölen 119, 152
Serhat 121
Serpil 117, 118
Sevenler Erkek Berberi 77
Sevgi 83
Sevil 117, 118
Sevim 54, 55, 60, 63
Seyid Memed 47
Seymen sokağı 139
Sülemana Mala Momun
bkz. Süleyman Doğan
Sibel 81, 117
Silivri 28
Silva 109
Sima 89
Sinemköy 19, 22-24, 27,
66, 101, 127, 139
Sir Basil Zaharof 37
Sivas 45, 47, 76, 80, 91,
104, 149
Skoda 137
Soli 53
Songül 123
Sopalı Hüsnü sokağı 95,
96, 109, 119
Sosun 43, 45, 47
Söğüdü köyü 44
Sönmezer Mobilya 117
Star televizyonu 75
Stavros Anestidis 14
Strati dayı 29
Su Yolu Çeşmesi 35

Su Yolu karakolu 22
Suat (çiğerci) 98
Suna 89, 90
Sunal 119
Suriye 44
Surp Purgic Ermeni
Hastanesi 14
Suzi 144
Süleyman Akyar 73-75
Süleyman Çiğdem 92
Süleyman Doğan 47
Sünni 58, 83, 113, 115,
116
Süryani 103, 139, 140
Süsember 100, 101
Süzet 12, 57, 59, 60,
62, 144
Şafii 83
Şahan 77
Şahi Merdan 51
Şahin sokağı 96, 139
Şakir Pekacar 85, 144
Şakolu Ali bkz. Ali
(Şakolu)
Şam 43
Şan Sineması 129
Şeli Samur 142
Şeref (bakkal/muhtar)
78, 84, 99, 100
Şeref Meriç sokağı 95
Şii 58
Şişhane 127
Şişli 11, 25, 26, 40
Şişli Etfal 114
Şükrü (bekçi) 136
Şükran (hanım) 141
Şükrü Akyar 73, 74
Şükrü Pekacar 85, 86,
87, 91, 92, 133, 144
Tahsin 59
Taksim 19, 25, 35, 127,
142

Takvor 142, 144
Tan Sineması 129
Tanzimat 23, 34
Tarcan sokağı 139
Tarih Vakfı 11
Tarkan 112, 129
Tarlabası 127
Taso 9, 13-16, 17, 119,
144, 151
Tatavla 16, 17, 19-35,
37-42, 123
Tatavla Panayırı (Karna-
valı) 25, 26, 41, 123
Tatavla Spor 30, 31,
32, 33
Tatavla Spor Kulübü 30,
31, 32
Tayfun (bey) 122
Tayfun 121
Taze Manav 98
Teks 112
Teksas 112
Teksas Tommiks 112,
113
Tel sokağı 46
Telgezer Sirkisi 68, 159
Tême 44
Tepeüstü 66, 127
Thrasos Kastanakis 37
Tom Braks 112, 141
Tommiks 112, 113
Topağacı 116
Topardıc köyü 73
Tovi (Vivi-Vivika) Alsait
62
Trabzon 46
Treandofilos Gazinosu 27
TRT 56
Tulpana 28
Tuna 142
Tunç Kafeterya 129
Tülin Apartmanı 119
Tünel 25, 127

- Türk 15, 66, 68, 79,
83, 95, 103, 113,
115, 116, 128, 140,
147-149
- Türkan Saylan 121
- Türkbeyi sokağı 39
- Türkiye 29, 30, 31, 41,
77, 96, 113, 118, 120
- Türkiye Cumhuriyeti 77
- Udi Yorgo 28
- Uğur 118
- Uğur Cam 93
- Uludağ 118
- Unkapanı Köprüsü 25
- Üç Namus Bekçisi 29
- Üçkilise köyü 44, 45
- Üçler Apartmanı 82
- Ümit Hayır Derneği 32
- Vakko 96
- Valikonağı caddesi 129
- Van Gölü 75
- Varlık Vergisi 39
- Varsenik Berberyan 13,
108
- Varujan 9, 13, 52, 107,
111, 144, 151
- Vasil 53
- Vasili (nalbur) 80
- Vasilakis İoannis Kalfa
37
- Veli Irmak 45, 46, 48
- Venedik 25
- Verjin (madam) 53, 54,
63, 109, 144
- Vesile 81
- Vitali Eskenazi 12, 59-62
- Vivi Alsait bkz. Tovi
Alsait
- Wang Yu 129
- Washington 151
- Yahudi(ler) 23, 24, 39,
46, 55, 60, 62, 66, 97,
115, 134, 140, 144,
145, 147, 148
- Yakovas Darom 82
- Yakup Eyüboğlu 140-
142
- Yalan Dünya 129
- Yalçın Dalgıç 114
- Yanaki 82
- Yani 33, 67, 69, 70, 82,
88, 146
- Yani Vafiadis 14
- Yapı ve Kredi Bankası
98
- Yasef 138, 139, 144,
145, 151
- Yasemin 67
- Yasemin Apartmanı
113, 114
- Yasemin'in Gazinosu 27,
66, 67
- Yaşar Ambarcı 87
- Yayla mahallesi 72
- Yenetlion Tis Theoto-
ku 35
- Yeni Atlas Sineması 128
- Yeni Bosna 146
- Yeni İzmir 146
- Yeni Muğla 146
- Yenişehir 19, 26, 78,
122
- Yenişehir karakolu 22
- Yenişehir Rum İlkoku-
lu 37
- Yeorgios Agraftotis 38
- Yeorgios Psiahas 38
- Yeorgios Sevastos 38
- Yeşilköy 25
- Yılanlı dağı 44
- Yıldız Apartmanı 90
- Yıldız Türker 10, 11, 90,
102, 103, 105, 121,
138, 149, 150
- Yıvalca (İvalca) 45,
47, 48
- Yiğitbaşı sokak 121
- Yor Apartmanı 117
- Yordan Pastanesi 58
- Yorgo Alibrantis 28-30,
38, 40
- Yuannidis (Yani) Emir-
ce 33
- Yudeo İspanyolca 104,
145
- Yugoslav 106
- Yunanistan 16, 29-32,
38, 82
- Yurdağül Akyar 73-75
- Yusuf (boyacı) 88
- Yusuf (kapıcı) 83
- Yusuf (kuaför) 81
- Yuva Apartmanı 83
- Yuvam Kırtasiye 96
- Yüksel 81, 83, 121
- Yüksel Bolayır 83
- Yvonne 75
- Zaharofio 30, 37
- Zara 43-45, 47, 76
- Zarafet sokağı 97
- Zazaca 149
- Zekiye 101
- Zêrife Kıcık (Küçük
Zarife) 48
- Zêrife Mezin (Büyük
Zarife) 48
- Zeycan 45
- Zeynel 142
- Zeytinburnu 14
- Zimeros 29
- Ziraat Bankası 100
- Zozo 77
- Zöhre (teyze) 123
- Zöhre Irmak 47

Թաթավլատան Գուրթուկուշա

Tatavla'dan Kurtuluş'a

**Նախ Թաթավլա
ապա Գուրթուկուշ**

**From Tatavla
to Kurtuluş**

Հիւսէին Ըրմաք

Hüseyin Irmak

յուշագրութիւն

memoir

Թրքերէն

Turkish

Դ. տպագրութիւն

4th edition

Յուլիս 2018, Ստանպուլ

July 2018, Istanbul

Nahabet, Varujan, Niko, Yasef neredesiniz? Zaman zaman rüyalarım da çıkıp geliyorsunuz sadece.

Nahabet, biliyor musun, çocuk hallerimizle, yine Ali abinin çay bahçesinin girişindeki toprak kaldırım da misket oynuyoruz; pirketten yapılmış duvarın dibinde. Annen pencereden bağırıyor yine. İrma yine ağlayıp sızlıyor; istediğini yapmıyorsun diye gelip oyunumuzu dağıtıyor. Kızıyoruz ona. Ya da Niko'nun babaannesi yine kapısının önünde top oynamayalım diye bizi azarlıyor. Nahabet, Varujan, neden bilmem ama, ne zaman o günlere dair bir rüya görsem, daima günlük güneşlik oluyor hava. Eski Kurtuluş'un gökyüzü rüyalarım da hiç kapalı değil. Şimdi neredesiniz yahu? Ne yapıyorsunuz? Bir yerlerden çıkıp söylesenize! Hangi ülkedesiniz, hangi deliğin dibinde? Çıkın oğlum artık! Saklambaç oynarken bu kadar uzatmazdık. Her işin bir raconu vardı. tadını kaçırmayın.

Niko, ses ver Atina'dan. Taso, sen Selanik'ten. Aram, Hollanda'dan... Sarkis, Washington'dan... Nahabet sen nereden ses vereceksin peki? Varujan ya sen?

ISBN 9786055753948

9 786055 753948

